

Vedecký recenzovaný časopis

SOCIÁLNA A DUCHOVNÁ REVUE

1

VYDAVATELSTVO
PREŠOVSKÉJ
UNIVERZITY

Ročník XII/2021
ISSN 1338-290X

Sociálna a duchovná revue
vedecký recenzovaný časopis o aktuálnych
sociálnych a duchovných otázkach
– č. 1, ročník XII/2021 –

Toto číslo SaD je čiastočným výstupom z Projektu VGA č. 3/2018
„Kritériá profesionality v sociálnom a duchovnom poradenstve.“

OBSAH

Editoriál

Maroš Šíp: Stále s Vami 1

Štúdie

Mária Machalová: Poznaj sám seba projektívnou metódou
Psychologická diagnostika osobnosti 2

Tomáš Hangoni: Profesionálne kompetencie sociálneho a duchovného poradcu
a kritériá jeho profesionality 12

Alexander Cap: Prvá cesta Jozefových bratov do Egypta I. 17

Alena Schlosserová – Helena Galdunová – Slávka Mrosová – Andrea Frimerová:
Psychosociálne a osobnostné faktory ovplyvňujúce tehotenstvo 40

Miroslav Kazík: Prvky ekumenizmu v encyklike Jána Pavla II. Redemptoris Mater 51

Mária Gábor – Alena Schlosserová – Helena Galdunová – Daniela Vaščáková:
Prežívanie smútku po perinatálnej strate 57

Artur Gawryszewski: Špecifika výchovy a vzdelávania v Európe 65

Мариан Федько: Кто не знает свою историю, тот должен пережить ее еще раз
(Цицерон) 69

Štefan Pružinský: Analýza odlišností v preklade gréckych teologických termínov
do súčasného slovenského jazyka a ponuka lepších variantov 76

Aktualita

Igor P. Rjazancev – Roman M. Pljusnin – Evgeny A. Kargin:
VII. Mezinárodní vědecká konference “Digitalizace společnosti a budoucnost
křesťanství k otázce o transformaci hodnotově normativního systému“ 82

Recenzie

Lenka Pasternáková: Starostlivosť o seba pre študentov a študentky sociálnej
práce 89

Lenka Pasternáková: Podpora profesijného rozvoja pedagogického zboru školy 91

STÁLE S VAMI ...

Vážení priatelia, milí čitatelia Sociálnej a duchovnej revue, opätovne Vám prinášame ďalšie „letné“ číslo s príspevkami, ktoré Vás vtiahnu do diania našej diverzifikovanej vedy. Naša úloha je evidentná, neustále participovať na celospoločenských fenoménach. Viaceré odvetvia v spoločnosti reagujú na aktuality a tie je potrebné aj patrične ukotviť. V spoločnosti nastávajú isté zmeny, na ktoré ľudia reagujú pomerne citlivo. Či už hovoríme o aktuálnej celosvetovej pandemickej situácii, alebo o jednotlivých reformách chystajúcich sa na Slovensku. Ak nám ide o zmenu, snáď to bude zmena k lepšiemu, zmena k celospoločenskému dobru. Dúfam, že to nebude len prázdna fráza a tí, ktorí vravia, že „*dobré už bolo*“ sa budú mýliť. Zostávame optimisti, s pokorou a túžbou po nových sociálnych väzbách, aj tých medzinárodných, bez definovania hraníc, pretože veda ich nepozná. Snažíme sa o pochopenie dnešného dňa s tým, že sme porozumeli tomu predchádzajúcemu. Ja pevne verím, že tie dni nás v mnohom poučili, ukázali určitý smer v správaní, ktorý nebude spoločnosť zbytočne polarizovať. Či to tak aj nakoniec bude, je otázkou najbližších dní, možno až mesiacov. Nezabúdajme, že máme slobodu, toľkokrát v histórii našej otčiny krvou našich predkov vydobytú. Nezabúdajme na jej odkaz, na jej status, ktorý je človeku „darovaný“. Zachovanie tohto statusu znamená zachovanie ľudskosti, zachovanie podstaty človeka participovať na svojom rozhodnutí. Snáď nebude človek len mementom v histórii, kedy bude jeho sloboda v praxi determinovaná inými, „machiavelistickými“ záujmami v „prospech“ ľudstva.

Prajem všetkým čitateľom našej revue príjemný zážitok z čítania prvého čísla v tomto kalendárnom roku, krásne leto plné zážitkov a veľa, preveľa zdravia Vám a Vaším najbližším.

S úctou

*doc. PhDr. Maroš Šip, PhD.
hlavný redaktor*

POZNAJ SÁM SEBA PROJEKTÍVNOU METÓDOU PSYCHOLOGICKÁ DIAGNOSTIKA OSOBNOSTI

Mária Machalová

Abstrakt: V príspevku vymedzujeme a analyzujeme diagnostickú metódu sebaopoznania dospelých, prostredníctvom aplikovania projektívnej psychologickkej metódy kresby stromu a použitia psychografologickej diagnostickej metódy analýzy ručného písma dospelých osôb. Naším zámerom je podpora inovatívnych prístupov k poznaniu a rozvoju individuálneho psychického a sociálneho potenciálu dospelých ľudí.

Kľúčové slová: psychografologická diagnostická metóda, analýza ručného písma, projektívna metóda kresby stromu

Abstract: In the paper we created and analysis the self psychological diagnostic method of adult people, using the projective psychological method of tree drawing and the psycho-grafological diagnostic method of handwriting analysis.

Key words: the psycho-grafology diagnostic method, analysis of the handwriting

Poznanie osobnosti človeka z kresby stromu a rukopisu – unikátna psychografologická metóda a psychologická diagnostika

Životné presvedčenie mnohých ľudí vedome a možno aj nevedomky odráža známú pravdu, že zdroj zmeny osobnosti človeka, aj jeho akejkolvek ťaživej životnej situácie, leží hlboko v psychike každého jednotlivca. Tento potenciálny psychický zdroj, ktorý čaká na svoju realizáciu v každom človeku, sme vo viacerých našich publikáciách vymedzili a analyzovali pod názvom individuálny potenciál človeka. Je potrebné systematicky podporovať ľudí v tom, aby mali motiváciu k ochrane a k rozvíjaniu ich vlastného osobnostného, duchovného a duševného bohatstva. Upozorniť ich na to, aby venovali pozornosť vlastným potrebám, ktoré majú byť uspokojené pre ich dobro, aj pre dobro druhých. Príspevok je venovaný tým ľuďom, ktorí majú ochotu pracovať na rozvoji vlastného psychického a sociálneho potenciálu v záujme svojho ľudského zrenia.

© **copyright** prof. PhDr. Mária Machalová, CSc.

Symbolika plochy a znakov v kresbe stromu a v rukopise – komparatívna diagnostická metóda:

„Poznaj sám seba kresbou stromu a z rukopisu“

(projektívnou metódou a grafologickým rozborom rukopisu)

Úloha

Na čistý, nelinajkový papier, formát A4, nakreslite seba v podobe stromu.

Na čistý, nelinajkový papier, formát A4, napíšte písaným písmom 6 riadkov textu.

POSTUP A VYHODNOTENIE**Metóda: Kresba stromu**

Plochu papiera rozdeľte horizontálne a vertikálne na 4 kvadranty (časti)

Skúmajte ako je umiestnený Váš strom na ploche papiera:

- Je viac vľavo, alebo vpravo?
- Je viac v hornej, alebo dolnej časti plochy papiera?
- Aká je koruna stromu? Veľká, malá, košatá, iba konáre, s kvetmi?

Aký je kmeň stromu? Hrubý, tenký, hladký, drsný, vysoký, nízky, mohutný, krehký? Aké sú korene stromu? Má alebo nemá korene, sú silné, slabé, naznačené trávou, zemou.

Kresba stromu a grafologické posúdenie rukopisu

Každý človek je jedinečnou bytosťou. A tá sa neopakovateľným spôsobom správa, prežíva v čase a priestore svojho života.

Pre grafológa priestor života osobnosti predstavuje plocha papiera (rôznej veľkosti). Na nej sa pisateľ realizuje svojím písomným prejavom (rukopisom, kresbou, či čmáraním).

Písmo je symbolom a výstižným obrazom, na ktorom vnímame originalnosť minulosti, prítomnosti i smerovania osobnosti do budúcnosti.

Niet na svete dvoch ľudských bytostí, ktoré by mali totožný písomný prejav. Jednovaječné dvojčatá nevynímajúc.

A preto aj Váš strom, ktorý nakreslíte, je dozaista iný, než strom druhých. Vystihuje práve a len Vás, lebo ste doň premietli svoju osobnosť, Vaše vedomie i podvedomie, Vašu zameranosť na duchovné či materiálne stránky života, Vaše pocity zakotvenosti v živote, Vaše pocity z vlastnej osoby čiže prežívanie seba.

Strom – to ste Vy „tu a teraz“ v súčasnej situácii, v ktorej je však obsiahnuté všetko, čo ste doteraz prežili a tiež to, čo prežívate teraz.

Od prežívania tu a teraz sa odvíjajú Vaše očakávania a motivácie v živote.

Rozdelenie plochy na horné, stredné a dolné pásmo

Všimnime si plochu papiera z grafologického pohľadu, teda ako sú umiestnené jednotlivé časti kresby stromu:

- *koruna stromu* je umiestnená v hornom pásme plochy písma
- *kmeň stromu* je umiestnený v strednom pásme plochy písma
- *korene stromu* sú umiestnené v dolnom pásme plochy písma

Ak sa prizrieme na strom z hľadiska psychoanalytickej teórie osobnosti, môžeme na kresbu stromu nahliadať takto:

Koruna stromu symbolicky znázorňuje:

Nadvedomie – Nadja (Superego) osoby, tzn. zvnútornené normy spoločnosti, morálku, písané i nepísané zákony správania sa a konania, ktoré si osoba osvojila od blízkych i vzdialenejších ľudí.

Kmeň stromu symbolicky znázorňuje:

Vedomie – Ja (Ego) osoby, tzn. vedomé prežívanie seba, spôsob realizácie a presadzovania svojej osoby v živote.

Korene stromu symbolicky znázorňujú:

Nevedomie – Ono (Id) osoby, tzn. tú časť psychiky, ktorá je oku danej osoby a očiam druhých ľudí ukrytá. Osoba si ju pri plnom vedomí neuvedomuje. Avšak prežíva ju vo forme pocitov a emócií. Nevedomú časť psychiky človek prežíva a odhaľuje vo svojich snoch a v stavoch blízkych snom a tiež v stavoch výbuchu afektov, citového vzrušenia, v meditatívnych stavoch, v stavoch prežívania hraničných životných situácií, v bdelej kóme.

Rozdelenie plochy na ľavú a pravú stranu

Z hľadiska orientálnych filozofických a praktických duchovných učení sa rozdelenie plochy papiera, na ľavú a pravú stranu môže vysvetliť takto:

Ľavá strana – predstavuje *princíp matky*, prílnutie k primárnej rodine (otec a matka, blízki príbuzní), hľadanie istoty vo svojich rodinných koreňoch, návrat k prežívaniu a myšlienkam, ktoré sú späté s minulosťou, zahĺbenie sa do spomienok aj do svojho vlastného prežívania.

Pravá strana – predstavuje *princíp otca*, zameranie sa na aktivitu, činnosť, iniciatívne vykročenie do života, chuť zdolávať prekážky, sledovanie svojich cieľov, nasledovanie výziev života, dôvera v perspektívy života.

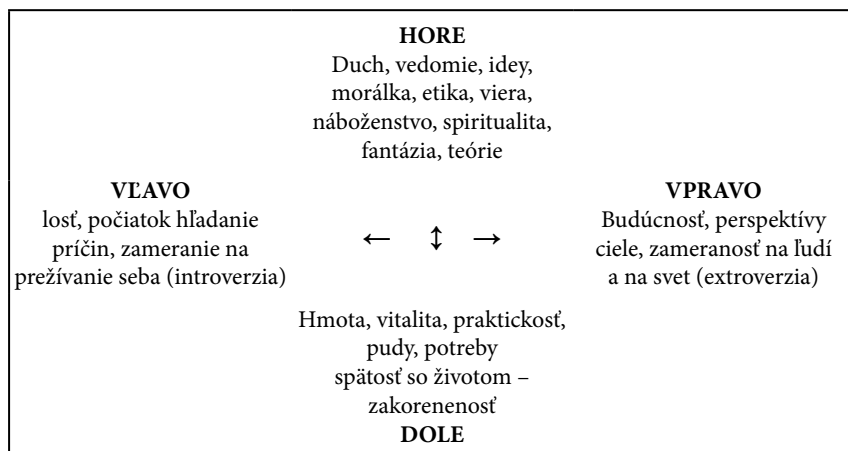
Interpretácia kresby stromu

Dôverujte svojej intuícii, vnímavosti a všímavosti pri interpretácii symboliky stromu.

Sledujte umiestnenie a rozloženie a tiež proporcie každej časti stromu na ploche papiera. **Pozorne si všímajte detaily aj celok kresby stromu.**

Umožní Vám to netradične chápať Vaše prežívanie a Vašu vlastnú osobnosť a rovnako tak aj prežívanie a osobnosť druhých ľudí.

Obrázok 1 - Symbolika plochy

Obrázok 2 – Grafologické členenie plochy (zóny písma)

Superego – NADJA	KORUNA stromu	Oblasť duchovna, idey, fantázia NADVEDOMIE
HORNÁ ZÓNA		
Ego – JA	KMEŇ stromu	Oblasť reality, činnosti, správania VEDOMIE
STREDNÁ ZÓNA		
Id – ONO	KORENE stromu	Oblasť hmoty, vitality, ukotvenosti NEVEDOMIE
DOLNÁ ZÓNA		

Čo je výrazné a čo je nevýrazné, alebo čo chýba Vášmu stromu?

Kde sa strom nachádza na ploche papiera, tzn. kde sa Vy nachádzate vo svojom životnom priestore?

Všimnite si každú pravidelnosť i nepravidelnosť stromu a postupujte takto:

- **horná plocha (zóna)** – všimnite si tvar koruny stromu, jej košatosť, konáre koruny, prípadne kvety a plody stromu;
- **stredná plocha (zóna)** – všimnite si hrúbku a tvar kmeňa stromu, jeho povrch, vypukliny, priehlbiny v kmeni;
- **dolná plocha (zóna)** – všimnite si korene stromu, ich tvar, hrúbku, ako sú

rozložené či viac na pravú alebo ľavú stranu. Ak strom nemá korene, ale stojí na zemi, aj to sa považuje za znak koreňov.

Porovnajte zistenia o Vašom strome s Vaším písmom.

Všimnite si analógiu – podobnosť jednotlivých vybraných častí Vášho stromu a Vášho písma.

A/

Horná zóna písma = koruna stromu (oblasť nadvedomia) – oblasť, duchovna, ideí, fantázie, viery, idealizmu.

Stredná zóna písma = kmeň stromu (oblasť vedomia) – oblasť reality, činnosti, správania, konania.

Dolná zóna písma = korene stromu (oblasť nevedomia) – oblasť hmoty, vitality, ukotvenosti v každodennom bytí.

B/

Plnosť tvarov písmen

Koruna stromu:

Plné tvary koruny stromu = plné tvary hornej zóny písma: to znamená predstavivosť, fantázia, duchovné zameranie, poetickosť.

Kmeň stromu:

Plné tvary kmeňa stromu = plné tvary strednej zóny písma: to znamená citové bohatstvo, zvýšené zameranie na seba, ak sú písmená veľké, tak aj domýšľavosť a egoizmus.

Korene stromu:

Plné tvary koreňov stromu = plné tvary dolnej zóny písma: to znamená materiálne potreby, vitalita, pudovosť, sexualita, pohybový typ.

C/

Štíhlosť tvarov písmen

Štíhle tvary koruny stromu = štíhle tvary hornej zóny písma, to znamená: racionalita, bystrosť, jasné a pohyblivé myslenie, teoretický prístup v živote.

Štíhle tvary kmeňa stromu = štíhle tvary strednej zóny písma, to znamená: emocionálna tlmenosť, citová zdržanlivosť, citová opatrnosť, uzavretosť v sebe, obavy prejavíť sa, úzkosť, znížená sebadôvera a energia konať.

Štíhle tvary koreňov stromu, alebo korene chýbajú = štíhle tvary dolnej zóny písma, to znamená: brzdené potreby, racionalizácia v pudovej oblasti, nedostatok vitality, telesné oslabenie, nízka zakorenenosť v živote, frustrácia z nedostatku opory a zázemia.

D/

Veľkosť strednej zóny písma

Výška kmeňa stromu = veľkosť strednej zóny písma, to znamená:

Veľká výška strednej zóny písma = zdôraznená výška kmeňa stromu, to znamená:

- schopnosť uplatniť sa medzi ľuďmi, zjednať nápravu vo svojich záležitostiach, zastať sa seba, napredovať,
- vášnivé zaujatie životom, nadšenie, potreba seba presadenia sa a vyžadovanie priestoru pre seba.

Malá výška strednej zóny písma = malá výška kmeňa stromu, to znamená:

- kvalitné pozorovanie schopnosti, koncentrácia pozornosti, vecnosť, kritickosť, dôkladnosť,
- svedomitosť, striedmosť, zmysel pre plnenie povinností, niekedy maličnosť, poriadkumilovnosť, opatrnosť.

E/

Dĺžky v písme

Veľké korene stromu = zdôraznené dolné dĺžky písma, to znamená:

- pevná zakorenenosť v realite, zemitá energia,
- žitie naplno v každodennosti,
- vitalita, ktorá pramení v materiálnych potrebách,
- praktickosť, pudy, sexualita, vytrvalosť.

Malé korene stromu a strom bez koreňov = podhodnotené dolné dĺžky písma, to znamená:

- chýba zakorenenosť v realite, slabá ukotvenosť v správaní a konaní,
- neistota, potláčanie svojej osoby zo strachu, alebo naopak pretláčanie svojej osoby
- chýba zázemie, tendencia úteku od reality.

Veľká košatá koruna stromu = zdôraznené horné dĺžky písma, to znamená:

- duchovná energia,
- potreba ozvláštniť si svoj život v každodennej realite,
- vitalita, ktorá pramení v duševných potrebách,
- tvorivé predstavy,
- idey, tvorivá energia,
- romantika.

Veľká holá koruna stromu iba s konármi

- prevaha racionality v myslení a prežívaní,
- suchopárnosť, potláčanie pudovej stránky svojej osoby,
- strohosť v telesnom a psychickom prejavení sa.

Príklad interpretácie niektorých zistení z kresby stromu v spojitosti s grafologickou charakteristikou

Korene v kresbe stromu vnímame v písme ako grafologickú dolnú zónu písma:

Strom bez koreňov nakreslí človek, ktorému chýba pocit pevnej zakorenenej a ukotvenia v rodine a v blízkych vzťahoch s druhými ľuďmi vôbec.

Zdroj pocitu nedostatočnej zakorenenej, ukotvenia v živote súvisí väčšinou s nedostatočnou psychickou a sociálnou oporou osoby v jej detstve a tiež s prežívaním nedostatku opory od druhých v súčasnosti.

Taký človek akoby sa vznášal nad zemou. Psychicky kompenzuje nedostatok opory utiekáním sa k sneniu a zľahčovaním reality útekem do sveta rozmanitých nereálnych plánov a očakávaní.

Korunu stromu analogicky k písmu vnímame ako grafologickú hornú zónu písma:

Ak má strom holé konáre bez lístia a plodov, ak nemá košatú korunu, osoba nedisponuje bohatou fantáziou, predstavivosťou a umeleckou tvorivosťou.

Je však bystrá, uvažuje s prevahou racionality.

Taká osoba zrejme nebude výrazne inklinovať k filozofii či k duchovnej oblasti života. Drží sa viac faktov, logiky a abstraktného uvažovania.

Kmeň stromu analogicky k písmu vnímame ako grafologickú strednú zónu písma:

Ak je kmeň stromu veľmi tenký, naznačený čiarou, alebo je krátky môže signalizovať, že Ja/Ego autora stromu je krehké.

Taká osoba skôr a ľahšie podľahne záťažovým a náročným životným situáciám.

Jej úzkostné prežívanie životných situácií brzdí tok životnej energie cez úzky kmeň stromu do koruny stromu aj do jeho koreňov.

Obrazne povedané psychická úzkosť osoby brzdí prúdenie životnej energie smerom od hlavy (myslenia) cez srdce (prežívanie) k telesnej vitalite a naopak.

Tenký kmeň stromu signalizuje, že prežívanie vlastnej osobnosti pisateľa nie je silný, že má znížené sebavedomie, ktoré je možné zvonku – druhými ľuďmi, ľahko narušiť.

Tento človek „vnútorne emigruje“, v závislosti od psychickej náročnosti danej situácie a s ňou spojenými negatívnymi zážitkami, do jadra svojej bytosti.

Odťahuje sa od kontaktu so svetom a s ľuďmi.

Príklad interpretácie kresby stromu, ktorý má pravidelné proporcie a rozloženie:

A/ Koruna stromu = grafologická horná zóna písma

Kresba stromu: Strom má košatú korunu s plodmi.

- Autor kresby má bohatý duchovný život, plodné myšlienky a nápady.
- Fantázia je rozvinutá, má sklon k duchovným hodnotám, ctí morálku a pravidlá.
- Jeho myslenie je viac imaginatívne, tvorivé, obrazné, než logické – analytické.

- Zrejme viac inklinuje k umeniu, filozofii, náboženstvu, než k technike a vede.

Písmo:

- Pisateľ zrejme zdôrazňuje horné dĺžky písmen, ktoré sú plné.
- Tlak jeho písma je stredný až silný.

B/ Kmeň stromu = grafologická stredná zóna písma

Kresba stromu: Kmeň stromu je hrubý, vzhľadom na korunu a korene primerane dlhý, bez vypuklín, priehlbín, narušeného povrchu.

- Autor stromu má silný sebacit, zdôrazňuje svoje Ego.
- Má primerané až vysoké sebavedomie, je si vedomý svojich hodnôt.
- Je predpoklad, že v záťažových situáciách je odolný a nedá sa ľahko „zlomit“.
- Jeho sebaobraz nie je naštrbený.
- Pri presadzovaní vlastných záujmov sa taký človek môže prejaviť egoisticky.

Písmo:

- Pisateľ zrejme zdôrazňuje strednú zónu písma, čiže má plné a veľké písmo.
- Tlak jeho písma je stredný až silný.

C/ Korene stromu = grafologická dolná zóna písma

Kresba stromu: Korene sú zreteľné, silné a rozložené, siahajú hlboko do zeme.

- Autor kresby je dobre zakotvený, zakorenený v živote, v súčasnosti.
- To vyplýva aj z jeho dobrého rodinného zázemia v detstve.
- Je spokojný v medziľudských kontaktoch, pružný v praktickom konaní.
- Disponuje dostatkem životnej energie a rád užíva dary života (má silné potreby a pudy).

Písmo:

- Pisateľ zrejme zdôrazňuje dolné dĺžky písmen, ktoré sú dlhé a plné.
- Tlak jeho písma je silný až stredný.

D/ Ľavá a pravá strana

plochy stromu a znakov písma

Kresba stromu: koruna, kmeň, korene stromu sú umiestnené vyvážene: vľavo i vpravo.

- Pisateľ dobre integroval zážitky z detstva a zo svojej minulosti aj zo súčasnosti.
- Je primerane orientovaný na budúcnosť a pohotový aktívne konať vzhľadom na perspektívy osobného rozvoja.
- Jeho cieľavedomosť korení pravdepodobne v dobrom rodinnom zázemí v detstve aj v súčasnosti.
- Je schopný prežívať svoje vnútorné Ja, čiže autenticnosť svojej osoby.
- Je schopný iniciatívne kooperovať s ľuďmi na riešení životných úloh.
- Osobnosť je dobre integrovaná.
- Podľa okolností a situácie má tendenciu k introverzii (uzavretosti) aj k extroverzii (otvorenosti) v myslení, v prežívaní, v správaní a v konaní.

Želám veľa tvorivosti, vnímavosti a motivácie v pochopení Vašej osobnosti prostredníctvom kresby stromu a písma.

prof. PhDr. Mária Machalová, CSc.

e-mail: machalova.maria@centrum.sk

PROFESIONÁLNE KOMPETENCIE SOCIÁLNEHO A DUCHOVNÉHO PORADCU A KRITÉRIÁ JEHO PROFESIONALITY¹

Tomáš Hangoni

Abstrakt: Rozvíjaním duchovnej paradigmy v sociálnom poradenstve je potrebné nastaviť štandardy kritérií v jej profesionálnej príprave, ako aj pre profesionalizáciu v praxi, nadväzujúc na rôzne cieľové skupiny sociálneho a duchovného poradenstva. Príspevok je reflexiou na takto nastolené otázky.

Kľúčové slová: vzdelávanie, komunikácia, sociálne a duchovné poradenstvo, kresťanská sociálna práca

Abstract: By developing a spiritual paradigm in social counseling, it is necessary to set standards of criteria in its professional training, as well as for professionalization in practice, following the various target groups of social and spiritual counseling. The paper is a reflection of the questions raised in this way.

Key words: education, communication, social and spiritual counseling, christian social work

Profesionálne kompetencie sú priamo úmerné dosiahnutému vzdelaniu, praxi ako rôznym formám ďalšieho vzdelávania v sociálnej práci. Preto kritéria profesionality budú vychádzať z týchto predpokladov. Základným kritériom pre vykonávanie činnosti sociálneho a duchovného poradcu je vzdelanie. Minimálnym sa javí, z hľadiska spoločenskej potrebnosti dosiahnutie bakalárskeho stupňa v študijnom odbore Sociálna práca, s programom, ktorého cieľenie je zamerané na kresťanskú sociálnu prácu, alternatívou je aj dosiahnuté vzdelanie v teológii, v príslušnom programe, ktorý realizuje kresťanskú pomoc blížnemu. Napríklad misijná a charitatívna práca a podobne. Takýto sociálny a duchovný poradca je podľa Zákona o sociálnej práci asistentom sociálnej práce a jeho poradenské aktivity sú oklieštené len v rovine základného, bazálneho poradenstva. Špecializované poradenské služby, či už v oblasti zamestnanosti alebo sociálnych vecí je oprávnený vykonávať sociálny pracovník, ktorý nadobudol svoje vzdelanie v magisterskom stupni štúdia a vykonal atestačnú skúšku, ktorej úspešné absolvovanie ho preradilo s asistenta sociálnej práce na sociálneho pracovníka (Podľa zákona o sociálnej práci). Taktiež k jeho dosiahnutému vzdelaniu sa priraduje nevyhnutnosť absolvovania výcviku v sociálnom poradenstve

¹ Tento príspevok je čiastočným výstupom z Projektu VGA č. 3/2018 „Kritériá profesionality v sociálnom a duchovnom poradenstve.“

ako aj 3 ročná prax, ktorú už získal počas výkonu pozície asistenta sociálnej práce. Špecializované odborné poradenstvo patrí do kompetencie už erudovaného sociálneho poradcu, musí zvládať diagnostické a terapeutické techniky práce s klientom. To znamená, že je potrebné sa mu v týchto oblastiach dozvedať absolvovaním výcvikových kurzov. Výcvikové kurzy sú tým zaujímavé, že okrem získaných poznatkov sa ich frekventant naučí v praxi správne aplikovať. Výcvikom získava požadované sociálne kompetencie k výkonu špecifických činností. Samotná vzdelávacia aktivita by pre takýto špecializovaný druh činnosti nepostačovala. Samozrejme, proces nadobúdania vzdelania a sociálnych kompetencií ani v sociálnom a duchovnom poradenstve nekončí. Aj tu je aktuálne celoživotné, kontinuálne vzdelávanie do ktorého zaraďujeme aj nadobúdanie a osvojovanie si nových, progresívnych techník v sociálnom poradenstve s klientom. Zhrňujúc danú problematiku taxatívne uvádzame požadované sociálne kompetencie pri práci s klientom sociálneho poradenstva.

- Komunikácia, asertívny prejav správania a primeraná miera empatie. Správne vedenie rozhovoru v zmysle navodenia uvoľnenej atmosféry. Ovládať techniky poradenského rozhovoru.
- Zručnosť v diagnostikovaní, diagnostikuje sa osobnosť klienta a taktiež sa identifikuje sociálny problém, ktorý klient má. Základnou diagnostickou metódou je diagnostický rozhovor. Vedieť aplikovať projekčné metódy, prostredníctvom ktorých sa o klientovi dozvieme aj to, čo by nám za normálnych okolností nikdy nepovedal.
- Znalosť navrhovania sociálnych opatrení v prospech klienta sociálneho poradenstva.
- Realizácia navrhovaných opatrení, primeraná osobnosti klienta a reálnym možnostiam odstránenia sociálneho problému. Vedieť aplikovať sociálne terapeutické metódy. Ide o užšiu profesionálnu špecializáciu v rámci absolvovania výcviku v socioterapii a ďalších terapiách.
- Zručnosť pri dokumentácii prípadu.

Celkovú profesionálnu prípravu v oblasti sociálneho a duchovného poradenstva môžeme zhrnúť do požiadaviek, ktoré sa od sociálneho a duchovného poradcu očakávajú, a sú to tieto:

- vzdelávanie a vzdelanie
- skúsenosti (vlastná empiria)
- schopnosť sebainštrumentalizácie
- schopnosť komunikovať

- schopnosť kooperovať
- schopnosť iniciovať klienta k spolupráci
- podporovať klienta a viesť ho k samostatnosti
- aplikačná znalosť nástrojov, metód a techník sociálneho poradenstva
- schopnosť sebaovládania sa v emočných prejavoch
- primerane zasahovať a poskytovať služby (Hangoni 2011).

Taktiež profesionálnu prípravu je potrebné orientovať aj z hľadiska, aká forma sociálneho poradenstva je klientovi ponúknutá. Podľa Gaburu (2005) poznáme tieto formy sociálneho poradenstva:

1. Informačné poradenstvo.
2. Sprevádzanie, ako osobitná forma sociálneho poradenstva.
3. Osobné sociálne poradenstvo (kontaktné poradenstvo).
4. Sociálne telefonické krízové poradenstvo.
5. Internetové sociálne poradenstvo.
6. Písomné sociálne poradenstvo.
7. Masmediálne sociálne poradenstvo.

Prvé tri formy sociálneho poradenstva sú viazané na dosiahnutie kvalifikačných predpokladov už vyššie uvedených. Pre tie ďalšie uvedené platia tie isté kvalifikačné podmienky, avšak je v rámci špecializácie sa dozvedať v riadení krízovej intervencie, osvojiť si prácu s internetom a podobné špecifické činnosti, ktoré sú podmienené príslušnou formou sociálneho poradenstva. Z uvedeného vidíme určitú profesionálnu náročnosť zvládania metód a techník sociálneho poradenstva. Samozrejme, aj v týchto špecializovaných formách platí absolvovanie výcviku pre osvojenie si tej ktorej sociálnej kompetencie. V sociálnom a duchovnom poradenstve sa zameriavame a špecifikujeme ho podľa cieľových skupín. Tak mám vznikajú špecializované poradenské odvetvia, ide najmä o tieto:

- Poradenstvo pre nezamestnaných.
- Zamestnanecké poradenstvo.
- Poradenstvo pre sociálno-právnu ochranu detí.
- Poradenstvo pre občanov nachádzajúcich sa v hmotnej núdzi.
- Poradenstvo pre občanov nachádzajúcich sa v sociálnej núdzi.

- Poradenstvo pre zdravotne znevýhodnených občanov.
- Poradenstvo pre seniorov.
- Poradenstvo pri odchode do starobného dôchodku.
- Poradenstvo pre migrantov.
- Poradenstvo pre závislých občanov.
- Poradenstvo pre ľudí bez domova.
- Poradenstvo pre týraných, zanedbávaných a zneužívaných občanov.
- Poradenstvo pre rôzne formy náhradného rodičovstva.
- Poradenstvo pre svojpomocné skupiny.
- Rodinné poradenstvo.
- Poradenstvo v paliatívnej starostlivosti.
- Poradenstvo pre etnické minority.
- Poradenstvo pre zadlžených občanov.
- Poradenstvo pre občanov nachádzajúcich sa v sektách, alebo po ukončení života v sekte.
- Poradenstvo v období pandémie.
- Poradenstvo pre občanov prichádzajúcich z výkonu trestu odňatia slobody.

Systém takéhoto poradenstva s rôznorodosťou jeho odvetví, je otvorený. Pokiaľ sa vyskytne nejaká skupina, ktorá bude vyžadovať či už bazálne alebo špecializované poradenské služby, rozšíri sa diapazón poradenských služieb o príslušné poradenské odvetvie. Implementácia duchovnej paradigmy do sociálneho poradenstva sprístupňuje napĺňanie vysoko pozitívnych cieľov tak pre občana, ako aj pre spoločnosť. Prostredníctvom duchovna, ktoré je potrebné u klienta najprv pretaviť do jeho hodnôt a postojov, ho možno viesť k samostatnosti a k oslobodeniu od závislosti na pomoci od rôznych jej poskytovateľov. Aplikácia duchovna do sociálneho poradenstva je procesom, ktorý je z objektívnych dôvodov, ako profesionálna kompetencia, sťažený. Paradoxne nie je možné ho aplikovať do dávkových systémov, kde je to priam žiaduce a nevyhnutné, napríklad pri poskytovaní pomoci núdznym občanom, nakoľko početnosť klientov je príliš vysoká a administrácia je časovo obmedzená. Pri jej nedodržaní hrozí sociálnemu a duchovnému poradcovi sankčný postih. Viac priestoru, bez administratívno-byrokratických obmedzení má duchovný, kňaz, avšak, aby bol profesionálne kompetentný a účinný v sociálnom a duchovnom

poradenstve, je potrebné z hľadiska jeho kompetentnosti ho dozvedieť z oblasti sociálnej politiky a poradenských prístupov. Ideálna je profesionálna symbióza obidvoch potencionálnych aktérov sociálneho a duchovného poradenstva. V rámci profesionalizácie túto úlohu spĺňajú študijné programy študijného odboru Sociálna práca, ako sú Kresťanská sociálna práca, Charitatívna sociálna služba, Misijná sociálna práca a podobne. Spoločenská prax reflektuje na pripravenosť takýchto profesionálov, svoje profesionálne uplatnenie nachádzajú nie len v sociálnom a duchovnom poradenstve, ale aj v rôznych oblastiach spoločenského života, všade tam, kde je potrebné k človeku pristupovať ako k blížnemu, s pokorou a z vnútra prameniacej nezištnej pomoci, ktorú klient pociťuje. To je cesta zbližovania na ceste k riešeniu problémových udalostí klienta s vysokou mierou jeho vyriešenia, ako aj prípravy klienta na budúce zvládanie obdobného problému, ktorý ho môže postretnúť. Sociálne skompetentňovanie občanov, prostredníctvom sociálneho a duchovného poradenstva, vedie k ich plnohodnotnejšiemu prežívaniu sociálnej reality.

Zoznam bibliografických odkazov

GABURA, J., 2005. *Sociálne poradenstvo*. Bratislava. ISBN 80-8915-10-X.

HANGONI, T., 2011. *Osobnosť kresťanského sociálneho pracovníka*. Prešov. ISBN 978-80-63055-00-4.

prof. PhDr. Tomáš Hangoni, PhD.

Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: tomas.hangoni@unipo.sk

PRVÁ CESTA JOZEFOVÝCH BRATOV DO EGYPTA I. (Biblicko-exegetický komentár na 1Mž 42, 1-28)

Alexander Cap

Abstrakt: Jozefovi bratia prichádzajú do Egypta kvôli hladu, potrebujú kúpiť obilie. Jozef, ktorý sa stal ministrom hospodárstva a potravinových rezerv, ich spoznal. Vypočúva ich a obviňuje, že sú vyzvedači, ktorí chcú škodiť Egyptu. Bratia sa bránia krivému obvineniu a rozprávajú mu všetko o svojej rodine. Jozef ich prepustí, jeden z bratov však ostane vo väzení. Podmienkou jeho prepustenia je to, že do Egypta majú priviesť so sebou aj najmladšieho Benjamína.

Kľúčové slová: Patriarcha, Jozef, Egypt, hladomor, Starý Zákon, Jakub

Abstract: Due to hunger the brothers of Joseph come to Egypt to buy grain. Joseph, who became Minister of Economy and Food Reserves, recognizes them. He questions them and accuses them of spying in order to harm Egypt. The brothers defend themselves from the false accusations and tell everything about their family. One of them remains in prison and for the next time they are to bring the youngest Benjamin with them.

Key words: Patriarch, Joseph, Egypt, famine, Old Testament, Jacob (James)

41 ἐγένετο δὲ μετὰ δύο ἔτη ἡμερῶν Φαραω εἶδεν ἐνύπνιον ὥς το ἐστάναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ

2 καὶ ἰδοὺ ὥσπερ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀνέβαινον ἑπτὰ βόες καλαὶ τῷ εἶδει καὶ ἐκλεκταὶ ταῖς σαρκὶν καὶ ἐβόσκοντο ἐν τῷ ἄρχει

3 ἄλλαι δὲ ἑπτὰ βόες ἀνέβαινον μετὰ ταύτας ἐκ τοῦ ποταμοῦ αἰσχυραὶ τῷ εἶδει καὶ λεπταὶ ταῖς σαρκὶν καὶ ἐνέμοντο παρὰ τὰς βόας παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ

4 καὶ κατέφαγον αἱ ἑπτὰ βόες αἱ αἰσχυραὶ καὶ λεπταὶ ταῖς σαρκὶν τὰς ἑπτὰ βόας τὰς καλὰς τῷ εἶδει καὶ τὰς ἐκλεκτάς ἡγέρθη δὲ Φαραω

5 καὶ ἐνυπνιάσθη τὸ δεῦτερον καὶ ἰδοὺ ἑπτὰ στάχυες ἀνέβαινον ἐν πυθμένι ἐνὶ ἐκλεκτοῖς καὶ καλοῖς

6 ἄλλοι δὲ ἑπτὰ στάχυες λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἀνεφύοντο μετ' αὐτοῦς

7 καὶ κατέπιον οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι τοὺς ἑπτὰ στάχυας τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ τοὺς πλήρεις ἡγέρθη δὲ Φαραω καὶ ἦν ἐνύπνιον

8 ἐγένετο δὲ πρῶν καὶ ἐταράχθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ ἀποστείλας ἐκάλεσεν πάντας τοὺς ἐξηγητὰς Αἰγύπτου καὶ πάντας τοὺς σοφοὺς αὐτῆς καὶ διηγήσατο αὐτοῖς Φαραω τὸ ἐνύπνιον καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων αὐτὸ τῷ Φαραω

9 καὶ ἐλάλησεν ὁ ἀρχιερατοῦχος πρὸς Φαραω λέγων τὴν ἀμαρτίαν μου ἀναμνήσκω σήμερον

10 Φαραω ὠργίσθη τοῖς παισὶν αὐτοῦ καὶ ἔθετο ἡμᾶς ἐν φυλακῇ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀρχιερατοῦ ἐμὲ τε καὶ τὸν ἀρχιερατοῦχον

- 11 καὶ εἶδομεν ἐνύπνιον ἐν νυκτὶ μιᾷ ἐγὼ τε καὶ αὐτός ἕκαστος κατὰ τὸ αὐτοῦ ἐνύπνιον εἶδομεν
- 12 ἣν δὲ ἐκεῖ μεθ' ἡμῶν νεανίσκος παῖς Ἑβραῖος τοῦ ἀρχιμαγείρου καὶ διηγῆσάμεθα αὐτῷ καὶ συνέκρινεν ἡμῖν
- 13 ἐγενήθη δὲ καθὼς συνέκρινεν ἡμῖν οὕτως καὶ συνέβη ἐμέ τε ἀποκατασταθῆναι ἐπὶ τὴν ἀρχὴν μου ἐκείνους δὲ κρεμασθῆναι
- 14 ἀποστείλας δὲ Φαραὼ ἐκάλεσεν τὸν Ἰωσήφ καὶ ἐξήγαγον αὐτὸν ἐκ τοῦ ὄχρῳ ὤματος καὶ ἐξύρησαν αὐτὸν καὶ ἥλλαξαν τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ ἦλθεν πρὸς Φαραὼ
- 15 εἶπεν δὲ Φαραὼ τῷ Ἰωσήφ ἐνύπνιον ἐώρακα καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό ἐγὼ δὲ ἀκήκοα περὶ σοῦ λεγόντων ἀκούσαντά σε ἐνύπνια συγκρίναι αὐτά
- 16 ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωσήφ τῷ Φαραὼ εἶπεν ἄνευ τοῦ θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον Φαραὼ
- 17 ἐλάλησεν δὲ Φαραὼ τῷ Ἰωσήφ λέγων ἐν τῷ ὕπνῳ μου ὥμην ἐστάναι παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ
- 18 καὶ ὥσπερ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀνέβαινον ἑπτὰ βόες καλαὶ τῷ εἶδει καὶ ἐκλεκταὶ ταῖς σαρκὶν καὶ ἐνέμοντο ἐν τῷ ἄχρῳ
- 19 καὶ ἰδοὺ ἑπτὰ βόες ἕτεραι ἀνέβαινον ὀπίσω αὐτῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ ποινηραὶ καὶ αἰσχροὶ τῷ εἶδει καὶ λεπταὶ ταῖς σαρκὶν οἷας οὐκ εἶδον τοιαύτας ἐν ὅλῃ γῇ Αἰγύπτῳ αἰσχροτέρας
- 20 καὶ κατέφαγον αἱ ἑπτὰ βόες αἱ αἰσχροὶ καὶ λεπταὶ τὰς ἑπτὰ βόας τὰς πρὸ ὥτας τὰς καλὰς καὶ ἐκλεκτάς
- 21 καὶ εἰσηλθόντες εἰς τὰς κοιλίας αὐτῶν καὶ οὐ διάδηλοι ἐγένοντο ὅτι εἰσηλθόντες εἰς τὰς κοιλίας αὐτῶν καὶ αἱ ὄψεις αὐτῶν αἰσχροὶ καθὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐξεγερθεὶς δὲ ἐκοιμήθη
- 22 καὶ εἶδον πάλιν ἐν τῷ ὕπνῳ μου καὶ ὥσπερ ἑπτὰ στάχυες ἀνέβαινον ἐν πυθμένι ἐνὶ πλήρει καὶ καλοῖ
- 23 ἄλλοι δὲ ἑπτὰ στάχυες λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἀνεφύοντο ἐχόμενοι αὐτῶν
- 24 καὶ κατέπιον οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι τοὺς ἑπτὰ στάχους τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς πλήρεις εἶπα οὖν τοῖς ἐξηγηταῖς καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων μοι
- 25 καὶ εἶπεν Ἰωσήφ τῷ Φαραὼ τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ ἔν ἐστιν ὅσα ὁ θεὸς ποιεῖ ἔδειξεν τῷ Φαραὼ
- 26 αἱ ἑπτὰ βόες αἱ καλαὶ ἑπτὰ ἔτη ἐστὶν καὶ οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ καλοὶ ἑπτὰ ἔτη ἐστὶν τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ ἔν ἐστιν
- 27 καὶ αἱ ἑπτὰ βόες αἱ λεπταὶ αἱ ἀναβαίνουσαι ὀπίσω αὐτῶν ἑπτὰ ἔτη ἐστὶν καὶ οἱ ἑπτὰ στάχυες οἱ λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἔσσονται ἑπτὰ ἔτη λιμοῦ
- 28 τὸ δὲ ῥῆμα ὃ εἶρηκα Φαραὼ ὅσα ὁ θεὸς ποιεῖ ἔδειξεν τῷ Φαραὼ

Keď Jakub zistil, že v Egypte sa predáva (obilie), povedal svojim synom: „Prečo zaháľate?

Hľa, počul som, že v Egypte je obilie. Zostúpte tam a nakúpte nám trochu potravín, aby sme žili a nezemreli.“

Desiati Jozefovi bratia zostúpili nakúpiť obilie z Egypta.

Jozefovho brata Benjamína však neposlal s jeho bratmi. Povedal (si) totiž: „(Bojím sa,) že ochorie.“

Izraelovi synovia prišli s (inými) prichádzajúcimi nakupovať – bol totiž hlad v krajine Chanaan.

Jozef bol správcom krajiny, (práve) on predával všetkému ľudu krajiny. Keď Jozefovi bratia prišli, poklonili sa mu tvárou k zemi.

Keď (ich) Jozef uvidel, spoznal svojich bratov, no tváril sa, že ich nepozná, a prehovoril k nim tvrdé (slová) a povedal im: „Odkiaľ ste prišli?“ Oni povedali: „Z krajiny Chanaan nakúpiť potraviny.“

Jozef spoznal svojich bratov, no oni jeho nepoznali.

Jozef si spomenul na sny, ktoré on uvidel, a povedal im: „Ste vyzvedači, prišli ste vyslieďiť trasy (tejto) zeme.“

Oni však povedali: „Nie pane. (My) tvoji sluhovia, sme prišli nakúpiť potraviny.

Všetci sme synovia jedného človeka – sme mierumilovní, tvoji sluhovia nie sú vyzvedačmi.“

Povedal im: „Nie, naopak, prišli ste (si) obzrieť trasy (tejto) krajiny.“

Oni povedali: „(My,) tvoji sluhovia, sme dvanásť bratia v krajine Chanaan, a hľa, najmladší (je) dnes s naším otcom a druhého (už) niet.“

Jozef im povedal: „Je to (pravda), čo som vám povedal: „Ste vyzvedači“.

Takto sa preukážete: pri zdraví faraóna (prisahám), neodídete odtiaľto, ak sem nepríde váš najmladší brat.

Vyšlite jedného z vás a vezmite svojho brata, vy však ostaňte zatvorení, kým sa vaše slová nepreukážu, či vravíte pravdu, alebo nie. Ak však nie – pri zdraví faraóna – určite ste vyzvedači.“

A dal ich pod dozor na tri dni.

Tretieho dňa im povedal: „Toto urobte a budete žiť – ja sa totiž bojím Boha:

Ak ste mierumilovní, jeden váš brat nech je zadržaný pod dozorom, no vy sami choďte a odvezte svoj nakúpený prídel obilia a privedte ku mne svojho najmladšieho brata a vašim slovám bude uverené. Ak však nie, zomriete.“

A urobili tak.

Povedali si navzájom: „Áno, sme vinní ohľadom nášho brata, lebo sme prehliadli súženie jeho duše, keď nás prosil a nevypočuli sme ho. Preto na nás doľahlo toto súženie.“

Ruben sa ozval a povedal im: „Vari som vám nevravel hovoriac: „Neukrivdite chlapcoví“? Neposlúchli ste ma a teraz jej jeho krv vyžadovaná.“

Oni však nevedeli, že Jozef rozumie. Bol totiž medzi nimi tlmočník.

Jozef sa od nich odvrátil a rozplakal sa. Znova sa k nim obrátil, prehovoril k nim a vzal spomedzi nich Symeona a zviazal ho pred nimi.

Jozef prikázal naplniť ich nádoby obilím a vrátiť každému striebro do jeho vreca a dať im proviant na cestu. A stalo sa s nimi tak.

Naložili obilie na svojich oslov a odišli odtiaľ.

Keď (na mieste), kde sa zastavili, jeden rozviazal svoj vak, aby dal krmivo svojim oslom, uvidel mešec so svojím striebrom – bol navrchu (pri) otvore vaku.

Povedal svojim bratom: „Bolo mi vrátené striebro a hľa, toto (bolo) v mojom vaku.“ Ich srdce užaslo a znepokojili sa, navzájom si hovoriac: „Prečo nám to Boh urobil?“

41.

1 Ы́и҃ѣтъ же по двѣѡ ѡ҃бѣтѣ днѣи, фараѡнѣзъ вѣдѣѡнѣ: мнѡшесѧ е҃тоѡтѣи при рѣцѣхъ:

2 ѡ҃ ѡ҃, ꙗ҃кѡ ѡ҃зъ рѣкѣи ѡ҃хождахъ е҃дѣмъ краѣвѣзъ двѣрѣи вѣдомѣи ѡ҃ ѡ҃зѣрѡнныи тѣлесѣи, ѡ҃ паѡахъсѧ по брѣгѣхъ:

3 арѣгѡа же е҃дѣмъ краѣвѣзъ ѡ҃зыдоша по сѣхъ ѡ҃зъ рѣкѣи, слыѡ вѣдомѣи ѡ҃ тѣлесѣи хъды, ѡ҃ паѡахъсѧ сѣ краѣвѣи по брѣгѣхъ рѣчиномъ:

4 ѡ҃ поѡдоша е҃дѣмъ краѣвѣи слыѡ ѡ҃ хъдыѡ тѣлесѣи е҃дѣмъ краѣвѣзъ доѡѡрѣхъ вѣдомѣи ѡ҃ ѡ҃зѣрѡнныихъ тѣлесѣи: (ѡ҃ сѣѡ неѡнѡнмы быша, ꙗ҃кѡ вѡнѡдоша вѣ чрѣсла ѡ҃хъ). Когѡа же фараѡнѣзъ.

5 ѡ҃ вѣдѣѡнѣ вѡторѣи: ѡ҃ ѡ҃, е҃дѣмъ клѡи ѡ҃хождахъ ѡ҃зъ е҃тѣбѡа ѣднѡгѡ ѡ҃зѣрѡнныи ѡ҃ доѡрѣи:

6 арѣзѡи же е҃дѣмъ клѡи тѡнцыи, ѡ҃стѡнчѣни вѣтрѡмъ, ѡ҃зрагѡахъ по ѡ҃хъ:

7 ѡ҃ поѡроша е҃дѣмъ клѡи тѡнцыи ѡ҃ ѡ҃стѡнчѣни вѣтрѡмъ е҃дѣмъ клѡиѡвѣзъ ѡ҃зѣрѡнныихъ ѡ҃ поѡныихъ. Когѡа же фараѡнѣзъ, ѡ҃ бѡше ѡ҃нѣ.

8 Ы́и҃ѣтъ же зѡдѡтра, ѡ҃ возмѡтѣсѧ дѡша ѣгѡ: ѡ҃ поѡѡвѣзъ, розѡ вѣѡ и҃казѡтѣсѧ ѣгѡѣтѣкѡа ѡ҃ вѣѡ мѡдѡрыѡ ѣгѡ: ѡ҃ повѣѡа ѡ҃мъ фараѡнѣзъ ѡ҃нѣ ѡ҃ѡи: ѡ҃ не бѡше и҃казѡаи тогѡ фараѡнѣзъ.

9 ѡ҃ рѣѣ е҃тарѣишнѡа вѡѡѡрѣкѣзъ кѣ фараѡнѣзъ, глагола: грѣхъ мѡи вѡспѡмнѡѡу днѣи:

10 фараѡнѣзъ разгнѣбѡсѧ на раѡѣи ѡ҃ѡ ѡ҃ вѡѡрѣже ѡ҃ѣзъ вѣ тѣмнѡицѣхъ вѣ домѣ арѣмагѡа, менѣ ѡ҃ е҃тарѣишнѡѣ жнѡтѡрѣка:

11 ѡ҃ вѣдѣхѡмъ ѡ҃нѣ ѡ҃ѡа ѣднѡыѡ нѡци ѡ҃зъ ѡ҃ ѡ҃нѣ, кѡиждѡ ѡ҃ѡи ѡ҃нѣ вѣдѣхѡмъ:

12 бѡше же тѡмѡ сѣ ѡ҃ѡи ѡ҃ноша, ѡ҃трѡкѣзъ ѣѡрѣннѣзъ арѣмагѡѡѡвѣзъ, ѡ҃ повѣѡахѡмъ

И узнал Иаков, что в Египте есть хлеб, и сказал Иаков сыновьям своим: что вы смотрите?

И сказал: вот, я слышал, что есть хлеб в Египте; пойдите туда, и купите нам оттуда хлеба, чтобы нам жить и не умереть.

Десять братьев Иосифовых пошли купить хлеба в Египте.

А Вениамина, брата Иосифова, не послал Иаков с братьями его: ибо сказал: не случилось бы с ним беды.

И пришли сыны Израилевы покупать хлеб, вместе с другими пришедшими; ибо в земле Ханаанской был голод.

Иосиф же был начальником в земле той; он и продавал хлеб всему народу земли. Братья Иосифа пришли, и поклонились ему лицом до земли.

И увидел Иосиф братьев своих, и узнал их; но показал, будто не знает их, и говорил с ними сурово, и сказал им: откуда вы пришли? Они сказали: из земли Ханаанской, купить пищи.

Иосиф узнал братьев своих; но они не узнали его.

И вспомнил Иосиф сны, которые снились ему о них; и сказал им: вы соглядатаи; вы пришли высмотреть наготу земли сей.

Они сказали ему: нет, господин наш; рабы твои пришли купить пищи. Мы все дети одного человека; мы люди честные; рабы твои не бывали соглядатаями.

Он сказал им: нет, вы пришли высмотреть наготу земли сей.

Они сказали: нас, рабов твоих, двенадцать братьев, мы сыновья одного человека в земле Ханаанской, и вот, меньший теперь с отцом нашим, а одного не стало.

И сказал им Иосиф: это самое я и говорил вам, сказав: вы соглядатаи. Вот как вы будете испытаны: клянусь жизнью фараона, вы не выйдете отсюда, если не придет сюда меньший брат ваш.

Пошлите одного из вас, и пусть он приведет брата вашего; а вы будете задержаны. И откроется, правда ли у вас; и если нет, то клянусь жизнью фараона, что вы соглядатаи.

И итдал их под стражу на три дня.

И сказал им Иосиф в третий день: вот что сделайте, и останетесь живы; ибо я боюсь Бога.

Если вы люди честные, то один брат из вас пусть содершится в доме, где вы заключены; а вы пойдите, отвезите хлеб, ради голода семейств ваших.

Брата же вашего меньшого приведите ко мне, чтобы оправдались слова ваши, и чтобы не умереть вам. Так они и сделали.

И говорили они друг другу: точно мы наказываемся за грех против брата нашего; мы видели страдание души его, когда он умолял нас, но не послушали (его); за то и постигло нас горе сие.

Рувим отвечал им и сказал: не говорил ли я вам: не грешите против отрока? но вы не послушались; вот, кровь его взыскивается.

И того не знали они, что Иосиф понимает; ибо между ними переводчик.

И отошел о них (Иосиф), и заплакал. И возвратился к ним, и говорил с ними, и, взяв из них Симеона, связав его пред глазами их.

И приказал Иосиф наполнить мешки их хлебом, а серебро их возвратить каждому в мешок его, и дать им запасов на дорогу. Так и сделано с ними.

Они положили хлеб свой на ослов своих, и пошли оттуда.

И открыл один из них мешок свой, чтобы дать корму ослу своему на ночлеге; и увидел серебро свое в отверстии мешка его.

И сказал своим братьям: серебро мое возвращено; вот оно в мешке у меня. И смутилось сердце их, и они с трепетом друг другу говорили: что это Бог сделал с нами?

וַיְהִי מִקֵּץ שָׁנִים יָמִים וּפָרְעָה חָלַם וַהֲנָה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר 411 נ
וַהֲנָה מִן־הַיָּאָר עֹלֵת שִׁבְעַת פְּרוֹת יָפוֹת מִרְאָה וּבְרִיאֹת ב' שָׁר וַתִּרְעֵי נָה ב' אַחוּ 412 נ
עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רַעוֹת מִרְאָה וְדָקוֹת ב' שָׁר וַתַּעֲמֹךְ נָה אֶצֶל ה' פְּרוֹת עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר 413 נ
וַהֲנָה שִׁבְעַת פְּרוֹת אַחֲרוֹת
ה' פְּרוֹת רַעוֹת מִן־הַיָּאָר וְדָקוֹת ה' ב' שָׁר אֵת שִׁבְעַת ה' פְּרוֹת יָפוֹת מִן־הַיָּאָר וַיִּיקֶץ פָּרְעָה 414 נ
וַתֹּאכֶל נָה
וַיִּי שֵׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנִית וַהֲנָה שִׁבְעַת שְׂבָלִים עֹלוֹת ב' קִנָּה א' חָד בְּרִיאֹת וְטִבּוֹת 415 נ
וַהֲנָה שִׁבְעַת שְׂבָלִים דָּקוֹת וּשְׂדוּפּוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן 416 נ
וַתִּבְלַע נָה הַשְּׂבָלִים הַדָּקוֹת אֵת שִׁבְעַת הַשְּׂבָלִים הַבְּרִיאֹת וַתַּחֲלֹמוֹת וַיִּיקֶץ פָּרְעָה וַהֲנָה חֲלוֹם 417 נ
כִּלְיָהֻמִּי מִצָּרִים וְאֵת־כִּלְיָהֻמִּי ה' נִסְפָּר פָּרְעָה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ וְאִין־פּוֹתֵר אוֹ חֵם לִפְרָעָה 418 נ
וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַתִּפְעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקֶּץ רָא אֵת
וַיִּדְבֵּר שָׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־פָּרְעָה לֵאמֹר אֲתִיךָ טָאִי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם 419 נ
פָּרְעָה קִצְף עַל־עַ ב' דִּי וַיִּתֵּן אֲתִי בַּמִּשְׁמֶר בֵּית שָׁר הָטַ בָּחִים אֲתִי וְאֵת שָׁר הָאִפִּים 4110 נ
וַתַּחֲלֵל מִה חֲלוֹם בִּלְיָ לָה א' חָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפֹתָרוֹן חֲלֹמוֹ ח' לִמְנו 4111 נ
א' תִּנּוּ נַעַר עֲבָרִי עֲבָד לְשָׁר הָטַ בָּחִים וַיִּסְפָּר־לוֹ וַיִּפֹּךְ־תֵּר לָנוּ אֶת־חֲלֹמוֹתֵינוּ אִישׁ כְּחֲלֹמוֹ פ' תֵּר 4112 נ
וְ שֵׁם
וַיְהִי כִּאֲשֶׁר פָּתַר־לָנוּ כֵּן ה' יָה אֲתִי הִשִּׁיב עַל־כִּפְנֵי וְאֲחֹתִי תֵּר לָה 4113 נ
וַיִּשְׁלַח פָּרְעָה וַיִּקֶּץ רָא אֶת־יוֹסֵף וַיִּרְצֶהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּנְחֵל וַיַּנְחֵל שְׂמֹל תִּינּוּ יָבֵא אֶל־פָּרְעָה 4114 נ
אֶל־יוֹסֵף חֲלֹמוֹתֵי וּפְתָרֵי אֵין אֲחֹתִי וְאֲנִי שְׂמַעְתִּי אֶעֱלִיד לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתָּר אֲחֹתִי 4115 נ
וַיֹּאמֶר פָּרְעָה
וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת־פָּרְעָה לֵאמֹר בִּלְאֵעַ דִּי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת־שְׁלוֹם פָּרְעָה 4116 נ

וַיִּדְבֹר פְּרֵעָה אֶל־יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּנִי עַמּוּד עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר 4117 ג
וַהֲנֶה מִן־הַיָּאָר עֹלֶת שָׁבַע פְּרוֹת בְּרִיאֹת ב שֵׁר וַיִּפֹּת תֹּאֵר וַתִּרְשֵׁי נָה ב אַחֵר 4118 ג
חֲרִיָּהָן בְּלוֹת ו רְעוֹת תֹּאֵר מְאֹד וְרִקּוֹת ב שֵׁר לֹא רִאֲתִי כִּה נָה ב כֹּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לִרְע 4119 ג
וַהֲנֶה שָׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת א
וַתֹּאכֵל נָה ה פְּרוֹת הִרְקוֹת ו ה רְעוֹת אֵת שָׁבַע ה פְּרוֹת הִרְשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת 4120 ג
ו תִּבֵּא נָה אֶל־קֶרֶב נָה וְלֹא נִדְעָ כִּי־ בֹאוּ אֶל־קֶרֶב נָה וַיִּמְרְאוּהָן רַע כְּאֲשֶׁר בָּתַח לָהּ וַאֲי קִין 4121 ג
וַאֲרָא בְּחִלְמֵי וַהֲנֶה שָׁבַע שָׁבָלִים עֹלֹת ב קִנָּה א חֵד מְלֹאֹת וְטִבּוֹת 4122 ג
וַהֲנֶה שָׁבַע שָׁבָלִים צִנְמוֹת רִקּוֹת שְׂדֵפוֹת קִרִּים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם 4123 ג
וַתִּבְלַע ו הַשָּׁבָלִים הִדְקָת אֵת שָׁבַע הַשָּׁבָלִים הַטִּבּוֹת וַאֲמַר אֶל־הַתְּרַסְמִים וַאֲין מִנִּיד לִי 4124 ג
וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פְּרֵעָה חֲלוֹם פְּרֵעָה א חֵד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפְרֵעָה 4125 ג
שָׁבַע פְּרוֹת הַטִּבּוֹת שָׁבַע שָׁנִים ה נָה וְשָׁבַע הַשָּׁבָלִים הַטִּבּוֹת שָׁבַע שָׁנִים ה נָה חֲלוֹם א חֵד הוּא 4126 ג
אַחֲרֵיהֶן שָׁבַע שָׁנִים ה נָה וְשָׁבַע הַשָּׁבָלִים הִרְקוֹת שְׂדֵפוֹת ה קִרִּים יִהְיוּ שָׁבַע שָׁנִי רֹאעֵב 4127 ג
וְשָׁבַע ה פְּרוֹת הִרְקוֹת ו ה רֵעַת הַעֲלֹת
הוּא ה ד בֵּר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרֵעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הָרָא אֵת־פְּרֵעָה 4128 ג

Jakub videl, že v Egypte majú obilie na predaj. A Jakub povedal svojim synom: „Prečo pozeráte jeden na druhého?“

A povedal: „Hľa, počul som, že v Egypte je obilie na predaj. Zostúpte tam a kúpte tam pre nás, aby sme žili a nezmreli.“

A desiati Jozefovi bratia zostúpili nakúpiť obilie z Egypta.

Jozefovho brata Benjamína však Jakub s bratmi neposlal. Povedal (si) totiž: „Aby ho nepostretla nehoda.“

Izraelovi synovia prišli nakupovať spolu s inými – bol totiž hlad v kanaánskej krajine.

Jozef mal moc nad celou krajinou, (práve) on predával všetkému ľudu zeme. Keď Jozefovi bratia prišli, poklonili sa mu tvárou k zemi.

Keď Jozef svojich bratov uvidel, spoznal ich, ale správal sa k nim ako k cudzím a hovoril s nimi tvrdo. Povedal im: „Odkiaľ ste prišli?“ Oni povedali: „Z kanaánskej krajiny nakúpiť jedlo.“

Jozef spoznal svojich bratov, no oni jeho nespoznali.

Jozef si spomenul na sny, ktoré mal o nich, a povedal im: „Ste vyzvedači, prišli ste si pozrieť, kde je krajina nechránená!“

Oni mu však povedali: „Nie pane, tvoji služobníci prišli nakúpiť jedlo.

My všetci sme synmi jedného muža. Sme čestní. Tvoji služobníci (nikdy) neboli vyzvedačmi!“

Povedal im: „Nie! Určite ste prišli pozrieť, kde je krajina nechránená!“

Oni povedali: „My, tvoji služobníci, sme dvanásť bratia, synovia jedného muža v kanaánskej krajine a hľa, najmladší je dnes s naším otcom a jedného niet.“

Jozef im povedal: „Je (to pravda), čo som vám hovoril, keď som povedal: „Ste vyzvedači!“

Týmto budete preverení: Ako žije faraón, neodídete odtiaľto, ak sem nepríde váš najmladší brat!

Pošlite jedného z vás vziať vášho brata a vy ostaňte uväznení, aby sa preverili vaše slová, či máte pravdu. Ak nie, ako žije faraón, určite ste vyzvedači!“

A dal ich spolu pod dozor na tri dni.

Na tretí deň im Jozef povedal: „Toto urobte a zostanete nažive. Ja sa bojím Boha.

Ak ste čestní, jeden váš brat nech zostane uväznený vo vašom žalári a vy (ostatní) choďte zaniest nakúpené obilie do vašich hladujúcich domov!

Privedte mi svojho najmladšieho brata a potvrdia sa vaše slová a nezomriete!“ A urobili tak.

Hovorili jeden druhému: „Určite sme vinní pre nášho brata. Videli sme tieseň jeho duše, keď nás prosil o zmilovanie, a nepočúvali sme. Preto na nás prišla táto tieseň.“

Rúben im odpovedal hovoriac: „Vari som vám nevravel hovoriac: „Nehrešte proti chlapcovi“? No nepočúvali ste, a tak sa teraz požaduje aj jeho krv.“

Oni však nevedeli, že Jozef počúva. Bol totiž medzi nimi tlmočník.

(Jozef) odišiel od nich bokom a plakal. (Znova) sa k nim vrátil a rozprával s nimi. Vzal spomedzi nich Simeona a pred ich očami ho spútal.

Jozef prikázal naplniť ich nádoby obilím, vrátiť každému peniaze do jeho vreca a dať im potravu na cestu. Urobili s nimi tak.

Naložili nakúpené obilie na svoje osly a odišli odtiaľ.

Keď však v nocľahárni jeden (z nich) otvoril svoje vrece, aby dal svojmu oslovi obrok, uvidel svoje peniaze. Boli totiž pri otvorení jeho mechu.

Povedal svojim bratom: „Bolo mi vrátené striebro a hľa, toto (bolo) v mojom vaku.“ Ich srdce užaslo a znepokojili sa, navzájom si hovoriac: „Prečo nám to Boh urobil?“

A vida Jaakov, že je v Micrajim potrava, řekl svým synům: „Co koukáte?“

A pravil: „Slyšel jsem, že je obživa v Micrajim, tak tam sestupte, nakupte tam pro nás a budeme žít a nezemřeme!“

Deset Josefových bratrů tedy odcestovalo nakoupit zrna z Micrajim.

Benjamína, Josefova bratra, však Jaakov s jeho bratry nepustil, říkáje: „Aby ho nepotkalo neštěstí!“

A poněvadž byl v zemi Kenaán hlad, přišli synové Jisraele mezi ostatními přichozími.

Tím vládařem nad zemí, jenž prodával celému světu, byl však Josef, a Josefovi

bratři přišli a poklonili se mu s obličejem na zemi.

A Josef spoznal své bratry, když je uviděl, ale sám se jim poznat nedal a mluvil s nimi zhurta, řka: „Odkud jste přišli?!“, a oni řekli: „Ze země Kenaán, nakoupit obživu.“

Josef své bratry poznal, oni ho však nepoznali.

Josef si vzpomněl na sny, které se mu zdály, a řekl jim: „Jste vyzvědači, přišli jste hledat slabinu země!“

A oni mu řekli: „Ne, můj pane, tví služebníci přišli nakoupit obživu.

My všichni jsme synové jednoho muže, jsme čestní, tví služebníci by nikdy nebyli vyzvědači!“

On jim však řekl: „Ne, protože jste přišli hledat slabinu této země!“

A oni řekli: „Je nás dvanáct bratrů, tvých služebníků, synů jednoho muže v zemi Kenaán, a nejmenší je s naším otcem a jednoho není!“

Josef jim řekl: „To je, co jsem vám říkal, že jste vyzvědači!

Tím budete vyzkoušení, a jako že živ je faraon, neodejdete odtud, dokud sem nepřijde i váš nejmladší bratr!

Pošlete jednoho z vás, ať vašeho bratra vezme, a vy budete zavření, a jestli se potvrdí vaše slova, bude pravda na vaší straně, anebo, jako že živ je faraon, jste vyzvědači!“

A dal je sebrat do vazby na tři dny.

A třetího dne jim Josef řekl: „Učiňte následující a budete žít, já se bojím Boha!

Jestliže jste čestní, jeden váš bratr zůstane uvězněn v domě vaší vazby, a vy ostatní jděte, přineste svým hladovějícím rodinám potravu!

A přivedete-li svého nejmenšího brata a vaše slova se potvrdí, nezemřete!“, a tak učinili.

Jeden druhému však řekli: „Provinili jsme se na svém bratrovi, vidouce ho v úzkostech a nevyslyšeli ho, když nás prosil o smilování, za to teď na nás přišlo tohle neštěstí!“

A Revuen jim odpověděl, říkáje: „Copak jsem vám neříkal, nehřešte na tom dítěti, ale neposlechli jste, a teď je na nás vymáhána jeho krev!“

Ale nevěděli, že jim Josef rozumí, protože mezi sebou a jimi používal tlumočníka.

A on se od nich odvrátil a plakal, a když se k nim vrátil, pohovořil s nimi a dal před jejich očima zavřít Šimona.

Pak Josef nakázal, aby jim byly vaky naplněny zrním a každému do jeho vaku bylo vráceno stříbro, a dostali zásoby na cestu, a tak bylo učiněno.

Zvedli tedy svůj nákup na své osly a odebrali se odtamtud.

Pak na zastávce jeden z nich otevřel svůj vlak, aby dal krmení svému oslu, a spatřil v otvoru svého vaku své stříbro.

Řekl svým bratřím: „Mé stříbro mi bylo vráceno, je tady v mém vaku!“ a jejich

srdce vyšlo a jeden jako druhý se třáslí, říkajúce: „Co nám to Bůh učinil?“

Najnovšie archeologické postrehy ohľadne chronológie Jozefa v Egypte prezentuje slovenský archeológ Ľubomír Podhorský (2020, s. 34-52) na osobu menom Kethy, ktorá veľmi pripomína Jozefa a jeho pozíciu pri egyptskom dvore. Autor ho nazýva pokladníkom (m-r htmt) faraóna Montuhotepa II. má pečatný prsteň a je zodpovedný za distribúciu zásob. Poukazuje pritom na grafit v Shatt er-Rigal. Išlo o pozíciu, ktorá bola zavedená 11. dynastiou. Išlo o osobu druhú v poradí dôležitosti po samotnom faraónovi, ktorá bola dôležitejšia ako pozícia vezíra. Na jednom grafitu je Khety rovnako vysoký ako členovia kráľovskej rodiny. Na ďalšom je takmer taký vysoký ako kráľ, čo je veľmi nezvyčajné. Poukazuje, že išlo o r. 2100 – 2000 pred Chr.

42, 1-24. Rozprávanie je skoro celé elohistické, ale jahvistická tradícia, kap. 43 poznala tiež prvé stretnutie Jozefa s bratmi. Tu nachádzame zlomky (najmä vv. 27-28 a 38) (*Pentateuch. Pět kníh Mojžišových s komentáři Jeruzalemskej Bible*. 2004, s. 61).

42. 1. **Patristický komentár:** Ambróz poznamenáva, že zvyčajne mladí v porovnaní so staršími pochytiť správy s väčšou rýchlosťou. Práve mladí sú častejšie mimo domu a veľa cestujú. Je zaujímavé, že k Jakubovi sa správa dostane ako k prvému. Následne upovedomuje synov o dostatku obilia v Egypte. On vlastni šediny viery. Je starcom, v ktorom staroba je dôstojná a bez škvrny (Amróz¹, De Ioseph 8, 43: CSEL 32/2, 102).

Rabínsky komentár: Jakub videl, že v Egypte majú obilie. – V skutočnosti nemohol *vidieť* na takú vzdialenosť, aká je v Egypte situácia, preto učenici vykladajú verš tak, že „Jakub v prorockej vízii videl, že v Egypte je nádej“. Slovo **obilie** totiž možno čítať aj ako sloveso **dúfal** (Raši).

42, 2. Zostup Semitov a obchodné kontakty medzi Egyptom a Kanaánom sú dobre dokumentované už od strednej doby bronzovej. V hrobke Beni Chas-san z 19. stor. pred Chr. sú vyobrazení Kanaánčania zostupujúci do Egypta. V neskoršej dobe bronzovej sa zachovali reliéfy, na ktorých sú vyobrazení Kanaánčania, ako prinášajú víno do Egypta. Archeologické nálezy ukazujú, že obchodné kontakty medzi Kanaánom a Egyptom, hlavne počas mladšej doby

¹ „Jakub každý deň hovoril svojim synom nie iba raz, ktorí pomaly prichádzali k Christovej milosti. Čo sa neponáhlate, veď som počul, že je chlieb v Egypte. A chlieb pochádza zo zrna, ktoré kriesi (Jn 12, 24). Pravdepodobne kto je hladný je zároveň aj pomalý... O tom všetkom počul stariec, ktorého si treba vážiť, pretože žil nepoškvrneným životom. Je chlieb v Egypte... t.j., kde je veľký hlad, tam sú aj veľké zásoby. V Egypte bolo veľa chleba. A Boh Otec hovorí: *Z Egypta som si povolal svojho Syna* (Mt 2, 15). Vďaka tomuto zrnú bola hojná úroda. Nebolo by možné zbierať hojnú úrodu ak by predtým Egyptania nezasiali zrno“ (Медиоланский, s. 342).

bronzovej, boli mimoriadne intenzívne. Keďže úrodnosť Egypta pochádzala z toku Nílu, a nie z priamych zrážok, Egypt sa stal útočiskom aj pre pastierov a semipastoralistov v obdobiach hladu. Príbeh tak zachytáva strastiplné putovanie pastierov a malých roľníkov za potravou v čase neúrody.

42, 3. **Rabínsky komentár:** Podľa rabínov Jozef vydal nariadenie, na základe ktorého každý mohol nakúpiť potravu len pre jednu domácnosť. Toto opatrenie malo zabrániť špekulantom, aby skúpili veľké množstvo obilia a potom ho predražili, a zároveň znamenalo, že do Egypta museli prísť nakúpiť všetci desiatich Jozefovi bratia. (Sforno) Midraš hovorí, že Jozef chcel týmto nariadením v skutočnosti dosiahnuť, aby k nemu prišli všetci bratia a aby tak naplnili pro- rocto jeho snov (Midraš).

42,4. **Jozefovho brata Benjamína.** Ich matka Ráchel zomrela (35, 19) a Jakub si myslel, že aj Jozef je mŕtvy (37, 33). Tak nechcel stratiť aj Benjamína, jediného syna, ktorý mu ostal po milovanej Ráchel.

Patristický komentár: Chlapcovi bolo súdené ostať doma, aby ho neza- stihli. Benjamín je predobrazom sv. Pavla. Patriarchovia sa dali na cestu bez Benjamína, podobne apoštoli bez sv. Pavla. Obaja, čo zostali, boli neskôr po- zvaní a svojím príchodom obohatili tovar prvých (Ambróz², De Ioseph 8, 44- 45: CSEL 32/2, 103).

Rabínsky komentár: Strasti, ktoré pri prvej ceste do Egypta museli podstú- piť bratia. Benjamín sa totiž nezúčastnil na predaji Jozefa (Oznaim La Torah), a tak nemal pretrpieť to, čo oni.

42, 5. Lopuchin (1904-1907, s. 232) poukazuje na to, že bratia prišli do mesta Memfis. Iní exegeti hovoria o meste Tanis. Novotný (1956, s. 310 a 934) udáva názov mesta Soan.

Soan, egyptsky Zani, grécky Tanis, starobylé mesto v Dolnom Egypte, ktoré ležalo na východnom pobreží rieky Níl. Z tohto mesta pochádzala 21. dynastia egyptských faraónov, ktorí z neho učinili jedno zo svojich obľúbených sídiel. Ramzes II. dal do tamojšieho chrámu hyksotského božstva Sutecha (Setha) po- stavať obrovský granitový kolos, aby tak zvečnil svoje meno. Kolos vraj dosaho- val výšky asi 28 m, takže bol najväčší z doposiaľ nájdených kolosov. Zrúcaniny

² Nie všetci začínajú byť aktívni, iba synovia Jakuba. Iba tí, ktorí už vekom dozreli. Preto ich cestuje desať a najmladší nie. Otec ho nepustil, pretože sa obával, *aby neochorel*. Najmladší Benjamín bol ešte nemocný. Hoci sa Benjamín nazýva patriarchom, bol predobrazom Pavla, ktorý pochádzal z pokolenia Benjamínovho (Rim 11, 1). Jakub pochyboval o jeho sile. V pod- state bol chorý a bolo treba aby sa liečil. Oslepol, ale táto choroba mu pomohla k spásu. Veď vďaka slepote uvidel svetlo (Sk ap 9,8-9). Zamýšľame sa nad tým, čo sme počuli a vidíme tajomstvo. Spočiatku šli patriarchovia bez Benjamína rovnako ako apoštoli bez Pavla. Svojím príchodom získali tovar (poukázanie na zrnó, ktoré Jakubovi synovia získali v Egypte), ktorý bol následne veľmi hojný (Медиоланский, s. 342).

mesta a chrámu boli objavené r. 1884 pri rybárskej dedinke San-el Hagar.

Memfis (egyptsky Mn-nfr hebr. Mop a Nop) mesto ležiace na Níle asi 24 km od ústia delty. Založil ju faraón Ménés, ktorý zjednotil Horný a Dolný Egypt. Meno Mn-nfr je skratka pre zakladateľa Pjopejovej pyramídy (asi r. 2400 pred Chr.) Memfis sa stal metropolou Egypta za Starej ríše a hral významnú úlohu až do doby, keď ho dobyl Alexander Veľký (332 pred Chr.). Medzi jeho hlavných bohov patrili Ptah, démiurgos, Sechmet, Nefertum a Sokar. Chrám, ktorý opísal Herodotos (2, 153) a dávní spisovatelia poukazovali na miesto, kde chovali živého Apisa (býka) (Douglas 1996, s. 598).

42, 6. **Patristický komentár:** Bratia nedokázali rozoznať Jozefa, lebo tak to bolo v Božom pláne (Ján Chryz³, Hom. Gen. 64, 1: PG 54. 548-549).

Rabínsky komentár: Jozef... (práve) on predával všetkému ľudu – predpokladal totiž, že bratia prídu nakúpiť obilie, a chcel dosiahnuť, aby sa s nimi osobne stretol. Preto nariadil predaj len na jednom mieste, nad ktorým mal sám kontrolu (Midraš).

42, 7. Z egyptských textov a malieb a iných zobrazení vieme, že vo všetkých dobách do Egypta prichádzali obyvatelia z priľahlých ázijských oblastí zväčša v menších skupinách. Niekedy to bolo kvôli obchodu, inokedy z hladu, ale často išli tiež nedobrovoľne ako vojenskej zajatci či otroci. S takými sa stretávame okolo r. 1500 pred Chr. v dávných medených a malachitových baniach na juhu Sinajského polostrova, dnešného Serábít el-chádim. V blízkosti stál chrám egyptskej bohyně Hathor. Skálne nápisy, ktoré objavil r. 1904 dokazujú, že v baniach nepracovali Egypťania, ale predovšetkým semitskí otroci.

V r. 1915 sa podarilo anglickému egyptológovi A. H. Gardinerovi prečítať niekoľko znakov tohto písma (protosinajského) dosť originálneho a neustáleného, ktoré pripomínali najstaršie písmo sýrsko-palestínskej oblasti (Bič 1986, s. 177-178).

Hoci je Jozef miestokráľom Egypta, má egyptské meno, hovorí jazykom tohto národa, má ženu Egypťanku a nosí egyptské šaty vo svojom vnútri zostal hebrejským chlapcom, ktorému sa cnie po domove, pretože bol vytrhnutý a „umelo presadený“ (Linden 2015, s. 163-164).

42, 8. **Jozef spoznal svojich bratov.** Aj keď už prešlo 21 rokov, odkedy ich naposledy videl (37, 2). Oni boli už vtedy dospelí, a tak sa ich výzor veľmi ne-

³ „Nespoznali brata podľa tváre. Jozef bol samozrejme zrelý muž, preto sa mu tvar aj mohla zmeniť. Všetko to sa stalo s požehnaním Božím, takže bratia nespoznali Jozefa ani podľa výzoru ani podľa reči. Veď bratia si mysleli, že sa stal otrokom Izmaelitov a že sa nachádza niekde v barbarskom otroctve (37, 28). Preto si nedokázali predstaviť ako Jozef vyzerá a preto ho ani nespoznali. On však ich ihneď spoznal, keď ich uvidel, len to nedal na seba vedieť a rozhodol sa k nim správať ako k cudzincom“ (Златоуст, s. 342).

zmenil. **Oni ho nespoznali.** Keď Jozefa predali do otroctva mal 17 rokov, teraz bol dospelý muž v neočakávanej pozícii a autorite, mal na sebe egyptské šaty a hovoril s bratmi cez prekladateľa (v. 23). Navyše bol oholený ako Egyptania.

Rabínsky komentár: Jozef spoznal svojich bratov okamžite, lebo ich hľadal a očakával. No oni ho tak ľahko spoznať nemohli, lebo jeho výzor sa za trinásť rokov zmenil. Keď ho videli naposledy, ešte nemal bradu a ani vo sne by im nenašlo, že brata predaného do otroctva, stretnú teraz vo vladárskom rúchu. Jozef si dal ešte k tomu námažu, že sa k nim správal ako k cudzím (Chumaš). Nechcel, aby ho bratia hneď spoznali, lebo najprv sa mali naplniť jeho prorocké sny.

42, 9. **Rabínsky komentár: Jozef si spomenul na sny** – Jozef mal prorocké sny a vedel, že sa majú naplniť, preto sa usiloval uskutočniť ich. Obidve udalosti predpovedané vo sne, sa mali odohrať v tom poradí, v akom sa mu snívali. Zatiaľ sa Jozefovi poklonilo desať bratov (v. 6), ale malo ich byť jedenásť, a tak musel zariadiť, aby prišiel k nemu aj Benjamín. Až potom mohol prísť Jakub, aby sa splnil aj druhý sen. Nebyť povinnosti uskutočniť sny, Jozef by nikdy nenechal otca trápiť sa dlhé roky tým, že nevedel, kde má syna. Ani by mu nespôsobil toľkú úzkosť, keď sa mu synovia vrátili bez Simeona a potom žiadali aj odchod Benjamína (Chumaš).

Ste vyzvedači, prišli ste si pozrieť, kde je krajina nechránená! – Špiónaž patrila medzi najstaršie spôsoby získavania informácií a bola známa už v staroveku. Najjednoduchším spôsobom bolo získavanie informácií pomocou vyzvedačov, ktorí boli vyslaní do krajiny za konkrétnym cieľom. Špióni sa často vydávali za kupcov. Odhaliť nechránené miesta, dosl. nahotu krajiny, sa dá chápať ako získavanie informácie o najmenej chránených miestach krajiny, ktoré by sa mohli stať terčom potenciálneho útoku nepriateľa, alebo vidieť slabiny, ktoré by mohli byť použiteľné pre psychologickú vojnu, ktorá je dobre dokumentovaná už v staroveku (Dubovský 2006, s. 161-188) Prorok Izaiáš (Iz 20, 4) používa termín „nahotu Egypta“ aj v morálnom zmysle. Až v novoašyrskom období sa začínajú formovať informačné služby ekvivalentné moderným bezpečnostným službám. Jozefovo obvinenie vyznieva dosť ironicky hlavne z pohľadu kap. 37, kde Jozef donášal na svojich. Termín **vyzvedač** je odvodený od podstatného mena „noha“, v tomto prípade znamená „chodiť a zbierať klebety a informácie“, ktoré by mohli byť použité proti človeku alebo národu (Genezis 2008, s. 730).

Všetko čoho sa chytíme, poukazuje skôr na novšie dejiny starého Egypta, než na obdobie nadvlády Hyksósov, o ktorom sa predtým uvažovalo. Ešte aj obvinenie Jozefových bratov, že sú „vyzvedači“ (v. 9 a 14), dáva voči mužom z Kanaánu zmysel až po vzniku ohrozenia východných hraníc Egypta Assúrcanmi (teda asi od roku 700 pred Chr.) (Keller 2018, s. 88).

Vyzvedač po hebrejsky meraglim, t.j. modernejšou vojenskou terminológiou povedané rozviedčik. Ich úlohou bolo tajne, nebadane zistiť informácie, ktoré mali poslúžiť pre ich osobný úžitok. Bratia, keď prišli k Jozefovi, nečinili pokánie z toho, čo kedysi v mladosti vykonali so svojim bratom. Vyzvedačov v dávnych časoch popravovali. A Boží Zákon hovorí: „*Ten, kto ukradne človeka a predá ho... má byť usmrtený*“ (2Mjž 21, 16) (Щедровицкий 2003, s. 266).

Rabínsky komentár: Jozef zámerne obviňuje bratov z vyzvedania, aby zabránil ich pokusom zistiť, kde sa nachádza ich predaný brat. Mohli by totiž vypátrať, že hebrejský otrok sa stal vďaka výkladu snov popredným mužom krajiny (Kli Jakar).

Patristický komentár: Efrém komentuje, že bratia sa ohradili neznalosťou egyptského jazyka a že keby chceli byť špiónmi, neboli by ľahko oklamali Egypťanov (Efrém⁴, Com. Gen. 36, 4: CSCO 152 (scrip. syr. 71), 101-102).

42, 10. **Pane, tvoji služobníci.** Nevedomky Jozefovi bratia opäť vyplnili jeho sny a ich vlastné pohrďavé obavy (37, 8) (Študičná Biblia 2015, s. 79).

42, 11. Jozef obviňuje bratov z vyzvedačstva. Egypt bol na severovýchode veľmi zraniteľný a tadiaľ vnikli do Egypta nepriatelia. Preto všetci, ktorí odtiaľ prichádzali do Egypta boli prísne kontrolovaní a hlásení úradom. Toto obvinenie bolo veľmi nebezpečné. Udivuje nás tvrdosť s akou jedná Jozef s bratmi. Pritom už uplynulo veľa rokov a tiež mohol zabudnúť na krivdu, ktorú mu spôsobili. Veď aj meno svojmu prvorodenému synovi Menašemu znamenalo Boh dal zabudnúť (Výklady ke Starému zákonu I. Zákon 1991, s. 173).

Najjednoduchší spôsob preverovania je vyšetrovanie identity človeka, čo dodnes praktizujú moderné informačné služby. Nezhody alebo nepravdepodobnosť podaných informácií sú podnetom pre podozrenie a následné vyšetrovanie. Argument, že sú **synmi jedného** otca by mal podľa bratov vyvrátiť, že sú vyzvedačmi. Pre Jozefa bolo totiž možné overiť si informácie o počestnom starcovi a jeho rodine.

Rabínsky komentár: My všetci sme synmi jedného muža. – Keď bratia vyslovili tieto slová, účinkom Božieho Ducha v nich nevedomky zahrnuli aj Jozefa (Midraš, Raši).

⁴ „Bratia odpovedali, že nepoznajú egyptský jazyk. Tak sa nemohli prihovoriť k Egypťanom a získať si ich dôveru, prípadne sa niečo dozvedieť. A to, že sme z Kanaánskej krajiny potvrdzuje to, že sme sem prišli. Pritom nás je dvanásť bratov a je nemožné, aby sme všetci boli vyzvedači. To, že sme tu pred tebou na základe slobodnej vôle svedčí o tom, že hovoríme pravdu. Nepoznáme egyptskú reč a nemáme ani egyptský odev to jasne svedčí, že nie sme vyzvedači. Je nás dvanásť bratov a pretože je nás veľa všetci nás poznajú. Iba najmladší zostal s otcom a jedného brata už nemáme“ (Сирин, s. 342-343).

42, 12-14. **Rabínsky komentár:** „Nie!“ namietal Jozef. „To nemôže byť, ako hovoríte, lebo keby ste boli bratia, ktorí cestujú spoločne, nevošli by ste do krajiny rôznymi bránami (podľa Midraša si bratia zaumienili vypátrať v Egypte Jozefa, a tak vošli rôznymi bránami, aby sa každý na neho vypytoval na inom mieste). Vy ste určite zapletení do nejakého sprisahania!“ (Raši, Ramban). „A potom, ako je možné, že ani jeden z vás neostal doma, aby sa staral o otca?“ Takto Jozef zisťoval, či je ešte nažive Benjamín. Báľ sa totiž, že sa ho bratia zbavili tak, ako volakedy jeho, Jozefa (Ralbag).

42, 13. **Patristický komentár:** Sv. Ján Zlatoústý (s. 343) hovorí: „Ako klamú toho, ktorého sami predali kupcom, ale počítajú ho medzi dvanástich. Preto Jozef chcel vedieť viac či náhodou neurobili aj s najmladším to, čo urobili s ním. Preto odpovedali: *Najmenší je s našim otcom a jeden už nie je s nami*. Nehovoria jasne, ale iba to, že jeden už nie je s nimi. Preto z tejto odpovede vzniklo podozrenie či neublížili aj Benjamínovi. Preto povedal Jozef, *ste vyzvedači a prisahal na život faraóna, že odtiaľ nevyjdú pokiaľ sem nepríde ich najmladší brat*. Chcem ho vidieť na vlastné oči (35, 24), pretože poznám vaše skutky a podozrievam Vás, že máte nenávisť k bratovi (doslovne máte „bratonenávisťný duch“). Preto pošlite jedného z Vás nech privedie brata a ostatní zatiaľ ostanú vo väzení. Keď sa tak stane, všetko sa vysvetlí a ak vravíte pravdu budete oslobodení. Ak však sa to nestane budete považovaní za vyzvedačov. A tak ich uväznili na tri dni.“

Egyptská pohraničná polícia, vyšší úradníci i dvorania riešia takéto prípady ako na bežiacom páse. Postupujú osvedčeným spôsobom: všetkých žiadateľov o pastviny, utečencov z krajín zasiahnutých hladomorom posielajú do jednej oblasti. Nachádza sa v delte na pravom brehu Nílu, v biblickom kraji Gesen. Z delty vládli aj hyksoskí dobyvatelia (Keller 2018, s. 85).

42, 15-16. Egypťania prisahali na faraónov život. Jozef skúša svojich bratov, či milujú svojho otca, či sa navzájom milujú a či oľutovali svoje previnenie. Jozef chce vidieť Benjamína, lebo on je jeho jediný vlastný brat. Aj otca, aj matku mali spoločných (*Sväté písmo Starého a Nového zákona*. Trnava 1996, s. 110).

42, 15. **Ako žije faraón.** Najväznejšie prisahy sa robili v mene vládnuceho monarchu (ako tu) alebo v mene bohov toho, ktorý hovoril (Ž 16, 4; Am 8, 14) alebo v mene samotného Hospodina (Sud 8, 18; 1 Sam 14, 39.45; 19, 6).

Prísaha na život kráľa bola na starodávnom Východe bežná (aj u Peržanov) odkiaľ ju prevzali aj Rimania („per salutem Caesarum“). Herodotos poukazuje, že tento zvyk mali aj skýti (IV, 68) (Лопухин 1904-1907, s. 234).

Patristický komentár: Jozef sa chcel dozvedieť, či najmladší brat žije, teda či sa bratia zachovali k nemu podobne ako k Jozefovi. Podozrieval bratov z nenávisťi voči mladšiemu bratovi. Preto sa k nim správal takto (Ján Chryz., Hom. Gen. 64, 2: PG 54, 549).

42, 18. **Rabínsky komentár: Ja sa bojím Boha**, a preto vás nebudem vážniť, keď vaše rodiny hladujú. Prepustím väčšinu z vás, aby ste mohli zaniest domov potraviny a ponechať si len jedného ako rukojemníka (Ramban, Sforno). Mnohí sa boja Boha vtedy, keď sú chudobní, ale keď zbohatnú, spoliehajú sa viac na vlastné prostriedky. Jozef taký nebol. Báł sa Boha ako otrok (39, 9) a keď získal moc, jeho nábožnosť ešte vzrástla (Tanchúma Naso).

42, 21. **Videli sme úzkosť jeho duše... doláhlo na nás toto súženie**. Bratia si uvedomili, že začínajú žať to, čo zasiali.

Patristický komentár: Každý hriech zatemní myseľ, ale potom výčitky, bez milosti a bez prestania, znepokojujú svedomie. Jozefovi bratia získali znova svedomie a keď zbadali nebezpečenstvo z každej strany, uznali svoju vinu (Ján Chryz., Hom. Gen. 64, 2; PG 54, 550). Podľa Cezária Jozef bol taký svätý, že nemohol nenávidieť svojich bratov. On ich skúša ťažkosťami, duchovným ohňom, lebo má v úmysle pohnúť ich k vyznaniu a k úprimnej ľútosti. Jozef chce, aby sa kajali, a tak budú oslobodení od ťažkého zločinu, ktorým sa proti nemu prevínili (Cezarius⁵ Arl., Sermon 91, 6: CCL 103, 377-378).

Rabínsky komentár: Videli sme tieseň jeho duše, keď nás prosil – Až keď bratia vidia, že sa k otcovi vrátia o jedného menej, spomenú si na podobnú situáciu, keď prišli domov bez Jozefa (Akedat Jicchak). Súvislosti medzi minulými skutkami a súčasnými ťažkosťami začínajú vidieť ako Boží trest. Prebúdza sa ich svedomie, s ľútosťou si spomínajú na Jozefove prosby (Meir Weiss), o ktorých sa dozvedáme až s odstupom času, mimo chronológie deja (Ramban). Všimli si protiklad medzi vlastným zaobchádzaním s Jozefom v minulosti a medzi tým, ako sa teraz voči ich hladným rodinám správal egyptský vladár. Tento „Egyptčan“ má s ich príbuznými súcit, hoci ich nepozná, kým oni nemali zľutovanie s vlastným pokrvným bratom (Jafet Toar).

42, 18-22. Dochovali sa správy, že do kompetencie zástupcu panovníka patrila aj súd. Mohol uväzniť aj prepustiť z väzenia. Takto si počiná aj Jozef. Súd

⁵ „Všimnime si pozorne milovaní, aby sme pochopili Jozefa čo robí svojim bratom a že to, čo robil konal s Božím požehnaním. Jozef bol natoľko svätý, že nemohol znenávidieť svojich bratov. Preto veríme, že hoci zasial medzi bratov nezhody, konal tak s cieľom, aby sa duchovne prebudili a uvedomili si hriech, ktorí vykonali. Následne sa mali vyliečiť pokáním. A veľmi sa pritom zarmútili a sebakriticky povedali, že si to zaslúžili, pretože sa prevínili voči svojmu bratovi. Keď ho predávali *videli ako trpí jeho duša* (42, 21). Jozef vedel, že bez veľkého pokánia sa nemôže bratom odpustiť hriech „vraždy“ (hoci len v myšli, pretože ho napokon nezrealizovali – pozn. a.) Preto ich trikrát lieči doslovne duchovným ohňom. Nechcel sa pomstiť kvôli sebe, ale chcel im pomôcť, aby sa napravili a oslobodili sa od ťažkého hriechu. Predtým než vyznali svoj hriech vzájomným osočovaním odhalili svoje priestupky. Jozef sa im nedal spoznať a nepobozkal ich bozkom pokoja. Videl, že pokorne činia pokánie za to čo vykonali, pobozkal ich, objal ich (45, 15), umyl im hlavy. Zo strachu sa triasli a vlahou svojich slz ich umyl, slzami lásky a zbavil ich bratov nenávisti“ (Арльский, s. 344).

Jozefov však nie je iba výkon správcu ríše, ale je priamo Božím súdom. To majú bratia spoznať. Ako ľudia sa môžu pripadať úplne nevinní. Tak sa to môže javiť povrchnému čitateľovi, že sa Jozef mstí. Udalosti však majú širší dosah. Siahajú späť do minulosti a dotýkajú sa samotnej podstaty bytia: uvedomenie si viny a odpustenie. K tomu majú priviesť bratov Jozefove slová, že sa bojí Boha. Doteraz považovali Jozefa za Egypťana. Teraz však počujú z jeho úst vyznanie, ktoré je veľmi blízke ich viere. Týmto spôsobom sa vyjadroval vzťah k Hospodinu. Jozef si berie Boha za svedka pri svojom jednaní. To mu nedovoľuje jednať s bratmi tvrdšie než je skutočne treba. Neprekračuje danú právomoc. Tresta s vedomím, že i nad ním je zvrchovaný Sudca (*Výklady ke Starému zákonu I. Zákon* 1991, s. 174).

42, 22. **Rabínsky komentár: Sa ... požaduje aj jeho krv.** – Spojka „aj“ naznačuje, že bratia sú zodpovední za viac, ale len za Jozefovu krv – a to za trápenie, ktoré spôsobili Jakubovi (Raši). Hoci bratia nepreliali Jozefovu **krv**, Rúben chce povedať, že Jozef mohol v zajatí zomrieť, pretože nebol zvyknutý na ťažký život otroka. Ak sa tak stalo, za jeho smrť by boli zodpovední bratia (Ramban).

42, 23. **Tlmočník** – Toto je jediný prípad v dejinách patriarchov, keď je jazyk prekážkou v dorozumievaní.

Rabínsky komentár: Podľa Midraša bol týmto tlmočníkom Manasses, Jozefov prvorodený syn (Raši).

42, 24. **Plakal.** Zdôraznenie ľudských citov osobností je jedným z charakteristických znakov posledných rozprávání Genezis.

Vybral Šimeóna. Jakubov druhý syn (29, 32-33) je uväznený namiesto prvorodeného Rúbena, možno preto, že Rúben zachránil pred rokmi Jozefovi život (37, 21-22).

Patristický komentár: Quodvultdeus interpretuje podľa alegórie v Benjamínovi, ktorého hľadá Jozef (Christos) sv. Pavla (Šavla z Benjamínovho rodu). V Simeonovi spoznáva predobraz sv. Petra, uviazaného trikrát reťazami zapretia Christa, ktorého strach zviazal a láska rozviazala (Quodvultdeus, *Liber promissionum et predicatorum Dei* 1, 30, 42:CCL 60, 50).

Sv. Ján Zlatoústý (s. 344) hovorí o previerke bratskej lásky toto: „Všimni si ako všetko robí Jozef preto, aby ich priviedol k tomu, aby sa báli. Aby uvideli Simeonove putá a jasne sa prejavili či majú súcit s bratom. Skúša ich myšlienky, aby sa dozvedel, či by neurobili s Benjamínom to, čo urobili s ním. Preto prikazuje, aby pred ich očami spútali Simeona, aby videl, či prejavia k nemu nejakú lásku. Súcitia za Simeonom a urýchľujú príchod Benjamína, čo si prial aj Jozef. Aby na vlastné oči uvidel brata a definitívne sa uspokojil.“

Rabínsky komentár: Výber padol práve na **Simeona**, lebo on hodil Jozefa do cisterny a tiež povedal: „Hľa, ten snílko prichádza“! (37, 19). Možno chcel

Jozef takto oddeliť Simeona od Léviho, aby nezosnovali jeho vraždu. V minulosti malo totiž ich spoločné konanie osudné následky, keď zaútočili na Šechem (35, 25) (Raši). Logicky mal Jozef vziať do zajatia najstaršieho brata, ale chcel sa Rúbenovi odvdáčiť za záchranu pred smrťou (37, 21), preto dal spútať druhého najstaršieho, Simeona (Ibn Ezra).

42, 18-24. Bázeň pred Bohom vyjadruje, že Jozef a bratia veria v toho istého Boha (Lach 1962, s. 503).

42, 25. Vrátenie **peňazí** je symbolickým aktom, ktorý označuje proces preverovania hodnovernosti. Peniaze boli vrátené, a teda neprijaté ako pravá hodnota. Motivácia Jozefovho konania ostáva záhadou. Podľa M. Sternberga Jozef úmyselne zaujme tento postoj, a tak núti bratov premýšľať nad svojimi skutkami.

Text nepriamo nasvedčuje, že sa v tom čase používali mince. Svedčí o tom najmä slovné spojenie „mešec s peniazmi“, ktoré sa objavuje výhradne v období, ktoré pozná mince. V Egypte a v Palestíne to však určite nebolo skôr než koncom 6. stor. pred Chr (Keller 2018, s. 87).

Rabínsky komentár: Jozef sa na jednej strane správa k bratom ohľaduplne, dáva im **obilie** nielen pre ich príbuzných, ale aj pre Simeonovu rodinu, a pridáva zásoby **na cestu**. Na druhej strane prikazuje tajne vložiť každému bratovi do vreca jeho **peniaze**. Urobil to preto, aby sa postaral o pokánie bratov. Keď totiž peniaze nájdú, určite budú mať podozrenie, že ide o zámienku, aby ich mohli obviniť z krádeže a predať do otroctva – tak ako oni predali do otroctva Jozefa (Kli Jakar).

42, 27. Vv. 27-28 pochádzajú z jahvistickej tradície, podľa ktorej bratia našli svoje peniaze navrchu vo svojich vreciach už na prvej zastávke (43, 21). Podľa elohistickej tradície ich našli na dne vriec pri vysýpaní, keď už došli k Jakubovi. V oboch prípadoch objav spôsobí nábožnú bázeň ako pred tajomnou skutočnosťou, v ktorej človek tuší Božiu ruku (*Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie* 2004, s. 62).

Patristický komentár: Obilie, ktoré dostali Jozefovi bratia, symbolizuje tajomstvá Božie, ktoré nemožno kúpiť peniazmi, ale môžu sa dosiahnuť prostredníctvom milosti. Cenou za nakúpenie Božích tajomstiev zostane viera (Ambróz⁶, De Ioseph 8, 45: CSEL 32/2, 104).

Rabínsky komentár: Jeden (z nich), dosl. *jeden*, vo význame „ten, ktorý bol

⁶ „Nikto predtým neveril, že existuje takýto chlieb (42, 1). Po takomto chlebe túžili patriarchovia. Priniesli zo sebou striebro, avšak dobrý Jozef im dal chlieb a vrátil striebro. V podstate Christa nemožno kúpiť za peniaze, ale získať ho možno iba vďaka milosti. Ty platíš svojou vierou a tak získavaš Božie sviatosti. Tvoje zrno vezie osol (44, 3), ktorý predtým bol podľa zákona nečistý, avšak teraz je očistený milosťou“ (Медиоланский, s. 345).

(len) jeden“, sám. Týmto bratom je podľa Rašiho Lévi, lebo po odlúčení od Si-meona ostal sám, už len jeden. – **Uvidel svoje peniaze... pri otvore... mechu.** Léviho peniaze boli hneď navrchu, a tak ich našiel spomedzi bratov ako prvý. Mal totiž najväčší podiel zodpovednosti za predaj Jozefa, a takto mohol konať primerané pokánenie, keďže mal strach dlhšie ako ostatní. Im totiž vložili peniaze, hlbšie, takže ich našli až po návrate domov (Abarbanel, Malbim).

42, 28. **Rabínsky komentár: Čo nám to Boh urobil**, že nechal, aby sme sa dostali do podozrenia? Veď nám vrátili peniaze len preto, aby mali zámienku strojiť proti nám úklady (Raši). Podľa tohto výkladu si bratia neprípúšťajú svoju vinu, skôr protestujú, že sa dostali do tejto situácie. Kantilačné značky (označujú v texte SZ intonačné a iné pravidlá pri hlasnom prednášaní textu) naznačujú, že otázku možno rozdeliť na dve časti: Čo je to? Urobil nám to Boh.“ Otázka na začiatku vyjadruje prekvapenie a druhá časť vety prezrádza uznanie zaslúženeho Božieho trestu (Haketav Vehakaballa) (*Genezis* 2008, s. 728-733).

Na skarabeoch z hyksóskeho obdobia sa podarilo jednoznačne dešifrovať meno „Jakob-her“. „Nie je vylúčené“, konštatuje významný americký egyptológ James Henry Breasted, „že niektorý z vodcov Jakubových kmeňov z Izraela v týchto temných dobách na istý čas získal nadvládu v údolí Nílu, Časovo by sa to prekvapujúco zhodovalo s príchodom izraelských kmeňov do Egypta, ktorý nepochybne patrí do rovnakého obdobia“ (Keller 2018, s. 85).

Nocľah. Zvyčajná zastávka pri cestovaní karavánou niekde v oáze, kde sú palmy a voda (Jer 9, 1-2). Podľa hebrejskej tradície bol to Lévi, ktorý našiel vo vreci striebro (Лопухин 1904-1907, s. 235).

S Jozefovým pobytom v Egypte súvisí aj tamojší pobyt jeho bratov a ich otca Jakuba. V egyptských textoch sa často hovorí o cudzincoch, ktorí sa v čase hladu uchýlili do Egypta. V literatúre sa najčastejšie spomína Papyrus Anastasi VI., v ktorom pohraničný úradník okolo r. 1190 pred Chr. píše svojmu nadriadenému: „Dovolili sme kmeňom Šasu z Edómu prejsť cez pevnosť Merneptaha, ktorá je v Tkw, až k jazerám Pr-Itm... aby sa svojím dobytkom udržali pri živote z dobrej vôle faraóna, dobrého slnka každej krajiny. Šasu je egyptský názov pred pastierov drobného dobytká.“ Pr-Itm, ktorý sa v tomto hlásení spomína, je Pitóm, o ktorom je zmienka v 2Mjž 1, 11.

V chráme v Beni-Hasan 300km južne od Káhiry je hrobka kniežaťa Chnem-hotepa, ktorý žil okolo r. 1900 pred Chr. Vedľa portrétu kniežaťa sú namalované cudzo vyzerajúce postavy, ktorých dvaja egyptskí úradníci predstavujú kniežaťu. Hieroglyfy vysvetľujú, že sú to „obyvatelia piesku“, je ich tridsaťšesť a ich náčelník sa volá Abišaj. Na základe tejto maľby si môžeme predstaviť, čo sa odohrávalo pri príchode Abraháma a neskôr Jakubových synov k egyptským hraniciam (Bándy 2006, s. 35).

Zoznam bibliografických odkazov

- АРЛЬСКИЙ, Ц. Проповеди. Cl. 1008, SL 103.91.6.1. In: *Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков. Ветхий Завет II. Книга Бытия 12-50.*
- AUGUSTIN, S., 2005. *Boží štát. II. zväzok.* Trnava. ISBN 80-7162-571-X.
- BÁNDY, J., 2002. *Úvod do exegézy Starej zmluvy.* Bratislava. ISBN 80-223-1693-8.
- BÁNDY, J., 2003. *Teológia Starej Zmluvy.* Bratislava. ISBN 80-223-1793-4.
- BÁNDY, J., 2003. *Úvod do Starej zmluvy.* Bratislava. ISBN 80-223-1885-X.
- BÁNDY, J., 2006. *Dejiny Izraela.* Bratislava. ISBN 80-223-2139-7.
- BARDTKE, H., 1988. *Příběhy ze starověké Palestíny. Tradice archeologie dějin.* Vyšehrad.
- BAUMANN, G., 2012. *Bible.* Praha. ISBN 978-80-247-3912-0.
- BENEŠ, J., 2019. *Dvanáctka. Uvedení do Malých proroků.* Praha. ISBN 978-80-7255-422-5.
- BENEŠ, J., 2017. *Jozue. Svatá slova v knize Jozue.* Praha. ISBN 978-80-7172-702-6.
- BENEŠ, J., 2015. *Kniha o Bohu soudci. Teologie knihy Daniel.* Praha. ISBN 978-80-7172-762-0.
- BENEŠ, J., 2012. *Směrnice a řády. Zákoník v Páté knize Mojžišově.* Praha. ISBN 978-80-7172-874-0.
- BER, V., 2009. *Vyprávění a právo v knize Exodus.* Jihlava. ISBN 978-80-86498-35-5.
- BIBLIA, 1990. *Vydala Slovenská evanjelická cirkev a. v. v ČSSR.* ISBN 0-564-03222-0.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхаго Завета на церковнославянском языке*, 1993. Москва.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхаго и Нового Завета.* В русском переводе. Издание Московской патриархии, 1956. Москва.
- Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков. Ветхий Завет II. Книга Бытия 12-50*, 2004. Герменевтика. ISBN 5-901 494-03-2.
- BIČ, M., 1986. *Ze světa Starého zákona I.* Praha.
- CAP, A., 2019. *Izagogika do Starého Zákona I.* Prešov. ISBN 978-80-555-2211-1.
- CAP, A., 2018. *Úvod do Starého Zákona II.* Prešov. ISBN 978-80-555-2077-3.
- CAP, A., 2018. *Biblická prahistória. (Biblicko-exegetický komentár na 1. – 11. kapitolu knihy Genezis).* Prešov. ISBN 978-80-555-1982-1.
- ČAPEK, F., 2018. *Archeologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele.* Vyšehrad. ISBN 978-80-7601-082-6.
- DAHLER, E., 1993. *Jeruzalém v dějinách spásy.* Kostelní Vydří. ISBN 80-85-527-28-6.
- DOUGLAS, J., 1996. *Nový biblický slovník.* Praha. ISBN 80-85495-65-1.
- DOUKHAN, J., 1996. *Túžba zeme. Štúdia prorockej knihy Daniel.* Martin. ISBN 80-88719-59-3.
- DUKA, D., 1992. *Úvod do Pisma Svatého Starého Zákona.* Praha. ISBN 80-901252-5-5.
- ДРОЗДОВ, Ф., 1867. *Толкование на Книгу Бытия.* Москва.
- DUBINOVÁ, T., 2008. *Ženy v Bibli, ženy dnes.* Praha. ISBN 978-80-86889-69-6.
- ЕГОРОВ, Г., 2004. *Священное Писание Ветхаго Завета.* Москва.
- ЕГОРОВ, Г., 2016. *Священное Писание Ветхого Завета.* Москва. ISBN 978-5-7429-1053-4.
- FINKELSTEIN, I. a N. SILBERMAN, 2007. *Objevení Bible. Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie.* Vyšehrad. ISBN 978-80-7021-869-3.
- Genezis, 2008. Trnava. ISBN 978-80-7141-626-5.
- GENEZIS – *Starý zákon, překlad s výkladem*, 1968. Praha.
- HANUŠ, J. a J. VYBÍRAL, 2009. *Příběhy povolání a obrácení v biblických textech.* Brno. ISBN 978-80-7325-177-2.
- HELLER, J. a M. PRUDKÝ, 2007. *Obtížné oddily knih Mojžišových. 2. vydání.* Kostelní Vydří. ISBN 978-80-7195-186-5.

- CHIOLERIO, M., 1997. *Blaze tomu, kto slyší tato slova. První setkání se Starým zákonem*. Paulínky. ISBN 80-86025-10-1.
- JANČOVIČ, J., 2002. „Nech je svetlo!“ – Úvod a exegéza vybraných statí Pentateuchu. Bratislava.
- JOHNSON, P., 1995. *Dějiny židovského národa*. Rozmluvy. ISBN 80-85336-31-6.
- KAŠNÝ, J., 2017. *Právo v hebrejské Bibli*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-910-0.
- KELLER, W., 2018. *A Biblia má predsa pravdu. Historická pravda podložená vedeckými dôkazmi*. Bratislava. ISBN 978-80-8172-036-9.
- KITTEL, R., 1937. *Biblia Hebraica*. Stuttgart.
- KUBÁČ, V., 2016. *Člověk před Boží tváří*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-754-0.
- KUZMIŠIN, P., 2018. *Bohovia starých Slovanov*. Bratislava. ISBN 978-80-8100-434-6.
- KÜNG, H., 2016. *Židovství*. Brno. ISBN 978-80-7485-110-0.
- LACH, S., 1962. *Ksiega Rodzaju. T. 1.-50*. Poznań.
- LEMANSKI, J., 2013. *Ksiega Rodzaju. T. 1. č.3 (37-50)*. Czenstochova. ISBN 978-83-7797-407-0.
- LINDEN, N., 2015. *Povídá se... podle Tóry*. Benešov. ISBN 978-80-88060-01-7.
- LINDEN, N., 2018. *Povídase... o soudcích a králích*. Praha. ISBN 978-80-88060-14-7.
- ЛОПУХИН, А., 1904-1907. *Толковая Библия. Т. 1-3*. Петербург.
- MIKLIK, J., 1936. *Biblická archeologie*. Praha.
- МЕДИОЛАНСКИЙ, А. Об Иосифе. Cl0131,8. 43.102.24; 45.104.2. In: *Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков. Ветхий Завет II*. Книга Бытия 12-50, s. 342.
- МЕНЬ, А., 2000. *Исагогика – Ветхий Завет*. Москва. ISBN 5-88869-032-5.
- МЕНЬ, А., 2002. *Как читать Библию I-II*. Калининград. ISBN 5-88869-029-5.
- MOLONEY, F., 2008. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří. ISBN 978-80-7192-991-8.
- MUCHOVÁ, L., 2019. *Bible pro ty, kdo už nejsou děti*. Praha. ISBN 978-80-7553-555-9.
- NOVOTNÝ, A., 1956. *Biblický slovník*. Praha.
- Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie*, 2004. Trnava. ISBN 80-7141-447-6.
- PECHA, L., 2020. *Od stability ke změně. Kulturní vývoj na území Asie a Afriky*. Plzeň.
- Pět svátečních svitků. Živá díla minulosti*, 1958. Praha.
- Sváté Písmo*, 1996. Trnava. ISBN 80-7162-152-8.
- ПРАВОСЛАВНАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ Т. 1.*, 2000. Москва. ISBN 5-89572-006-4.
- PRUDKÝ, M., 2018. *Genesis I. 1, 1 – 6, 8*. Praha. ISBN 978-80-7545-047-0.
- Průvodce životem. I. Mojžišova (Genesis)*, 1998. Praha. ISBN 80-7130-059-4.
- ПУШКАРЬ, В., 2004. *Священная библейская история*. Санкт-Петербург. ISBN 5-7444-1167-4.
- RAHLFS, A., 1935. *SEPTUAGINTA –LXX*. Stuttgart. ISBN 3438051214.
- RENDTORFF, R., 2015. *Hebrejská bible a dějiny*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-541-6.
- СНИГИРЕВ, Р., 2007. *Библейская археология*. Москва. ISBN 978-5-7789-0200-X.
- СИРИН, Е. Толкование на книгу Бытия. CSCO 153 (72): 101-102. In: *Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков*, s. 342-343.
- SCHULTZ, S., 1989. *Starý Zákon mluví*. Praha.
- STRUPPE, U. a W. KIRSCHSLAGER, 2000. *Úvod do Starého a Nového zákona. Jak porozumět Bibli*. Vyšehrad. ISBN 80-7021-334-5.
- Sváté písmo Starého a Nového zákona*, 1996. Trnava. ISBN 80-7162-152-8.
- ŠALING, S. a kol., 2003. *Veľký slovník cudzích slov*. Bratislava. ISBN 80-89123-02-3.
- ЩЕДРОВИЦКИЙ, Д., 2003. *Введение в Ветхий Завет*. Москва. ISBN 5-901599-15-2.
- Študijná Biblia*, 2015. Banská Bystrica. ISBN 978-80-8156-052-1.

- ТЕОДОР ИТ, К., 1855. Толкование на книгу Бытия. Москва.
- The Orthodox study Bible by Athanasius of Orthodox Theology*, 2008. USA. ISBN 978-0-7180-0359-3.
- TYDLITÁTOVÁ, V., 2010. *Symbolika hradeb a bran v hebrejské bibli*. Praha. ISBN 978-80-7387-305-9.
- ВАСИЛИАДИС, Н., 2003. Библия и археология. Св.- Троицкая Сергиева Лавра.
- ВЕНИАМИН, П., 2004. Священная библейская история, ч. 1-2. Санкт-Петербург. ISBN 5-7444-1167-4.
- VESELÝ, J., 2001. *Mariánska zjevení z hlediska hermetismu*. Praha. ISBN 978-80-7439-036-4.
- Výklady ke Starému zákonu I. Zákon*, 1991. Praha. ISBN 80-7017-408-0.
- WALTON, J., 2017. *Ztracený svět 1. Kapitoly První knihy Mojžíšovy v kontextu evolučních a kreacionistických teorií. Starověká kosmologie a diskuze o vzniku světa. Pro poctivější četbu Bible*. Praha. ISBN 978-80-7255-396-9.
- WESTERMANN, C., 1972. *Tisíc let a jeden den*. Praha.
- ЗЛАТОУСТ, И. Гомилии на книгу Бытия, TLG 2062.112, 54.551.8-20; Гомилия 64.3. In: Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков. Ветхий Завет II. Книга Бытия 12-50.

prof. ThDr. Alexander Cap, CSc.

Katedra biblických nauk

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: alexander.cap@unipo.sk

PSYCHOSOCIÁLNE A OSOBNOSTNÉ FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE TEHOTENSTVO

Alena Schlosserová – Helena Galdunová – Slávka Mrosková – Andrea Frimerová

Abstrakt: Tehotenstvo predstavuje fyziologický dej v období každej ženy, ktorý však predstavuje nesmiernu záťaž, kedy organizmus ženy prechádza biologickými, psychickými aj sociálnymi zmenami. Niektorí autori popisujú obdobie tehotenstva aj ako obdobie vývinovej krízy. Významnú úlohu v tomto období a vplyv na vznik rôznych psychických porúch môže zohrávať stresujúca nová psychosociálna situácia vyplývajúca z tehotenstva a blížiaceho sa pôrodu alebo obava o schopnosť postarať sa o dieťa.

Kľúčové slová: tehotenstvo, záťaž, stres, sociálna situácia

Abstract: Pregnancy is a physiological process in every woman's life but it also presents a huge burden as the body undergoes many biological, psychological and social changes. Some authors describe the pregnancy as a period of developmental crisis. A new stressful psychosocial situation resulting from pregnancy, upcoming delivery, or concerns about the ability to take care of children may play an important role in mental disorders development.

Key words: pregnancy, load, stress, social situation

Úvod

Psychické zmeny, ktoré ženy počas tehotenstva prežívajú môžu byť negatívne vnímané aj u žien, ktorých tehotenstvo bolo plánované, nemajú zdravotné ani ekonomické problémy, či dokonca fungujú v harmonických manželských, partnerských a rodinných vzťahoch (Čekal a Šulc 2010). Ženy sú emocionálnejšie založené oproti mužom, a táto emocionalita sa vplyvom tehotenstva stáva intenzívnejšou. To ako sa žena s takýmito emocionálnymi reakciami a zmenami vyrovná, záleží od jej osobnostného základu ako aj od podpory jej partnera/manžela, rodiny a blízkeho okolia. Eufóriu striedajú depresívne stavy, smiech strieda plač, dokonca aj situácie, ktorým pred tehotenstvom žena neprikladala výrazný emocionálny význam sa stávajú pre ňu citovo senzibilnejšie.

Prenatálna úzkosť

Beran (2010) vo svojej publikácii popisuje úzkosť ako stav, ktorý je somatický a vyvoláva subjektívne zdravotné ťažkosti (svalové bolesti, únava, žalúdočné ťažkosti), ktoré sú často nesprávne diagnostikované a liečené. Niektorí autori charakterizujú úzkosť ako faktor, ktorý sa priamo uplatňuje pri upevnení chronickej choroby alebo pri zhoršení zdravotného stavu (Mravec 2010).

V tomto prípade, môžeme tehotenstvo, aj keď sa jedná o fyziologický proces, zaradiť do tejto charakteristiky. Dochádza k zmene zdravotného stavu, zvýšeným nárokom organizmu na jednotlivé orgánové systémy, čiže dochádza nie priamo k zhoršeniu, ale k zmene zdravotného stavu. Vo zvýšenej miere sa úzkosť uplatňuje ak sa nejedná o fyziologické tehotenstvo a gravidita je sprevádzaná komplikáciami jednak zo strany matky alebo zo strany plodu (Skorodenský a Gulášová 2012).

Nadmerná úzkosť žien počas gravidity sa týka najmä strachu o plod a neskôr, aj samotnej starostlivosti o novorodenca (Raudenská, Hanulíková a Javůrková 2015). Biermann a Raben (2005) uvádzajú, že na prvom mieste vzniku úzkosti u žien je strach z možným malformácií plodu. Táto úzkosť sa prejavuje u žien bez ohľadu na vek, či na počet predchádzajúcich pôrodov. Vo väčšine rodín a partnerstiev pozitívne prispieva k zmierneniu tejto úzkosti najmä podpora zo strany partnera a rodiny. Naopak, u žien, ktoré takúto podporu z bezprostredného okolia nezískajú, nastáva problém, a tak úzkosť môže prerásť do patologických rozmerov, ktorý negatívne ovplyvní prežívanie samotného tehotenstva, pôrodu a vytváranie vzťahu matky a plodu.

Úzkosť žien v období tehotenstva pramení aj z fyzických zmien, ktorým telo ženy fyziologicky prechádza. Psychická nepohoda a úzkosť vzniká z telesných zmien ako je hmotnostný prírastok, strie, jazvy, zmena telesného habitu ako aj disproporcía tela – rastúce bruško, zmena veľkosti prs, bokov (Takács, Sobotková, Šulová et al., 2015). Tieto fyziognomické zmeny a úzkosť, ktorá z týchto zmien pramení môžu vyústiť do problémov, ktoré ovplyvňujú partnerský vzťah. Ženy cítia nepohodlie pri vyzliekaní pred svojim partnerom, cítia sa neatraktívne, odmietajú chodiť do spoločnosti a narušuje sa intímny a sexuálny život partnerov.

Značným zdrojom úzkosti pre ženu môže byť samotná gravidita. Je to spôsobené prežívaním určitej nepohody a úzkostných stavov. Najčastejšie ide o strach zo samotného pôrodu, komplikácií, ktoré sa môžu počas pôrodu vyskytnúť ako aj pôrodných bolestí, strach z neznámych ľudí na pôrodnej sále a pod. Tieto pocity môžu často viesť až do patologických porúch, napr. k materskej separačnej úzkosti či dokonca k vyhýbaniu sa dieťaťu (Mohr et al., 2008).

Havlíková (2008) popisuje eskaláciu rôznych protichodných pocitov najmä v bezprostrednom období pred termínom plánovaného pôrodu. Ženu vtedy ovláda najmä spomínaná úzkosť, ako aj obavy zo samotného pôrodu, z bolesti a uvedomenie si, že zmena životného štýlu bude nevyhnutná najmä po pôrode v starostlivosti o novorodenca. Obavy a úzkosť vyplývajú aj zo samotnej starostlivosti o novorodenca, kedy ženy pochybujú, či sa budú vedieť o svoje dieťa postarať. Tieto emócie po pôrode môžu byť umocnené a prechádzať do tzv. laktčných psychóz, ktoré môžu mať veľmi vážne následky jednak na psychický stav matky ako

aj na zdravotný stav dieťaťa. Medzi rizikové skupiny patria ženy, ktoré sú emočne labilnejšie, neplnoleté matky, slobodné matky či sociálne deprimované matky.

Psychosociálne a osobnostné faktory ovplyvňujúce tehotenstvo

Tehotenstvo predstavuje obdobie, ktoré so sebou prináša množstvo psychologických, sociálnych či ekonomických zmien, ktoré zmenia doterajší život každej ženy. V tomto období sa často stáva, že dochádza k určitému obnoveniu konfliktov z minulosti, práve na podklade výrazných emocionálnych zmien. Môže ísť o konflikty s matkou alebo s partnerom, či inými osobami, ktoré sú v bezprostrednom okolí tehotnej ženy. Podľa povahy vzťahu s matkou sa môže predpokladať vzťah, aký si tehotná žena vybuduje k svojmu dieťaťu napodobňovaním rovnakých princípov, alebo naopak, úplná zmena prístupu ku vzťahu k vlastnému dieťaťu.

Tehotné ženy, ktoré v detstve zažívali negatívne skúsenosti môžu tieto skúsenosti pretvoriť do negatívnych fantázií vzhľadom k priebehu tehotenstva, možným komplikáciám, pôrodu, alebo skutočnosti, že nebudú schopné sa adekvátne postarať o vlastné dieťa. Tieto negatívne fantázie prípadne nevyriešené konflikty, ktoré ženy prežívajú, si vyžadujú omnoho väčšiu jednak psychickú ako aj sociálnu podporu z okolia.

Psychika ženy v období tehotenstva

Žena sa počas tehotenstva musí adaptovať na novú životnú situáciu a nový spôsob života. Mení sa zmýšľanie, hodnoty, sebahodnotenie, vnímanie vlastnej osoby z pohľadu zodpovednosti nielen za seba, ale aj za plod. Ide o prispôbovanie sa organizmu novým podmienkam, prostrediu či situáciám. Adaptácia je však podmienená osobnosťou. Dôležitou súčasťou adaptácie tehotných žien do novej životnej situácie je predovšetkým vnútorná harmónia každej ženy, pocit šťastia, pokoja či využitie potenciálu, ktoré so sebou obdobie tehotenstva prináša. Samozrejme tehotenstvo so sebou prináša aj psychologicky negatívne faktory. Medzi tieto negatívne faktory patrí strach so samotného tehotenstva, prijatie tehotenstva partnerom a okolím a taktiež strach aj z možných komplikácií, ktoré sa môžu počas tehotenstva vyskytnúť. Podstatou adaptácie je identifikácia človeka so spoločenskou rolou, resp. so systémom rolí, ktoré zodpovedajú jeho veku, spoločenskému postaveniu, rodu, schopnostiam a motívom.

V tehotenstve sa čoraz častejšie vyskytuje tzv. tokofóbia, čiže strach z pôrodu. Primárne sa vyskytuje u prvorodičiek, no nevylučuje sa jej výskyt ani u viacrodičiek, hlavne ak predchádzajúce pôrody boli sprevádzané komplikáciami. Tokofóbia sa, bohužiaľ, stáva častým dôvodom odmietania ďalšieho tehotenstva. Okrem tokofóbie sa môžu vyskytovať aj rôzne psychické zmeny, ktoré ovplyvňu-

jú partnera a úzko súvisia aj s prežívaním tehotenstva ženou.

Ide o tzv. syndróm couvade, kedy partner môže prežívať podobné príznaky ako jeho tehotná partnerka a to napr. priberanie či znížená chuť do jedla alebo problémy s trávením. Medzi ďalšiu „patológiu“ v prežívaní tehotenstva sa zaraďuje aj pseudocyesis čiže nepravé tehotenstvo. Ženy, ktoré dlhodobo túžia po dieťati avšak neúspešne, si dokážu zhmotniť predstavu tehotenstva do takej miery, že sa im začne zväčšovať brucho, neskôr začnú vo väčšom množstve jesť v domnienke, že potrebujú pre seba a pre dieťa zabezpečiť dostatok výživy. Vzhľadom k tomu to faktú začnú reálne priberať na váhe čo, podvedomý fakt, že sú tehotné ešte podporí. V niektorých prípadoch sa dokonca popisuje, že psychické rozpoloženie ženy dokáže byť také silné, že sa vo zvýšenej miere začnú produkovať hormóny, ktoré vedú k rozvoju laktácie (Izáková 2015).

Psychologická fáza – I. trimester

Rastislavová (2008) rozdeľuje obdobie tehotenstva na psychologické fázy, ktoré môžu prislúchať jednotlivým trimestrom tehotenstva. V prvom trimestri sú ženy skôr zamerané na svoj fyzický vzhľad. S týmto faktom sa spájajú obavy, úzkosti, pocit menejcennosti, pocit frustrácie a hlavne strach zo zmeny doterajšieho spôsobu života. Prijatie týchto fyziologických fyzických zmien, ktoré sú sprevádzané tehotenstvom závisí od faktu, či je tehotenstvo chcené, od postoja partnera k tehotenstvu ako aj od postoja samotnej ženy k svojmu zdravotnému stavu alebo pracovnej kariére. S postojom k tehotenstvu, teda najmä ak je plánované a chcené, je priamo úmerná zvýšená miera obáv a strachu z predčasného ukončenia tehotenstva, ktoré pramenia práve z predchádzajúcich predčasných ukončení tehotenstva, predchádzajúcej sterility alebo negatívnych skúseností s tehotenstvom vo svojom okolí. V závislosti od vzťahu v akom žena žije so svojou rodinou a partnerom, je stresujúcim faktorom aj fakt, ako oznámiť informáciu o tehotenstve svojmu okoliu.

Podľa reakcie partnera rodiny sa často mení aj pohľad samotnej ženy na existujúce tehotenstvo a na zmeny, ktoré so sebou prináša. V prvom trimestri obavy a strach najviac pramenia zo somatických príznakov, ktoré tehotenstvo sprevádzajú ako napr. krvácanie, zvracanie a pod.

Primeraná adaptácia znamená aj schopnosť znášať nepríjemnosti, ak to prospeje cieľu. Aby žena prežívala svoje tehotenstvo v harmónii a dokázala sa prispôbiť novovzniknutej situácii je dôležité aby mala realistický pohľad na samú seba a dokázala sa vyrovnáť s priebehom emócií, ktoré tehotenstvo sprevádza. Typické psychické vlastnosti ženy: trpezlivosť, odpúšťanie, starostlivosť, dôvera a otvorenosť sú súčasťou ženy ako psychologickú bytosť (Izdenczyová 2009).

Psychologická fáza – II. trimester

V druhom trimestri sa psychika ženy mení spolu s cítením prvých pohybov plodu. Pohyby plodu predstavujú jeho samostatnosť, aj keď je plne závislý na matke. Žena začína cítiť, že v jej „vnútri“ sa vyvíja človek, ktorého môže cítiť a aj detailne vidieť na sonografických vyšetreniach. Takýmto spôsobom sa stáva vzťah plodu a matky intenzívnejším, ženy začínajú komunikovať a rozprávať sa s bruškom, častejšie sa ho dotýkať. Komunikácia smerom od plodu k matke je neverbálna. Ide o obdobie pozitívnych emócií, samozrejme pokiaľ nie je komplikované zdravotnými problémami zo strany matky, alebo plodu. Tehotná žena v tomto období musí prijať novú rolu-rolu matky. V období druhého trimestra sa do popredia dostávajú obavy zo zdravotného stavu dieťaťa hlavne možných vrodených vývinových väd. S týmito obavami je často spojené aj odmietanie sexuálnej aktivity. Toto obdobie môžeme nazývať aj stabilizačné, kedy dochádza k ustáleniu hormónov, ktoré v prvom trimestri spôsobovali somatické ťažkosti a teda sa začína aj naplno prejavovať radosť z tehotenstva. Niektoré ženy môžu však naďalej negatívne prežívať psychosomatické zmeny. To ako „stabilné“ bude obdobie druhého trimestra závisí od emocionálnej stability či pracovného a sociálneho zaradenia (Ayers a Visser 2015).

Psychologická fáza – III. trimester

V treťom trimestri tehotenstva, resp. v posledných šiestich týždňoch sa zintenzívňujú obavy z blížiaceho sa pôrodu a jeho priebehu, obavy z opustenia pracovného zázemia ako aj zmeny doterajšieho režimu. Žena sa začína postupne pripravovať na príchod dieťaťa a to kupovaním vecí a zariaďovaním prostredia pre dieťa. Pocity vlastnej zraniteľnosti ako aj ukončenia doterajšieho spojenia medzi matkou a dieťaťom sú pre toto obdobie typické, ako aj tzv. „vykúpenie“ z nepohodlného obdobia (Nešpor 2015).

Okrem pozitívnych emócií, ktoré zariaďovanie so sebou prináša objavujú sa príznaky, ktoré ženu značne ovplyvňujú v jej každodenných činnostiach ako je napr. únava, telesná nepohoda či poruchy spánku. V posledných týždňoch tehotenstva sa zintenzívňuje strach zo samotného pôrodu ako aj samotný strach z rodičovstva. Obdobie posledného trimestra môžeme teda považovať za najkritickejšie, najmä pre citovo labilnejšie orientované ženy. Ohrozenou skupinou tehotných žien sú tehotné ženy pochádzajúce zo zlých sociálnych podmienok, príp. s nevyhovujúcim sociálnym zázemím, neplnoleté rodičky ako aj rodičky s vyšším vekom, ktoré v minulosti prekonali potrat alebo perinatálnu stratu (Rastislavová 2008).

Psychológia, ktorá je zameraná na vývin osobnosti, považuje obdobie tehotenstva za prelomové obdobie, kedy sa každá žena dostáva na vyššiu vývinovú

úroveň svojej osobnosti. Ide o úroveň, ktorá zabezpečuje uspokojenie základných potrieb a taktiež naplnenie životného poslania každej ženy. Vágnerová (2007) popisuje obdobie tehotenstva ako obdobie, počas ktorého sa žena má čas adaptovať na rodičovstvo. Toto obdobie adaptácie je podmienené pohlavnou zrelosťou a taktiež emočnou zrelosťou. U neplnoletých matiek príp. mladých matiek dochádza často k nepomeru medzi schopnosťou otehotnieť a zároveň schopnosťou uspokojiť nároky, ktoré sú spojené s rodičovstvom.

Často sa stáva, že ženy prežívajú, pri takomto nepomere, tehotenstvo ako stresové obdobie. Takéto stresové prežívanie tehotenstva môže byť podmienené tým, že si ženy uvedomujú vlastnú závislosť na druhých a zároveň aj absolútnu závislosť dieťaťa na nich samých. Narodenie dieťaťa predstavuje zlomový moment v živote každej ženy, najmä ak ide o prvé tehotenstvo a taktiež skúšku partnerského vzťahu. V počiatočnej fáze sa žena vyrovnáva s novým zisteným stavom, kladie si množstvo otázok, ktorými sa snaží odpovedať na skutočnosť čo sa v nej práve odohráva a začína sa viac uzatvárať do rodinných kruhov. V poslednej fáze tehotenstva sa naopak začína sústreďovať smerom k spoločnosti a okoliu a po pôrode opäť obracia pozornosť k intímite rodinného prostredia. Po pôrode sa začína sústreďovať na zmenu svojho doterajšieho životného štýlu a najmä sa začína prispôbovať potrebám svojho narodeného dieťaťa.

Materská identita

Tehotná žena pri vytváraní svojej vlastnej materskej identity prechádza niektorými operáciami medzi ktoré patrí imitácia, hranie rolí, fantázia, introjekcia, projekcia a smutnenie. Imitáciou tehotná žena napodobňuje správanie ostatných tehotných žien a teda si osvojuje určité formy správania. Pri hraní role žena vyhľadáva situácie, kedy si dokáže vyskúšať správanie, ktoré súvisí s tehotenstvom a starostlivosťou o deti. V rámci fantázií si žena predstavuje a snívá o svojom dieťati, o tom aké bude, ako bude vyzeráť. Súčasťou fantázií sú aj obavy a strach. Pri interjekcii žena vyhľadáva vo svojom okolí taký vzor, s ktorým sa môže stotožniť a akceptovať jeho formy správania tak, že si ich môže osvojiť. Samozrejme pri procese interjekcie žena môže odmietať správanie, s ktorým sa nestotožňuje a teda je pre ňu neakceptovateľné. Pri operácii smutnenia si žena uvedomuje, že dochádza k neodvratným zmenám v jej životnom štýle a že život už nikdy nebude presne taký ako pred tehotenstvom a pôrodom.

Obdobie tehotenstva môžeme istým spôsobom popísať ako aj obdobie určitej krízy, kedy žena, ale aj jej partner, rodina či okolie prechádza zmenami, ktoré toto nádherné no zároveň kritické obdobie so sebou prináša.

Táto kríza predstavuje určitú reakciu na novovzniknutú situáciu ako pre ženu tak aj jej partnera či rodinu. Táto kríza sa môže premietat do vzťahu k žene samotnej ako aj k jej bezprostrednému okoliu, s ktorým prichádza do kontaktu. Nemusi však ísť iba o krízu ako negatívny jav. V niektorých prípadoch, kde môžeme určite zaradiť aj tehotenstvo, môžeme túto krízu považovať za istý pozitívny psychologický faktor, ktorý ženu posilní, stáva sa skúsenejšia a mení sa jej hodnotová orientácia.

Thorová (2015) vo svojej publikácii uvádza rôzne typy kríz, ktoré osobnosť počas života prekonáva. Vo vzťahu ženy k tehotenstvu a samotnému plodu, či tehotnej ženy k partnerovi alebo k okoliu ide o krízy manželské, vzťahové krízy, ktoré majú súvis so sociálnou patológiou ale aj samotné vnútorné krízy. Manželské krízy táto autorka podľa výskumov definovala najčastejšie ako príčinu „vytriezvenia“ zo stavu zamilovanosti, pocit stagnácie či odchod detí z domova. Dôležitejšia je však vnútorná kríza, ktorá ovplyvňuje ženu počas jej tehotenstva nie len k sebe samej, ale aj vo vzťahu k ešte nenarodenému dieťaťu. Tu autorka zaraďuje krízu zo strachu zo záväzku, kde patrí okrem iných aj strach z rodičovstva. Pri tomto strachu sa dostáva do rozporu túžba ženy po dieťati a rodine no zároveň sa do popredia dostáva aj strach zo zodpovednosti, zo zmeny životného štýlu, straty slobody či strachu o dieťa. Okrem tohto strachu z rodičovstva tu môžeme zaradiť aj strach zo straty doterajších hodnôt, zmyslu doterajšieho života, strach zo stereotypu, ktoré so sebou obdobie tehotenstva a rodičovstva určitým spôsobom prináša.

Vzťah matka/plod

Vzťahy jednotlivec – jednotlivec (napr. matka – dieťa, muž – žena). Tento druh vzťahov sa obyčajne vyznačuje špecifickým citovým zafarbením, ktoré uľahčuje a znásobuje intenzitu sociálneho vplyvu. Tieto vzťahy majú pre rozvoj osobnosti základný význam. Primárny význam sa pripisuje vzťahu matka – dieťa, ktorým sa sociálne vzťahy dieťaťa začínajú a postupom času rozširujú.

Kanadský psychológ Thomas Verny zdôrazňuje myšlienku dôležitosti vplyvov v prenatálnom období na vzťah matky a plodu. Matku a plod definuje ako dynamický systém, ktorý sa navzájom ovplyvňuje, a tak prežívanie matky počas tehotenstva signifikantne ovplyvňuje aj plod, a môže mať priame následky na život dieťaťa. V tejto filozofii kladie Verny dôraz na plánované rodičovstvo, počatie a tehotenstvo (Thorová 2015).

Britský psychiater, psychológ a psychoanalytik John Blowby, vypracoval teóriu attachmentu, kde definuje väzbu medzi matkou a dieťaťom ako jedinečné emočné puto. Po narodení sa toto puto prejavuje inštinktívnou potrebou dieťaťa vyhľadávať matku ako istotu, ako miesto bezpečia, zdroj potravy. Toto

puto sa vytvára už intrauterinne, kedy plod cíti tlkot srdca matky, v maternici sa cíti bezpečne a taktiež cez fetoplacentárnu jednotku má prísun všetkých nevyhnutných živín (Thorová 2015).

V praxi existuje niekoľko nástrojov, podľa ktorých do istej miery dokážeme zmerať mieru prenatálnej väzby. Väčšinou ide o sebahodnotiace nástroje, ktoré zachytávajú pocity a myšlienky tehotných žien voči svojmu ešte nenarodenému dieťaťu. Medzi tri najpoužívanjšie metódy patria Maternal Fetal Attachment Scale (MFAS), Maternal Antenatal Attachment Scale (MAAS) a Prenatal Attachment Inventory (PAI).

Doan a Zimmerman (2008) uvádzajú, že prenatálna vzťahová väzba zahŕňa kognitívne faktory, teda predstavy o dieťati, jeho budúce charakteristiky, jeho budúce správanie, citová stránka jeho osoby a pod.

Okrem kognitívnych faktorov ide aj o emocionálne faktory a behaviorálne faktory. Medzi emocionálne faktory môžeme zaradiť emočné puto k dieťaťu, či pocity prežívanej radosti. Medzi behaviorálne faktory môžeme zaradiť odpovede, ktorými tehotná žena reaguje na podnety dieťaťa ešte počas tehotenstva. Vytvorenie silnej prenatálnej väzby je spojené so správaním ženy v tehotenstve a to absenciou abúzu (alkohol, tabak, drogy), absolvovaním pravidelných prenatálnych prehliadok, zdravou životosprávou či štúdiom odborných informácií o priebehu tehotenstva a pôrodu. Podľa vývinového modelu sa základy pre vytvorenie prenatálnej vzťahovej väzby vytvárajú od detstva, akcelerujú vo veku adolescence a v ranej dospelosti.

Neefektívne na vytváranie vzťahovej väzby naopak pôsobia depresívne stavy a stres, ktorý matka prežíva počas tehotenstva. Medzi nepriaznivé faktory zaraďujeme aj situáciu, kedy tehotná žena nespracovala predchádzajúci potrat alebo prenatálnu stratu dieťaťa, ale aj fakt, keď sa jedná o rizikové tehotenstvo. Významným negatívnym faktorom pri vytváraní vzťahových väzieb je neplánované tehotenstvo najmä ak je tehotná žena bez partnera, nachádza sa v ekonomicky nepriaznivej situácii, žije v sociálne nevyhovujúcich podmienkach, alebo dokonca tehotenstvo, ktoré je výsledkom traumatizujúceho znásilnenia. Úzkosť alebo časté zmeny nálad, obavy a stres, ktoré žena prežíva počas tehotenstva sa môžu premietnuť do vytvorenia slabšej prenatálnej väzby a po narodení dieťaťa sa môžu u neho prejaviť formy zvýšenej dráždivosti a nižšej tolerancii sa brániť voči stresu. Prenatálnu väzbu ovplyvňujú aj fyzické symptómy počas tehotenstva (napr. zvracanie, nevoľnosti) a sebaobraz tela matky v tehotenstve (Gomolčáková a Schusterová 2009).

V Číne sa uskutočnil výskum vytvorenia prenatálnej väzby. Výskum poukazuje na fakt, že medzi dlhodobo pôsobiace faktory, ktoré ovplyvňujú prenatálnu väzbu medzi matkou a dieťaťom patrí osobnosť samotnej matky, a taktiež

vzťahové väzby, ktoré mali napr. k svojim rodičom. Výskum potvrdil, že typ vzťahovej väzby matky zistený počas tehotenstva vysoko koreloval s typom vzťahovej väzby dieťaťa vo veku jedného roku. Preukázateľná bola aj súvislosť medzi prenatálnou väzbou a správaním rodičov pred a po narodení dieťaťa. Podľa výskumu neboli zistené žiadne rozdiely medzi vytvorením prenatálnej väzby u žien, ktoré otehotneli prirodzenou cestou a u žien, ktoré otehotneli pri fertilizácii in vitro. Súčasťou bolo aj skúmanie prenatálnej väzby u mužov, ktorí sa mali stať po prvýkrát otcami.

Zistilo sa, že vnímaná partnerská intimita a vzájomná podpora partnerov počas tehotenstva bola silným prediktorom ich väzby k dieťaťu po narodení. Výskumné zistenia sú v zhode s doterajšími poznatkami vývinovej psychológie a psychológie rodiny, že otcovia majú rovnaké predpoklady k vytvoreniu väzby k dieťaťu a k rodičovstvu ako matky (Yu et al., 2012).

Sociálne vzťahy a sociálna situácia

Významným sociálnym faktorom pre ženu v období tehotenstva je samotné prostredie, v ktorom žena žije. Ak žena je v tomto prostredí spokojná, môže sa realizovať, rozvíjať, uspokojovať svoje potreby a vyhodnocuje ho ako bezpečné tak to má vplyv aj na prežívanie jej sociálnych vzťahov v tomto prostredí ako aj komunikáciu, jej názory na tehotenstvo a rodičovstvo. Už v období dospievania žena prostredníctvom „príbehov“ ostatných žien vo svojom okolí dosahuje určité vzorce správania a sociálnych rolí. S podporou prostredia dokáže porozumieť čo sa počas tehotenstva deje so ženským telom jednak fyzicky ako aj psychicky, aký to má dopad na sociálnu situáciu, sociálne vzťahy a aký postoj je danou spoločnosťou očakávaný. Do tohto systému neodmysliteľne patrí ekonomická situácia ženy. Pokiaľ žena je materiálne a finančne zabezpečená, či už ako slobodná matka alebo v partnerskom zväzku, prežívanie tehotenstva je pre ňu z tohto hľadiska menej stresujúce (Škoda a Fischer 2009).

S ekonomickou situáciou úzko súvisí aj čím ďalej tým viac vyšší vek prvorodičiek. Práve zamestnanie, budovanie kariéry, chcené ekonomické zabezpečenie, ekonomická nezávislosť ako aj emancipácia žien vo vedúcich pozíciách pôsobí na fakt, že dieťa a rodina nie vždy zapadajú do „plánov“ ženy alebo partnerov.

Spolu s vyššou ekonomickou zabezpečenosťou súvisí aj následná starostlivosť počas tehotenstva. Jedná sa o rôzne moderné 3D, 4D, 5D ultrazvuky, doplnkové genetické vyšetrenia a pod., ktoré dokážu odhaliť rôzne komplikácie zdravotného stavu matky aj dieťaťa. Bohužiaľ, väčšina týchto služieb je považovaných za nadštandardnú službu a teda sú spoľatnené. Ženy, ktoré si z finančných dôvodov takéto nadštandardné vyšetrenia nemôžu dovoliť, často „

žijú“ vo väčšom strese o zdravotný stav svojho ešte nenarodeného plodu (Visser a Ayers 2015).

Sociálne vzťahy a sociálna situácia sú iba jednými z faktorov ovplyvňujúcich prijatie tehotenstva. Medzi dôležité faktory, ktoré taktiež podmieňujú prijatie tehotenstva patrí aj zrelosť a vek ženy, samotný postoj k tehotenstvu, jej sebahodnotenie či prostredie, v ktorom momentálne žije (Čekal a Šulc 2010).

Zhrnutie

V priebehu života sa jedinec učí, čo sa od neho v istej role očakáva. Role si často prispôsobuje, ale ich často aj odmieta, mení, či pretvára. Človek si vytvára systém individuálnych rolí, pričom tieto role individuálne uskutočňuje. Žena môže byť matkou, lekárkou, manželkou. Ako matka – je vychovávateľkou, udržiavateľkou domácnosti, ako lekárka – lieči pacientov, ako manželka je sexuálna partnerka, spriaznená duša, chýbajúca polovička. Žena má možnosť uplatniť svoje schopnosti a rozvinúť bohatstvo svojej osobnosti ako matka v rodine, ako pracovníčka v zamestnaní alebo v podnikateľskej činnosti, ako účastníčka verejného života (Končeková 2010).

Osobnosť ženy zohráva dôležitú úlohu v prijatí tehotenstva ako takého. Jej osobnostné predpoklady ovplyvňujú to ako bude toto náročné, no zároveň najkrajšie obdobie prežívať, ako sa vyrovná s pozitívnymi, ale aj negatívnymi prínosmi tohto obdobia.

Zoznam bibliografických odkazov

- BERAN, J. et al., 2010. *Lékařská psychologie v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada publishing, a.s. ISBN 978-80-247-1125-6.
- BIERMANN, CH. a R. RABEN, 2006. *Maminkou ve čtyřiceti?* 1. vyd. Praha: Portál s.r.o. ISBN 80-7367-075-5.
- ČEKAL, M. a J.ŠULC, 2010. *Průvodce ženy jiným stavem*. Pohořelice: Český spisovatel s.r.o. ISBN 978-80-87391-39-6.
- DE VISSER, R. a L. AYERS, 2015. *Psychologie v medicíně*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s. 978-80-247-5230-3.
- GOMOLČÁKOVÁ, M. a I. SCHUSTEROVÁ, 2010. Utváranie materskej prenatalnej väzby vo vzťahu s depresiou a stresom počas tehotnosti. In: *Psychiatria-psychoterapia-psychosomatika* [online]. Roč. 17, č. 3, s. 188-195 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://www.psychiatria-casopis.sk/files/psychiatria/3-2010/psy3-2010-cla8.pdf>
- HAVLÍKOVÁ, Š., 2008. Psychologické aspekty tehotenství, porodu a šestinedělí. In: A. ROZTOČIL et al., *Moderní porodnictví*. 1. vyd. Praha: Grada publishing a.s. ISBN 978-80-247-5753-7.
- IZÁKOVÁ, L., 2015. Duševné zdravie počas tehotenstva a po pôrode. In: *Psychiatria pre prax* [online]. Roč. 16, č. 3, s. 18-20 [cit. 2018-04-20]. ISSN 1339-4258. Dostupné z: <http://www.solen.sk/pdf/2024bc9d9c782e731f30166dd0d60c3b.pdf>
- IZDENCZYOVÁ, N., 2009. *Základy všeobecné a sociální psychologie*. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, s. 151. ISBN 978-80-8068-930-8.

- KONČEKOVÁ, L., 2010. *Vývinová psychológia*. 1. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, s. 312. ISBN 978-80-7165-811-5.
- McK. DOAN H. a A. ZIMERMAN, 2008. Prenatal Attachment: A Developmental Model. In: *Int. J. Prenatal and Perinatal Psychology and Medicine*. [online]. Vol. 20, No. 1/2, p. 20-28 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/1dfc/068bd596a3b0d82c2063e7d-fbfc57f030c0e.pdf>
- MRAVEC, V., 2010. Špecifická teória stresu. In: M. SKORODENSKÝ a M. GULÁŠOVÁ, 2012. *Základy klinickej psychológie*. Prešov: Filozofická fakulta prešovskej univerzity v Prešove. Grafotlač Prešov, s.r.o., s. 76. 1. vyd. ISBN 978-80-555-0601-2.
- MOHR, P., 2008. Psychické poruchy v gravidite a a laktácii. In: D. SEIFERTOVÁ, J. PRAŠKO a C. HÓSCHL. *Postupy v léčbe psychických poruch*. Praha. Academia Medica Pragensis. ISBN 978-80-871-3510-5.
- NEŠPOR, K., 2015. *Sebeovládání*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0827-3.
- RAUDENSKÁ, J., P. HANULÍKOVÁ a A. JAVŮRKOVÁ, 2015. Porodní bolest a její psychologické souvislosti. In: L. TAKÁCS, D. SOBOTKOVÁ, L. ŠULOVÁ L. et al., *Psychologie v perinatální péči*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., s. 37-50. ISBN 987-80-247-5127-6.
- RASTISLAVOVÁ, K., 2008. *Aplikovaná psychologie porodnictví*. Praha: Reklamní atelier Area. ISBN 978-80-254-2186-4.
- SKORODENSKÝ, M. a M. GULÁŠOVÁ, 2012. *Základy klinickej psychológie*. 1. vyd. Prešov: Filozofická fakulta prešovskej univerzity v Prešove. Grafotlač Prešov, s.r.o. ISBN 978-80-555-0601-2.
- ŠKODA, J. a S. FISCHER, 2009. *Sociální patologie- analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- TAKÁCS, L., D. SOBOTKOVÁ, L. ŠULOVÁ et al., *Psychologie v perinatální péči*. 1. vyd Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 987-80-247-5127-6.
- THOROVÁ, K., 2015. *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí až po smrt*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

PhDr. Mgr. Alena Schlosserová, PhD.

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: alena.schlosserova@unipo.sk

PaedDr. Mgr. Helena Galdunová, PhD.

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: helena.galdunova@unipo.sk

PhDr. Slávka Mrosková, PhD.

Katedra ošetrovateľstva

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: slavka.mroskova@unipo.sk

Andrea Frimerová

e-mail: frimerova@fnspresov

PRVKY EKUMENIZMU V ENCYKLIKE JÁNA PAVLA II. REDEMPTORIS MATER

Miroslav Kazík

Abstrakt: V príspevku sa analyzuje fenomén ekumenizmu z pápežskej encykliky Jána Pavla II. s názvom *Redemptoris Mater* – Matka Vykupiteľa, ktorá bola orientovaná na Božiu Matku. Podľa Jána Pavla Mária osobitne prispieva k jednote Cirkvi putujúcej po tejto zemi. Príspevok si všíma vzťah katolíckej cirkvi k východným cirkvám, k pravoslávii, v menšej miere i k cirkvám reformácie, nekatolíckym cirkvám Západu.

Kľúčové slová: Bohorodička, ekumenizmus, Ján Pavol II., pápežská encyklika

Abstract: The article analyzes the phenomenon of ecumenism from the papal encyclical of John Paul II. called *Redemptoris Mater* – Mother of the Redeemer, which was oriented towards the Mother of God. According to John Paul Mary makes a special contribution to the unity of the Church traveling through this land. The article notes the relationship of the Catholic Church to the Eastern Churches, to Orthodoxy, and to a lesser extent to the Churches of the Reformation, the non-Catholic Churches of the West.

Key words: The Mother of God, ecumenism, John Paul II, papal encyclical

V roku 2020 sme si pripomenuli 100. výročie narodenia a 15. výročie smrti Jána Pavla II. Pri tejto príležitosti sme si všímali prvky ekumenizmu v encyklike *Redemptoris Mater* o prebľahoslavenej Panne Márii v živote Cirkvi danej pápežom Jánom Pavlom II. dňa 25. marca 1987.

Ján Pavol II., občianskym menom Karol Wojtyła, sa narodil 18. mája 1920 vo Wadowiciach pri Krakove v Poľsku. Keď mal deväť rokov stratil matku a v trinástich staršieho brata, takže vyrastal sám v starostlivosti otca, ktorý bol profesionálnym vojakom rakúsko-poľskej armády. Po maturite sa obaja presťahovali do Krakova, kde sa Karol zapísal na Filozofickú fakultu. O rok neskôr prerušila jeho štúdium vojna. S priateľmi založil „Rapsodické divadlo“, v ktorom sám vystupoval. Na živobytie si zarábala ťažkou prácou v krakovskom kameňolome a v chemickom závode v Borku Faleckom. Podieľal sa aktívne na záchrane prenasledovaných židov, ktorým obstarával falošné pasy. Nakoniec musel sám vyhľadať útočisko v biskupskom paláci. Tam začal študovať teológiu a v roku 1946 bol vysvätený za kňaza. Potom študoval na Angelicu v Ríme a napísal dizertačnú prácu o Jánovi z Kríža. V rokoch 1949 – 51 bol správcom kostola sv. Floriána v Krakove ako vikár. Neskôr sa habilitoval prácou o filozofovi Maxovi Schelerovi a v roku 1954 sa stal profesorom etiky na univerzite v Lubline. Po smrti krakovského svätiakeho biskupa zaujal v roku 1958 jeho miesto a v roku 1963 sa stal

nástupcom krakovského arcibiskupa. Pápež Pavol VI. vymenoval Wojtyłu roku 1967 za kardinála. Za pápeža bol zvolený 16. októbra 1978 (Gelmi 1994, s. 300-311). Ján Pavol II. zomrel 2. apríla 2005 vo Vatikáne.

Podrobnejšie sa Ján Pavol II. o ekumenizme zmieňuje v 2. kapitole II. dielu analyzovanej encykliky *Redemptoris Mater* nazvanej „Putovanie Cirkvi a jednoty všetkých kresťanov“. Začína citáciou *Dogmatickej konštitúcie o Cirkvi Lumen Gentium*: „Duch vzbudzuje vo všetkých Kristových učeníkoch túžbu a činnosť za pokojné zjednotenie všetkých v jedinom stáde pod jedným pastierom, ktorý určil Kristus.“ Ján Pavol pokračuje parafrázujúc slová dekrétu o ekumenizme *Unitatis redintegratio*: „Putovanie Cirkvi, najmä v dnešnom čase, sa vyznačuje ekumenickým úsilím. Kresťania hľadajú cesty, ako znova nastoliť jednotu, o ktorú Kristus v predvečer utrpenia prosil Otca pre svojich učeníkov: „aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal“ (Jn 17, 21). Jednota Kristových učeníkov je teda veľkým znamením, ktoré má vo svete vzbudzovať vieru, zatiaľ čo ich rozdelenie budí pohoršenie.“

Ján Pavol zdôrazňuje význam Druhého vatikánskeho koncilu vo veci ekumenického hnutia: „Ekumenické hnutie, na základe jasnejšieho a rozšírenejšieho vedomia naliehavosti dosiahnuť jednotu všetkých kresťanov, našlo v Katolíckej cirkvi svoj vrcholný výraz v diele Druhého vatikánskeho koncilu. Treba, aby veriaci prehĺbili sami v sebe i vo všetkých svojich komunitách tú „poslušnosť viery“, ktorej prvým a najžiarivejším príkladom je Mária. A keďže ona teraz „svieti putujúcemu Božiemu ľudu ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy“, „tomuto posvätnému cirkevnému snemu je na veľkú radosť a potechu, že aj medzi oddelenými bratmi sú takí, čo preukazujú Matke Hospodina a Spasiteľa patričnú úctu, najmä medzi východnými kresťanmi.“

V ďalšom bode (30.) pokračuje slovami, že „kresťania vedia, že svoju jednotu skutočne znova nájdú len vtedy, keď bude spočívať na jednote ich viery. Musia vyriešiť vážne vieroučné rozpory, týkajúce sa tajomstva Cirkvi a jej služby a dakeď aj Máriinej úlohy v diele spásy. Dialóg, ktorý Katolícka cirkev už začala so západnými cirkvami a spoločenstvami, sa stále viac sústreďuje na tieto dve neoddeliteľné zložky toho istého tajomstva spásy. Ak nám tajomstvo vteleného Slova umožňuje nazrieť do tajomstva Bohorodičkinho materstva a ak nám rozjímanie o Božej Matke pomáha hlbšie pochopiť tajomstvo vtelenia, tak to isté treba povedať aj o tajomstve Cirkvi a Máriinej úlohe v diele spásy. Keď sa bude prehľbovať jedno i druhé a keď sa bude objasňovať jedno pomocou druhého, tak kresťania, ochotní urobiť – ako im to odporúča ich Matka – to, čo im povie Ježiš (porov. Jn 2, 5), budú môcť spoločne napredovať na onej „ceste viery“, v ktorej im Mária stále slúži ako príklad a ktorá ich má priviesť aj k jednote, ako si ju želal ich jediný

Pán, a po ktorej toľko túžia tí, ktorí pozorne načúvajú všetkému, čo dnes „Duch hovorí cirkvám“ (Zjv 2, 7.11.17). Zatiaľ radostným znamením je, že tieto cirkvi a cirkevné spoločenstvá sa zhodujú s Katolíckou cirkvou v základných bodoch kresťanskej viery, aj čo sa týka Panny Márie. Uznávajú ju totiž za Matku Pána a sú presvedčení, že to patrí k našej viere v Krista, pravého Boha a pravého človeka. Pozerajú na ňu, ako pod krížom prijíma za syna Kristovho milovaného učeníka a ktorý zasa ju prijíma za matku.“

V závere 30. bodu Ján Pavol kladie otázku: „Prečo by sme nemali na ňu všetci spoločne pozeráť ako na našu spoločnú Matku, ktorá sa prihovára za jednotu Božej rodiny a ktorá „kráča“ na čele dlhého sprievodu svedkov viery v jediného Pána, Božieho Syna, ktorý sa počal v jej panenskom lone pôsobením Ducha Svätého?“

Oproti tomu, na druhej strane by Ján Pavol „rád zdôraznil, ako sa Katolícka cirkev, Pravoslávna i starobylé cirkvi východné cítia hlboko spojené v láske a oslave Bohorodičky, Theotókos. Nielenže „základné články kresťanskej viery o Trojici a o Božom Slove, ktoré sa stalo človekom z Panny Márie, boli definované vo všeobecných konciloch, čo sa konali na Východe, ale aj vo svojom liturgickom kulte „východní kresťania velebila krásnymi chválospevmi Máriu, vždy Panu, najsvätejšiu Bohorodičku“.

Bratia v týchto cirkvách prežili pohnuté udalosti, ale ich dejiny boli stále preniknuté živou túžbou po činnom kresťanskom živote a po apoštolskom vyžarovaní, aj keď boli často poznačené krutým prenasledovaním. Sú to dejiny vernosti Pánovi, pravej „púti viery“ priestorom i časom, na ktorej východní kresťania vždy pozerali s neobmedzenou dôverou na Pánovu Matku. Oslavovali ju chválospevmi a stále vzývali modlitbou. V ťažkých chvíľach svojej pohnutej kresťanskej existencie „sa utiekali pod jej ochranu“ s vedomím, že v nej nájdu účinnú pomoc. Cirkvi, ktoré vyznávajú učenie Efezského koncilu, vyhlasujú Panu „za skutočnú Božiu Matku“, lebo „náš Pán Ježiš Kristus, splodený ako Boh z Otca pred všetkými vekmi, sa pre nás a pre našu spásu v čase narodil z Panny Márie, Božej Matky, ako človek“.

Grécki otcovia a byzantská tradícia rozjímali o Panne Márii vo svetle Slova, ktoré sa stalo človekom, a usilovali sa čo najhlbšie preniknúť do puta, ktoré viaže Máriu ako Božiu Matku ku Kristovi a k Cirkvi: Panna Mária je stále prítomná v celom rozsahu tajomstva spásy.“

Ján Pavol sa nezabudol ani podrobnejšie zmieniť o tradíciách starobylých východných kresťanských cirkví: „Sv. Cyril Alexandrijský voviedol do takéhoto rozjímania o tajomstve Márie koptské a etiópske tradície, ktoré toto tajomstvo slávili kvetnatým básnickým slohom. Geniálny básnik sv. Efrém Sýrsky, nazývaný „lýra Ducha Svätého“, neúnavne ospevoval Panu Máriu a zanechal dosiaľ

živý ohlas v celej tradícii sýrskej cirkvi. Jedna z najžiarivejších postáv kresťanského Arménska, sv. Gregor z Narku vo svojej chváloreči na *Theotókos* s mohutným básnickým vzletom rozjíma o rozličných aspektoch tajomstva vtelenia a každý z nich mu poskytuje príležitosť ospievať a osláviť mimoriadnu dôstojnosť a veľkolepú krásu Panny Márie, Matky vteleného Slova.“ A záverom 31. bodu konštatuje, že „nemožno sa preto diviť, že Panna Mária zaujíma výsadné miesto v kulte starobylých východných cirkví s neporovnateľným bohatstvom sviatkov a hymnov.“

Nebohý pápež sv. Ján Pavol II. vo svojej encyklike upriamil pozornosť aj na jednu z východných liturgií: „V byzantskej liturgii sa vo všetkých hodinkách breviára oslava Božej Matky spája s oslavou Syna a s oslavou, ktorá sa skrze Syna vznáša k Bohu Otcovi v Duchu Svätom. V anafore (eucharistickej modlitbe) sv. Jána Zlatoústeho hneď po epikléze zhromaždenie veriacich takto ospevuje Božiu Matku: „Je skutočne spravodlivé vyhlasovať za blahoslavenú teba, ó, Bohorodička, ktorá si najblazenejšia, celá čistá a Matka nášho Boha. Velebíme ňu, lebo si ctihodnejšia ako cherubíni a neporovnateľne slávnejšia ako serafíni. Ty si porodila Božie Slovo bez toho, že by si bola stratila svoje panenstvo. Ty si skutočne Božia Matka.“ Tieto chvály, ktoré sa vznášajú k Márii pri slávení každej eucharistickej liturgie, stvárnňovali vieru, zbožnosť a modlitbu veriacich. V priebehu storočí prenikli celú ich spiritualitu a vzbudili v nich hlbokú úctu k „úplne svätej Božej Matke“.“

Ján Pavol hovoril aj o uctievaní obrazov a sôch Božej Matky (a tiež anjelov a svätých). „Tento zvyk sa zachoval na celom Východe i Západe.“ Mária je „zobrazovaná ako Boží trón, nesie Pána a dáva ho ľuďom (*Theotókos*), ako cesta, ktorá vedie ku Kristovi a ho ukazuje (*Odigitria*), ako modliaca sa orodovníčka a znamenie Božej prítomnosti na ceste veriacich až do dňa Pána (*Deisis*), ako ochrankyňa, ktorá rozprestiera svoj plášť nad národmi (*Pokrov*) alebo milosrdná nežná Panna (*Eleousa*). Zvyčajne sa znázorňuje so Synom, s Ježišom ako dieťaťom v náručí. Práve tento vzťah k Synovi je oslavou Matky. Dakedy ho nežne objíma (*Glykofilousa*), inokedy je hieratická, akoby ponorená do kontemplácie toho, ktorý je Pánom dejín“.

Ján Pavol II. pripomína ikonu Panny Márie Vladimírskej, ktorá sprevádzala ľud starej Rusi na jeho púti vo viere, ako aj tisíce výročie pokrstenia tých krajov, ktoré sú podľa Jána Pavla „vlasťou pokorného ľudu, mysliteľov i svätcov“. Ikony, ktoré sa dosiaľ pod rozličnými titulmi uctievali vo východoslovanských krajinách, dokazujú podľa Jána Pavla „vieru a ducha modlitby tamjšieho dobrého ľudu, ktorý si uvedomuje prítomnosť a ochranu Božej Matky“. Ján Pavol sa pýta, či by sa ešte ikona „Panny vo večeradle na modlitbách s apoštolmi v očakávaní Ducha“ „nemohla stať znamením nádeje pre všetkých, ktorí chcú v bratskom dia-

lógu prehĺbiť svoju poslušnosť viery“.

V závere 2. kapitoly II. dielu encykliky je vyslovená potreba, aby Cirkev začala dýchať „oboma pľúcami“: Východu i Západu. K tomu môže pomôcť bohatstvo chvál, nahromadené rozličnými formami cirkevnej tradície. Toto dýchanie oboma pľúcami by bola i účinná pomoc prebiehajúcemu dialógu medzi Katolíckou cirkvou a cirkvami a cirkevnými spoločenstvami na Západe.

Dekrét Druhého vatikánskeho koncilu *Unitatis redintegratio* v 15. bode vyzdvihol dôležitosť liturgie a spirituality východných kresťanov pre ekumenizmus slovami: „Nech si všetci uvedomia, že poznať, ctiť si, uchovávať a pestovať drahocenné liturgické a duchovné dedičstvo Východu má veľmi veľký význam pre verné zachovanie kresťanskej tradície v jej plnosti a pre dosiahnutie zmierenia východných a západných kresťanov.“

Ján Pavol II. sa v 50. bode svojej encykliky zmieňuje, že medzi oddelenými bratmi, najmä východnými, mnohí uctievať a oslavujú Matku Pána. „Toto mariánske svetlo“ sa podľa Jána Pavla premieta na ekumenizmus.

Pri príležitosti 1000. výročia krstu sv. Vladimíra (r. 988) sa Ján Pavol chcel spojiť v modlitbách so všetkými, čo slávia toto výročie, „a v duchu koncilu obnovať a utvrdiť city radosti a potechy, že „východní kresťania s vrúcnou horlivosťou a nábožnou myslou sa spoluzúčastňujú na uctievaní Božej Matky, vždy Panny““, ako to hovorí dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*. Ján Pavol II. píše: „Pred Kristovou Matkou sa cítime opravdivými bratmi a sestrami toho mesiánskeho ľudu, ktorý je povolaný stať sa jedinou Božou rodinou na zemi.“

V 2. kapitole III. dielu encykliky Ján Pavol hovorí, že zbožnosť kresťanského ľudu si vždy uvedomovala hlboké spojenie úcty k svätej Panne s eucharistickým kultom, čo zisťujeme i v západnej i východnej liturgii. Mária vedie veriacich k Eucharistii.

V 1. kapitole III. dielu Ján Pavol konštatuje, že „svojím prostredníctvom, podradeným prostredníctvom Vykupiteľa, Mária osobitne prispieva k jednote Cirkvi putujúcej po tejto zemi, s eschatologickou a nebeskou „skutočnosťou“ spoločenstva svätých, lebo je už „vzatá do neba“. Pravdu o nanebovzatí Panny Márie definoval Pius XII. a týmto učením podľa Jána Pavla nadviazal na Tradíciu, ktorá sa v dejinách Cirkvi vyjadrovala rozmanitými spôsobmi na Východe i na Západe.

Implicitne sú v texte encykliky Jána Pavla II. *Redemptoris Mater* obsiahnuté aj ďalšie otázky vo vzťahu Katolíckej cirkvi k nekatolíckym cirkvám Západu. Pre cirkvi reformácie platí *Sola Scriptura*. Ako konštatuje dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio* v svojom 21. bode, „láska a úcta, ba takmer kult Svätého písma privádza našich bratov k vytrvalému a usilovnému štúdiu tejto svätej knihy. Lebo evanjelium „je Božou mocou na spásu každému, kto verí, najprv Židovi, potom Grékovi“ (Rim 1, 16)“.

Opodstatnenosť mariánskej úcty možno dokumentovať i na slovách Svätého písma, čo ukazuje tiež Ján Pavol II., keď napr. uvádza v 36. bode, ako Alžbeta vo svojom pozdrave nazvala Máriu „požehnanou“ pre „plod jej života“ a potom „blahoslavenou“, lebo uverila, ale aj pri chválospeve Magnificat, v ktorom Panna Mária vyslovila slová: „Hľa, od tejto chvíle blahoslaviť ma budú všetky pokolenia“ (Lk 1,48). Ale význam Márie potvrdzuje Sv. písmo aj slovami Ježiša, keď dal Jánovi Máriu za matku.

Napriek tomu, že sa od nás oddelení kresťania, ktorí uznávajú božskú autoritu Svätého písma, nezhodujú s nami (aj keď nie všetci tým istým spôsobom), je podľa 21. bodu dekrétu *Unitatis redintegratio* Sväté písmo „výborným nástrojom v mocných Božích rukách na dosiahnutie tej jednoty, ktorú Spasiteľ ponúka všetkým ľuďom“.

Na záver tohto príspevku možno uviesť slová z 35. bodu encykliky Jána Pavla II. *Redemptoris Mater*, podľa ktorých „na terajšom úseku svojej cesty sa Cirkev usiluje znova nájsť jednotu so všetkými, ktorí vyznávajú vieru v Ježiša Krista, aby tak dokázala poslušnosť svojmu Pánovi, ktorý sa za túto jednotu modlil pred svojím utrpením“. Ale rovnako tak môžeme parafrázovať koncilový dokument *Lumen gentium*, že všetci veriaci v Krista nech sa obracajú na Božiu Matku, do- kiaľ sa všetky rodiny národov šťastlivo nezhromaždia v pokoji a vo svornosti do jediného Božieho ľudu na slávu Najsvätejšej a nedeliteľnej Trojice.

Zoznam bibliografických odkazov

- GELMI, Josef, 1994. *Papežové. Od svätého Petra po Jana Pavla II.* Prel. M. Goldmanová. Praha : Mladá fronta. 328 s. + prílohy. ISBN 80-204-0457-0.
- JÁN PAVOL II., 2014. *Redemptoris Mater*. In: *Encykliky Jána Pavla II.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha. 928 s. ISBN 978-80-8161-050-9.
- UNITATIS REDINTEGRATIO – dekrét o ekumenizme, 2008. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha. 847 s. ISBN 978-80-7162-738-8.

PaedDr. Miroslav Kazík, PhD.

Teologická fakulta Trnavskej univerzity so sídlom v Bratislave

e-mail: miroslaw.kazik@wp.pl

PREŽÍVANIE SMÚTKU PO PERINATÁLNEJ STRATE

Mária Gábor – Alena Schlosserová – Helena Galdunová – Daniela Vaščáková

Abstrakt: Život prináša človeku aj menej radostné chvíle, ktoré mu spôsobujú smútok a bolesť. K perinatálnej strate zaraďujeme matky, ktoré udávajú v anamnéze intrauterinne odumretie plodu, spontánny potrat, porodili mŕtve dieťa alebo im dieťa zomrelo krátko po narodení. Aj v dnešnej dobe je problematika straty dieťaťa tabuizovaná a tak sa smútiacim matkám nedostáva dostatok podpory. V prvej línii ľudí, ktorí sa stretávajú so smútiacimi matkami sú pôrodné asistentky, gynekológovia, partner, rodina, priatelia. Následne pomoc ponúkajú psychológovia alebo podporné skupiny. Smútenie má rôzne podoby, fázy, príznaky a aj potreby smútiacej sa individuálne líšia. Jedinečnosť procesu smútenia súvisí s osobnosťou smútiacej, rodinným zázemím, kultúrnymi normami, vierovyznaním a hodnotovým systémom. Smútok matiek nedokážeme úplne pochopiť, no aj napriek tomu im musíme poskytnúť pomoc a podporu.

Kľúčové slová: perinatálna strata, smútenie, matka, pôrodná asistentka, psychika

Abstract: Sometimes life brings less joyful moments, which cause him sadness and pain. Perinatal loss includes mothers who report an intrauterine fetal death, miscarriage, stillbirth, or death shortly after birth. Even today, the issue of child loss is taboo and mourning mothers do not receive enough support. In the first line of people who meet mourning mothers are midwives, gynecologists, partners, families, friends. Help is offered by psychologists or support groups. Grief has different forms, stages, symptoms and even needs of the grief vary individually. The uniqueness of the mourning process is related to the mourning personality, family background, cultural norms, religion and value system. We cannot fully understand the grief of mothers, but we must still provide them with help and support.

Key words: perinatal loss, grieving, mother, childbirth assistant, psyche

Úvod

K najsmutnejším okamihom v živote ženy patrí určite strata nenarodeného dieťaťa. No nie vždy sa dá na otázku „Prečo sa to stalo?“ okamžite odpovedať. Hlavne v prvom trimestri gravidity pomerne často dochádza k abortom, u ktorých len veľmi ťažko zistíme príčinu. Smrť dieťaťa aj ešte nenarodeného je akoby stelesnením nespravodlivosti, pretože narušá prirodzený poriadok života. Všetci čakáme, že deti prežijú svojich rodičov. Absolútne si nepripúšťame, že by sa takéto veci mohli stať. Stratou dieťaťa sa začína dlhý proces smútenia, dostavia sa pocity smútku, prázdnoty, nenahraditeľnej straty, dokonca pocity zúfania, či zlyhania. Nikde nie je určené, kedy sa má smútenie skončiť, pretože každý ním prechádza rôzne dlhý čas a rozličným spôsobom. Niektorí rodičia aj po rokoch od traumy sledujú rovesníkov ich dieťaťa a predstavujú si, aké by bolo ich dieťa. Je veľmi dôležité, aby žena po strate dieťaťa našla podporu vo svojom okolí – počnúc zdravotníckym personálom, partnerom, rodinou, priateľmi.

Smútenie

Proces smútenia má rôzne podoby, ako sme už spomínali je individuálny u každej osoby. Jedinečnosť smútenia súvisí s osobnosťou smútiaceho, rodinným zázemím, kultúrnymi normami, hodnotovým systémom, vierovyznaním a životnými skúsenosťami smútiaceho. Čím viac sme s niekým emocionálne spútaní, tým väčší bude náš smútok, keď ho stratíme. „*Smútenie ovplyvňuje kvalitu života pozostalých v telesnej, psychosociálnej a spirituálnej oblasti*“ (Nemcová 2016, s. 18).

Smútenie môžeme charakterizovať ako psychický proces, ktorý sprevádza každú stratu a slúži ako pomôcka na adaptáciu po smrti blízkeho. Má sociálnu dimenziu, ktorá pomáha pri prijatí straty. Trvá od momentu straty až do obdobia, kedy sa človek vráti do normálneho života (Kast 2015; Worden 2013).

Pri snahe pochopiť problematiku smútenia je dôležité poznať jeho fázy, príznaky a taktiež potreby smútiaceho.

Fázy smútenia

Smútenie pozostáva z niekoľkých fáz. Urbanová a kol. (2010) popisujú šesť fáz smútenia podľa Engela:

1. *Šok, nedôvera, popretie* – predstavuje obdobie otupenia bezprostredne po strate, odmietanie straty bez prejavovania emócií.
2. *Uvedomenie si straty* – v tejto fáze sa striedajú rôzne emócie ako plač, hnev, zúfalstvo, obviňovanie seba samej alebo zdravotníckych pracovníkov.
3. *Náhrada* – spočíva v dodržiavaní rituálov smútenia, ktoré vychádzajú z kultúry a náboženstva (pohreb).
4. *Riešenie straty* – zahŕňa nepretržité spomínanie na nenarodené dieťa až závislosť na podpornej osobe.
5. *Idealizácia* – fáza, v ktorej si rodič idealizuje svoje nenarodené dieťa, ale spomienky naň vyvolávajú u rodiča stále menšiu ľútosť.
6. *Východisko* – predstavuje objavenie významu straty, rodič prenáša svoje city na iný objekt (často ide o ďalšie dieťa).

Príznaky smútenia

Proces smútenia charakterizujú príznaky, ktoré rozdeľujeme do dvoch skupín. Prvú skupinu tvoria emocionálne symptómy a druhú skupinu fyzické symptómy.

Emocionálne symptómy smútenia sú nasledovné:

1. *Osamelosť a izolácia* – stupňujú sa po prvých mesiacoch a môžu trvať aj viac ako rok po strate. Rozoznávame dva typy osamelosti – sociálnu a emocionálnu osamelosť. Pocity osamelosti sú stupňované tým, že sa ľudia snažia vyhýbať smútiacemu.
2. *Strach a úzkosť* – vznikajú z oddelenia sa od danej osoby. Môžu sa vyskytovať ako mierny pocit neistoty alebo až intenzívna pretrvávajúca úzkosť. Čím väčšia intenzita úzkosti je prítomná, tým je väčšie podozrenie, že ide o abnormálny priebeh zármutku. Vo výnimočných prípadoch sa môže úzkosť rozvinúť do fobie.
3. *Vina a výčitky* – smútiaca si myslí, že smrť blízkej osoby zapríčinila ona. Najčastejšie trpia pocitom viny matky, ktoré stratili svoje dieťa. Myslia si, že sa oň nezvládli postarať. Pocity viny sú výsledkom predpokladanej zodpovednosti za stratu alebo konania.
4. *Hnev a protest* – hnev je jednou z najmäťúcejších emócií a je bežnou a častou reakciou na stratu. Ventilovanie hnevu je nevyhnutnou súčasťou procesu smútenia. Nedostatočne ventilovaný hnev má za následok komplikované smútenie. Je dôležité identifikovať hnev, ktorý smútiaca prežíva. Najzávažnejšia forma hnevu je obrátenie hnevu voči sebe. Pri tomto type hnevu sa môže u smútiaceho rozvinúť depresia alebo suicidálne správanie.
5. *Bezmocnosť* – vyskytuje sa v prvých fázach procesu smútenia. Smútiaca má pocit, že to nezvládne.
6. *Túžba* – je normálnou reakciou na stratu. Keď smútiaca zaznamenáva jej zmiernenie, je to známkou toho, že proces smútenia je takmer na konci. Naopak, ak sa pocit túžby nezmiernuje, je to znakom traumatického smútenia (Mayfield 2011; Worden 2013; Kohnerová a Henleyová 2013).

Medzi najčastejšie vyskytujúce sa **fyzické symptómy smútenia** patrí: zvieranie v hrudi a krku, precitlivosť na hluk, dyspnoe, tachypnoe, celková slabosť, únava, nedostatok energie, sucho v ústach, strata chuti do jedla, pokles na váhe, črevné problémy, pomalé trávenie, sny o zosnulej osobe, poruchy spánku, bolesti hlavy, neschopnosť koncentrácie a plač. Plač je najprirodzenejším príznakom v období straty. Vyjadruje sa ním bolesť zo straty. Slzy uvoľňujú emočný stres a preto má plač liečivé účinky.

Tieto reakcie sú výsledkom uvedomovania si straty. Často sú prehliadané, aj keď majú dôležitú úlohu v procese smútenia. Trvajú niekoľko dní alebo týždňov (Worden 2013).

Potreby smútiaceho

Potreby smútiaceho úzko súvisia s fázami procesu smútenia. Každá z týchto potrieb sa môže nachádzať v jednotlivých fázach. Mnohé potreby sa často opakujú, vracajú sa. Rozoznávame štyri základné potreby:

1. **Potreba podpory** – táto potreba pretrváva počas celého trvania smútenia. Najintenzívnejšia je na začiatku procesu smútenia a to počas prvých dní až týždňov. Blízkosť iného človeka je pre smútiaceho veľkou pomocou. Podpora sa najlepšie vyjadruje konkrétnymi činmi ako napríklad: zariadenie pohrebu, príprava jedla, starostlivosť o deti a podobne.
2. **Potreba emocionálneho prejavu** – každý človek je jedinečný a preto je prežívanie smútku u každého rozdielne. Často sa stáva, že jednotliví členovia rodiny majú protichodné potreby a rozdielny prejav emócií, ktoré súvisia s temperamentom, výchovou a kultúrnymi faktormi. Medzi prejavy zaradujeme plač, hnev, niektorí ľudia dokážu svoje pocity verbalizovať, iní uprednostňujú písomný prejav. Medzi najčastejšie chyby pri prejavovaní smútku patrí: zjednodušovanie pocitov, odrádzanie od prejavovania pocitov a vyvíjanie nátlaku na smútiaceho, aby prejavil svoje pocity.
3. **Potreba pochopenia** – táto potreba je u smútiacej veľmi veľká. Niekedy má smútiaca potrebu vyrozprávať sa. Je to čas, kedy vyhľadáva osobu, ktorá je ochotná počúvať. Vtedy je dôležité mlčať a byť trpezlivým poslucháčom. Pri tejto potrebe je nevyhnutné dbať na empatiu. Nie je vhodné smútiacemu hovoriť „Viem ako sa cítiš“, pretože aj keď človek prežil niečo podobné, nikdy nebude pociťovať rovnaké pocity.
4. **Potreba obnovy** – súvisí s poslednou fázou smútenia – zmierením. Ide o obdobie, kedy u smútiacej nastáva fáza nového vzťahu k sebe a k okoliu. Smútiaci sa opäť venuje každodenným povinnostiam. Čím lepšie sa smútiaca adaptuje na nové roly, tým skôr sa u nej obnoví sebaúcta a sebadôvera (Kast 2015; Mayfield 2011).

Reakcie žien na perinatálnu stratu a ich psychika

Mayfield (2011, s. 17) uvádza: „...bolesť zo straty bude zosilnená sklamaním a sklúčenosťou zo zmarenej možnosti, keďže človek nemá šancu toto dieťa spoznať.“

Kohnerová a Henleyová (2013) opisujú bezprostredné reakcie žien na perinatálnu stratu. Reakcie žien sa líšia v závislosti od toho, či dieťa odumrelo v maternici už na začiatku tehotenstva, pred termínom pôrodu alebo žilo niekoľko dní. Ženy, ktorých dieťa nikdy nežilo mimo maternicu prežívajú stratu horšie, pretože majú málo spomienok. Počas prvých minút, hodín a niekedy až dní po zistení tejto straty sú ženy strnulé, ochromené, ničoho sa nedožadujú, dokonca ani ne-

plačú. Niekedy sa správajú ako za normálnych okolností. Opisujú, že vedeli, že je to pravda, ale nemohli uveriť tomu, že je to pravda. Jedným z dôvodov, prečo je pre ženy ťažké uveriť, že dieťa zomrelo je fakt, že sa to stalo neočakávane. Ženám nie je realita smrti ich dieťaťa jasná aj niekoľko dní až týždňov. Aj ženy, ktoré sledujú, ako sa zdravotný stav ich dieťaťa zo dňa na deň zhoršuje, nie sú schopné vyrovnať sa s touto tragédiou okamžite. Niektoré tvrdia, že stratu dieťaťa si uvedomili, až vo chvíli, keď opúšťali nemocnicu samé. Neskôr sa u žien miešajú pocity hnevu, rozhorčenosti, obáv, viny aj smútku. Trpia pocitom viny, lebo pociťujú za dieťa zodpovednosť. Po perinatálnej strate sa u žien objavujú pocity zlyhania v role matky a strach zo straty manžela. Často popisujú pocit vylúčenia, potrestania, osamelosti a stratu vízie do budúcnosti (Ratislavová 2016).

Niekedy sa stáva, že ženy neprejavujú žiadne emócie, málo komunikujú alebo len mechanicky vykonávajú pokyny. Vonkajšie prejavy smútku pomáhajú ženám vyrovnať sa so stratou, a preto ich nepovažujeme za maladaptívne. Ťažkosti s vyrovnávaním sa so stratou dieťaťa signalizujú skôr atypické prejavy, ako nápadný pokoj. Podľa Škodovej (2018, s. 49): „*Snaha potláčať emócie a neschopnosť prejaviť žiaľ pre väčšinu ľudí skôr komplikujú proces smútenia a oddalujú vyrovnanie sa so stratou*“.

Smrť dieťaťa môže mať na rodinu rôzne následky. Častokrát sa stáva, že sa rodičia hnevajú jeden na druhého, ťažko sa vyrovnávajú s narodením iných detí a často prechádzajú manželskou krízou, ktorá u mnohých končí rozvodom. Na druhej strane si treba uvedomiť, že smrť dieťaťa ani jeden z partnerov nechcel. Vzájomná podpora a súdržnosť partnerov upevní ich vzťah a posunie ich vpred. Pomáha, keď sa partneri o smrti úprimne rozprávajú. Niekedy majú muži ťažkosti prejaviť svoje emócie. Manželky si preto myslia, že ich strata natoľko nezasiahla. Mýlia sa a preto je dôležitá otvorená vzájomná komunikácia a vysvetlenie. Všetky tieto pocity sa postupom času zmiernia a sú znesiteľnejšie.

Strata dieťaťa je pre ženy veľmi bolestivá, nie sú schopné ju spracovať a môže vyústiť do disociácie. „*Disociácia je psychologický obranný mechanizmus pri ktorom traumatické myšlienky a pocity sú odštiepené z vedomia tak, že vedomie človeka k nim dočasne stratí prístup (človek informáciu vytesní zo svojho vedomia, pretože by nevládol znášať bolesť s ňou spojenú). Častým prejavom disociatívneho obranného mechanizmu je čiastočná amnézia (človek si nepamätá niektoré udalosti spojené s traumatickou udalosťou)*“ (Škodová 2018, s. 52). Na jednej strane disociatívny obranný mechanizmus chráni človeka pred prežívaním veľkej bolesti spojenej so smútkom, ale zároveň mu bráni dostať sa do kontaktu s traumatickou spomienkou, čo spôsobí ťažkosti so spracovaním bolestivej udalosti.

V súvislosti s psychickým prežívaním straty, ženy potrebujú mať pocit, že na nich záleží. Problém vzniká, keď príbuzní a známi nevedia ako vhodne zareagovať, a preto sa správajú ako keby sa nič nestalo. Práve takýto prístup môže na ženu pôsobiť traumatizujúco. Matky po pôrode mŕtveho plodu alebo potrate potrebujú možnosť aktívne rozhodovať o tom, čo bude nasledovať s ich dieťaťom. Potrebujú dostatok informácií. Dostatočná informovanosť pomáha matke pochopiť, čo sa stalo a tak ľahšie prežívať stratu. U predisponovanej ženy môže situácia perinatálnej straty vyústiť až k depresívnym reakciám, ktoré si vyžadujú pomoc odborníkov (Kohnerová a Henleyová 2013; Škodová 2018).

Zvládanie smútku po strate dieťaťa

Každá žena prežíva smútok po strate svojho dieťaťa rozdielne. Mnohé z nich potrebujú pomoc pri orientovaní sa v procese smútenia. Dulinová (2014) zostavila sedem bodov, ktoré majú pomôcť smútiacim matkám pri zvládaní smútku:

1. Je dôležité otvoriť sa negatívnym emóciám, naučiť sa ich znášať, prijať ich a vnútorne spracovať, pretože vyhýbanie, alebo potláčanie smútku, emóciu na istý čas zastaví, ale nevylieči.
2. Nabádať k výberu blízkeho človeka z okolia, ktorému žena najviac dôveruje a môže sa mu vyrozprávať. Vedie k pociťovaniu postupnej úľavy a uvoľneniu.
3. Vyjadrenie obáv umožní blízkym poznať a pochopiť, v akom zovretí strachu sa žena nachádza, ako ju upokojiť.
4. Postupne sa stretávať s ďalšími ľuďmi, s ktorými sa cíti v bezpečí.
5. Venovať sa príjemným aktivitám, ktoré im v minulosti robili potešenie.
6. Odmeňovať sa za vykonané aktivity a naučiť sa prijať seba aj s negatívnymi pocitmi.
7. Upozorňovať na možnosť vyhľadania odbornej pomoci.

Podporné skupiny pre smútiace matky

Niektoré ženy sa so stratou svojho dieťaťa vyrovnávajú veľmi ťažko. Mnohé z týchto žien o tom nechcú hovoriť priamo s odborníkmi. Ľahšou formou ako vyjadriť svoje pocity je pre nich využitie písomného prejavu. Preto sú podporné skupiny a internetové stránky pre mnohé ženy veľkou pomocou. Existuje niekoľko organizácií, skupín a webových stránok, ktoré poskytujú pomoc týmto ženám. Poznáme občianske združenie Tóbi, psychologickú pomoc poskytujú poradňa Alexis, Projekt Ráchel alebo internetové stránky ako Anjeliky, či Dúhová mama. Uvádzame základné informácie o jednotlivých skupinách:

Tóbi – občianske združenie, ktoré vzniklo v roku 2012 a ktoré poskytuje ženám nielen psychologickú, ale aj praktickú pomoc. Ponúka pomoc spojenú s výdajom telesných pozostatkov potrateného plodu, s vybavovaním žiadosti na pochovanie pozostatkov a so samotným pochovávaním ([online]. [cit. 2. január 2020]. www.oz-tobi.webnode.sk).

Poradňa Alexis, n. o. – nezisková organizácia, ktorá pomáha ženám v prípade neželaného tehotenstva a ženám po spontánnom, alebo indukovanom potrate ([online]. [cit. 2. január 2020]. www.alexisporadna.sk).

Projekt Ráchel – zakladateľkou projektu je Victoria Thorn z Milwaukee. Projekt vznikol v roku 1984 ako služba emocionálneho a duchovného uzdravenia žien a mužov poznačených skúsenosťou potratu. Tento projekt je pomocou pre tápajúcich, ktorí chcú vrátiť svoj život „do starých kolají“ a dosiahnuť zmierenie medzi nimi, dieťaťom a Bohom. Projekt Ráchel ponúka pomoc psychológov, sociálnych poradcov, lekárov a duchovných otcov. Zahŕňa individuálne poradenstvo, podporné skupiny, linku pomoci pre tých, ktorí sa rozhodujú pre potrat, víkendový program Ráchelina vinica a prednášky na tému postabortívneho syndrómu a jeho uzdravenia ([online]. [cit. 2. január 2020]. www.rachel.rodinabb.sk).

Anjeliky – je webová stránka, ktorá sa venuje ženám po spontánnom potrate, umelom prerušení tehotenstva, ale aj ženám ktoré stratili svoje dieťa v akomkoľvek veku ([online]. [cit. 2. január 2020]. www.anjeliky.sk).

Dúhová mama – je webová stránka. Dúhovú mamu môžeme nájsť aj na sociálnych sieťach Facebook a Instagram. Stránka sa zaoberá stratou dieťaťa formou potratu alebo úmrtím po narodení, ale venuje sa aj ženám, ktoré majú ťažkosti s otehotnením. Stránka ponúka možnosť prečítať si e-booky od autorky. E-booky sú zamerané na podporu plodnosti a podporu žien po potrate ([online]. [cit. 2. január 2020]. www.duhovamama.sk).

Tanana – cieľom združenia je, aby v prvých momentoch, kedy sa rodičia dozvedia o úmrtí ich dieťaťa, mali potrebné informácie, dôstojné podmienky a aby vedeli, že nie sú sami. Na ich dlhodobej ceste smútenia ich chce združenie podporiť sprostredkovaním odborníkov špecializovaných na takéto situácie a poskytnúť im konzultácie ([online]. [cit. 2. január 2020]. www.tanana.sk).

Záver

Prísť o dieťa je veľmi náročné a zložité a pokiaľ sme sami v tejto situácii neboli, nevieme si to ani predstaviť. Je ťažké utešiť rodiča, ktorý prišiel o dieťa. Je potrebné ale myslieť aj na to, čo to so sebou môže priniesť. Jednou z úloh nás všetkých je poskytovať matke pomoc pri zvládaní takejto stresovej situácie, ochotne a trpezlivo odpovedať na všetky otázky a pomáhať jej tak pri zvládaní jednotlivých fáz smútenia.

Zoznam bibliografických odkazov

- DULINOVÁ, J., 2014. Ako zvládať smútok. In: *Teória a prax farmaceutický labrant*. Roč. 3, č. 14, s. 44. ISSN-1338-743X. [online]. [cit. 2. január 2020]. Dostupné z: http://www.s-zstn.sk/2014_14.pdf
- KAST, V., 2015. *Truchlení: fáze a šance psychického procesu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0789-4.
- KOHNEROVÁ, N. a A. HENLEYOVÁ, 2013. *Když dítě zemře*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-643-2.
- MAYFIELD, S., 2011. *Ako sa vyrovnáť so stratou blízkeho*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius. ISBN 978-80-7140-396-8.
- NEMCOVÁ, J., 2016. Vybrané aspekty umierania a smútenia. In: *Solen*. Roč. 9, č. 1, s. 18-20. ISSN 339-4193. [online]. [cit. 2. január 2020]. Dostupné z: http://www.solen.sk/index.php?pa ge=pdf_view&pdf_id=8364&magazine_id=13
- RATISLAVOVÁ, K., 2016. *Perinatální paliativní péče*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0121-4.
- ŠKODOVÁ, Z., 2018. *Psychológia v pôrodnej asistencii*. Martin: Jesseniova lekárska fakulta v Martine. ISBN 978-80-8187-044-6.
- URBANOVÁ, E., 2010. *Reprodukčné a sexuálne zdravie ženy v dimenziách ošetrovateľstva a pôrodnej asistencie*. Martin: Vydavateľstvo Osveta. ISBN 978-80-8063-343-1.
- WORDEN, J. W., 2013. *Smútkové poradenstvo a smútková terapia. Príručka pre odborníkov z oblasti duševného zdravia*. Trenčín: Vydavateľstvo F, Pro mente sana. ISBN 978-80-88952-73-2.

PhDr. Mária Gábor, PhD.*Katedra pôrodnej asistencie**Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove**e-mail: maria.gabor@unipo.sk***PhDr. Mgr. Alena Schlosserová, PhD.***Katedra pôrodnej asistencie**Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove**e-mail: alena.schlosserova@unipo.sk***PaedDr. Mgr. Helena Galdunová, PhD.***Katedra pôrodnej asistencie**Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove**e-mail: helena.galdunova@unipo.sk***Daniela Vaščáková***e-mail: d.vascakova13@gmail.com*

ŠPECIFIKÁ VÝCHOVY A VZDELÁVANIA V EURÓPE

Artur Gawryszewski

Abstrakt: Proces systémovej zmeny sa v na Slovensku a v Poľsku začal v osemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia a trvá dodnes. Nemal identický priebeh, ale sociálne a hospodárske premeny, ktoré nastali v oboch krajinách, potvrdzujú, že proces zmeny politického zriadenia prebiehal podobne v krajinách Strednej Európy, pričom sa vyskytovali aj určité rozdiely v politicko-hospodárskych reáliách a v sociálnom povedomí. Danou problematikou sa zaoberáme v našom prispevku.

Kľúčové slová: výchova, vzdelávanie, výchovný proces, reforma

Abstract: The process of systemic change in Slovakia and Poland began in the eighties of the twentieth century and continues to this day. It did not have an identical course, but the social and economic changes that took place in both countries confirm that the process of change of political establishment took place similarly in the countries of Central Europe, with some differences in political-economic realities and social consciousness. We deal with this issue in our paper.

Key words: education, training, educational process, reform

Vstup Poľska a Slovenska do Európskej únie spôsobil veľa hospodárskych, ekonomických, demografických a kultúrnych zmien. Európska únia je z hospodárskeho hľadiska jedným z najbohatších a najlepšie rozvinutých regiónov na svete. Veľmi vysoká životná úroveň Európanov a rozvinutá sociálna starostlivosť Spoločenstva zabezpečuje ochranu občianskych práv v širokom slova zmysle. Nie je teda prekvapujúci fakt, že aj iné európske krajiny sa usilovali a stále sa usilujú vstúpiť do EÚ. Poľsko a Slovensko sa stali členmi Európskej únie 1. mája 2004, čo malo veľký vplyv na migračné procesy v oboch krajinách. Za povšimnutie stojí skutočnosť, že migračné procesy v Poľsku a na Slovensku sa vyskytovali v rôznych historických obdobiach a mali rôznu intenzitu.

Európska únia je z hospodárskeho hľadiska jedným z najbohatších a najlepšie rozvinutých regiónov na svete. Životná úroveň Európanov je veľmi vysoká a politika sociálnej starostlivosti Spoločenstva zabezpečuje ochranu občianskych práv v širokom slova zmysle (Oberuč a Zapletal 2017). Nie je teda prekvapujúci fakt, že aj iné krajiny sa usilovali a stále sa usilujú vstúpiť do EÚ. Každý nový členský štát musí v celom rozsahu prijať *acquis* Spoločenstva (všetky zmluvy o založení Spoločenstiev v znení neskorších zmien, komunitárne sekundárne právo, rozhodnutia Európskeho súdneho dvora, spoločne prijímané opatrenia v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí a tiež medzinárodné zmluvy Spoločenstva). Obidve strany, ktoré sa zúčastňujú na tomto procese, majú spoločný cieľ: vstup uchádzajúcej sa krajiny do Európskej únie. Proces vy-

jednávania má tejto krajine pomôcť tak, aby mohla v čo najväčšej miere uplatňovať svoje práva a plniť si povinnosti vyplývajúce z členstva v Európskej únii (Domagala 2011).

V roku 1991 bola uzatvorená dohoda o pridružení medzi Poľskom a Európskym spoločenstvom a bol to začiatok integrácie Poľska s EÚ. Realizácia dohody mala smerovať k plnému členstvu. Realizácia ustanovení dohody o pridružení priblížila Poľsko k plnému členstvu. V Poľsku rovnako ako na Slovensku bola v období transformácie častou príčinou vnútornej migrácie nezamestnanosť. Spolu s vstupom Poľska a Slovenska do Európskej únie v roku 2004 získali občania týchto krajín právo slobodného pohybu, čo prispelo k veľkému zintenzívneniu migrácie. Navyše v rokoch 2008 – 2009 nastala vo väčšine štátov globálna hospodárska kríza, ktorá zintenzívnila migráciu (Gabrhelová a Pasternáková 2016).

Zárobkové výjazdy nie sú javom charakteristickým len pre Poľsko či krajiny strednej a východnej Európy. Vyplývajú zo špecifických vlastností globálnej ekonomiky a zároveň sú podstatným prvkom súčasnosti. Rozvoj technológií a dopravy prinášajú rast pracovných príležitostí a pokles obmedzení v komunikácii. To zase prispieva k rozhodnutiam o cestovaní za prácou.

Javom migrácie sa zaoberali mnohí vedci už v 19. storočí. Ernest Ravenstein už v roku 1885 formuloval klasické „migračné zákony“. Podotkol, že pre pochopenie mnohých procesov, ktoré prebiehajú v súčasných spoločenstvách, je nevyhnutné realizovať systematický výskum týkajúci sa migrácie (Mioduszewska 2008).

Jednou z dôležitých črt dospelosti človeka je v súlade so súčasnou pedagogikou a filozofickou antropológiou schopnosť rozhodovať sám o sebe, prijímať rozhodnutia (samostatne sa rozhodovať) vrátane rozhodnutí týkajúcich sa hodnot, životného štýlu, foriem aktivity a programového obsahu. Z tohto dôvodu by mala byť táto schopnosť poskytnutá žiakovi už od veľmi mladého veku.

Vo vzdelávaní by sme mali smerovať k dosiahnutiu hodnôt, ktoré sú zdrojom cieľov vzdelávania a výchovy, sú to hlavne poznávacie, estetické, etické a životné hodnoty, ktoré sa sústreďujú okolo takých hodnôt ako: dobro, pravda a krása.

Cieľom výchovy je rozšírenie smerových dispozícií, ktoré vedú žiaka k tomu, čím sa treba vo svojom konaní riadiť, o dosiahnutie akých hodnôt by sme sa mali usilovať, cieľom vzdelávania je rozširovanie inštrumentálnych dispozícií, ktoré uľahčujú žiakovi pochopenie a formovanie seba samého a svojho prostredia.

Základným dokumentom, ktorý obsahuje ciele vzdelávania, nevyhnutný programový obsah, kompetencie, ktoré musí získať každý žiak po ukončení konkrétnej etapy vzdelávania, sú učebné osnovy. Učebné osnovy sa pripravujú

preto, aby učiteľ, ktorý píše program, nezabudol v ňom na otázky najdôležitejšie pre žiakov, aby program nebol príliš jednostranný.

Každý človek si už ako malé dieťa kladie otázku, kým chce byť v budúcnosti. Spravidla sa deti inšpirujú dospelými, rodičmi alebo súrodencami. Avšak problém výberu vlastnej cesty kariérneho rastu nie je problém dôležitý iba z hľadiska mladého človeka a jeho rodiny. Je to zároveň rozhodnutie, ktorého kontexty a následky majú výrazný spoločenský charakter. Jedným z takýchto spoločenských kontextov rozhodnutia o ďalšom vzdelávaní a – v dlhodobej perspektíve – fungovania v určitej profesionálnej role, je vplyv, aký má alebo môže mať na toto rozhodnutie škola, v ktorej sa v rámci jednotlivých etáp formuje okrem iného povedomie mladého človeka. Preto by mali žiaci využívať toto obdobie na získanie poznatkov o rôznych profesiách a ich požiadavkách, na objavenie vlastných možností, talentov, silných stránok, na určenie cieľov do budúcnosti a na uvedomenie si svojich slabých stránok, prípadných obmedzení či nedostatkov. Je to proces, ktorý siaha do predškolského veku a nemalo by sa naň zabúdať v ďalších ročníkoch školského vzdelávania.

Dôležitým momentom v živote každého človeka je moment začiatku vzdelávania. Veľa závisí od rodičov, pretože aký obraz školy budú prezentovať dieťaťu, taký bude jeho vzťah k vyučovaniu. Ak budú tvrdiť, že vyučovanie je dôležité a potrebné v živote, deti prijímu tento Vzdelávanie dáva šancu na získanie poznatkov, kvalifikácií, spoločenského postavenia v miestnej spoločnosti. Z tohto dôvodu by vyššie odborné vzdelanie malo byť základným cieľom, o dosiahnutie ktorého by sa mal usilovať každý mladý človek.

Zvláštnu pozornosť si zaslúžia úvahy E. Gondzika, ktorý vzdelávaciu kariéru definuje dvomi spôsobmi: *a) formálnym*: kde kariéra znamená „prekonanie vzdialenosti medzi východiskovou situáciou (školský štart) a cieľovou (získanie diplomu). Táto cesta prebieha v rôznych podmienkach a má rôzne výsledky – úspech alebo neúspech – vyjadrením ktorých sú získavané žiakom (študentom) školské známky. Dodatočným potvrdením školských úspechov sú špeciálne vyznamenania: ceny, diplomy, medaily“. Tieto vyznamenania určujú aspiračný kontext vzdelávacej kariéry; *b) ašpiračným*: kde kariéra znamená „proces, v ktorom jedinec (kolektív) dosahuje v špecifických spoločenských podmienkach výnimočné úspechy hlavne vďaka vyformovaným záujmom, schopnostiam a osobnému úsiliu“. Ašpiračný kontext sa môže tiež týkať posúvania sa na čoraz vyššie priečky systému vzdelávania, kde najvyššiu úroveň predstavuje vysoká škola. Ukončenie vysokej školy v spojení s ďalšími aspiráciami jedínca môže viesť k situácii, v ktorej sa vzdelávacia kariéra môže premeniť na vedeckú kariéru spojenú s plnením funkcie vedeckého pracovníka, ktorý sa snaží získať titul profesora (Lajčin, Krásna a Barnová 2020).

V dnešnej dobe majú deti a mládež nerovnaké príležitosti získať dobré vzdelanie. Je to podmienené mnohými faktormi. Odborníci uvádzajú v prvom rade individuálne faktory, čiže genetické alebo vrodené schopnosti organizmu, predovšetkým centrálnej nervovej sústavy. Okrem toho sú pre jednotlivé faktory dôležité potreby, sklony a túžby dieťaťa. Ďalšiu skupinu tvoria faktory prostredia – vplyv rodiny, materskej školy a školy. Týka sa to takých ukazovateľov ako: materiálne podmienky, ktoré určujú ekonomický a materiálny status rodiny, úroveň príjmov, podmienky bývania, zariadenie domácnosti rodiny. Všetky uvedené ukazovatele určujú spôsob, akým rodina bude uspokojovať potreby dieťaťa, najmä racionálne stravovanie, zabezpečenie potrebného odevu, podmienok na štúdium, oddych a zábavu. Okrem toho sú tiež dôležité kultúrne podmienky rodiny, ktoré závisia od úrovne vzdelania rodičov, jazykovej kultúry rodiny, spôsobu uspokojovania kultúrnych potrieb, zásad vychovávaní detí a uprednostňovaných foriem trávenia voľného času. Výnimočne dôležitá je štruktúra rodiny a psychologické črty rodiny, osobnosť rodičov, vzťahy medzi nimi, ich postoj voči deťom a atmosféra v rodine. Veľký význam má sociálny pôvod, pohlavie, bydlisko, etnický pôvod a prípadné choroby. Rovnako dôležitým faktorom, ktorý ovplyvňuje aktivnosť človeka, sú jeho aspirácie. Je to činiteľ výnimočne silne diferencujúci životné plány, dočasné a dlhodobé zámery a tiež aktivity týkajúce sa realizácie týchto plánov a naplňovania očakávaní.

Zoznam bibliografických odkazov

- DOMAGAŁA, A., 2011. *Integracja Polski z Unią Europejską*, wydanie drugie uzupełnione. Warszawa: Wyd. Oficyna Wydawnicza Łośgraf.
- GABRHELOVÁ, G. a L. PASTERNAKOVÁ, 2016. *The intersections of education and management*. Karlsruhe : Ste-Con.
- LAJČIN, D., S. KRÁSNA, S. BARNOVÁ et al., 2020. *Školská pedagogika III: inkluzívna edukácia*. Dubnica nad Váhom: Vysoká škola DTI.
- MIODUSZEWSKA, M., 2008. *Najnowsze migracje z Polski w świetle danych Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności*, Warsaw: CMR Working Papers. No. 36/94. University of Warsaw, Centre of Migration Research, s. 5.
- OBERUČ, J. a L. ZAPLETAL, 2017. Family as one of the most important factors in a child's upbringing. In: *Acta educationis generalis*. Vol. 7, no. 2, s. 112.
- PORUBČANOVÁ, D., 2016. *Education about aesthetic values in selected European educational systems*. Karlsruhe : Ste-Con.

Mgr. Artur Gawryszewski

Vysoká škola DTI

Sládkovičova 533/20, Dubnica nad Váhom

e-mail: gawryszewski@dti.sk

КТО НЕ ЗНАЕТ СВОЮ ИСТОРИЮ, ТОТ ДОЛЖЕН ПЕРЕЖИТЬ ЕЕ ЕЩЕ РАЗ (ЦИЦЕРОН)

Мариан Федьо

Аннотация: Философия истории или философия истории церкви - это самая основная дисциплина, влияющая на общую или церковную историю. Это основная форма исторических представлений того времени. В прошлом философия и богословие изучались вместе с общей историей и историей церкви. С более поздним влиянием Просвещения в 19 веке эти философские дисциплины перестали изучаться вместе с историей. Результат эпохи Просвещения привел к отделению церковной традиции от общего изучения истории, что привело к потере исторической церковной памяти. Это также означало прекращение понимания церковных вопросов в контексте истории.

Ключевые слова: философия, богословие, история, церковь, церковная традиция, просвещение, церковная история

Abstract: The philosophy of history, or the philosophy of church history, is the most basic discipline that influences general or church history. It is a basic form of historical ideas of the time. In the past, philosophy and theology were studied together with general history and church history. With the later influence of the Enlightenment in the 19th century, these philosophical disciplines ceased to be studied along with history. The outcome of the Age of Enlightenment resulted in the separation of ecclesiastical tradition from the general study of history, which resulted in the loss of historical ecclesiastical memory. It also meant ceasing to understand ecclesiastical issues in the context of history.

Key words: philosophy, theology, history, Church, Church Tradition, Enlightenment, church history

Одна старая пословица, которая была сказана в ранние времена нашей эры: Тот, кто не знает своей собственной истории, должен пережить ее снова. Эту пословицу сказал Цицерон. Римский поэт, историк и философ. Можно сказать, один из самых образованных людей своего времени.

Правдивость этой пословицы актуальна сегодня, так же как тогда, когда этот великий человек своего времени произнес ее. Общая история и особенно церковная история исключительны тем, что выражают движение человеческих идей. Таким образом, история — это движение этих идей в прошлом. К сожалению, история помнит множество человеческих ошибок. Отчасти, мы уже обрисовали одну из ветвей, о которой будет говориться в нашей статье.

Прежде всего, мы хотели бы сосредоточиться на выражении нашего мнения о плохих историографических практиках изучения и

интерпретации истории в XXI веке. Как далеко продвинулась современная историография, когда она отошла от различных других исторических дисциплин. Прежде всего, это будет история церкви, а также общая история и ее научное толкование и изучение.

Во-вторых, мы хотели бы сосредоточиться на истории богословской философии и на ее значении как для верующего, так и для светского человека в 21-м веке. Поразмышлять о сложных богословских и исторических вопросах в контексте истории и поискать ответы на вопросы, которые беспокоят человека.

Этой статьи и целей монографии недостаточно для описания всей проблемы, которую в настоящее время мы понимаем под термином "историография". Эта проблема — огромная тема, но мы скорее сосредоточимся на определенных факторах, которые помогут читателю ориентироваться в изучении и понимании истории. Постараемся дать понимание тяжести этой проблематики и пояснить хотя бы острые грани, которые наносят ущерб истинным научным и историческим исследованиям в настоящем времени.

Отцом сегодняшней историографии является Геродот. В церковной истории — это Евсевий Кесарийский. Самая первая книга церкви — это деяние святых апостолов. Автором этой книги является Св. Апостол Лука. Мы не принимаем Луку как историка, потому что его намерением было дать истинное свидетельство о спасении народа в Иисусе Христе. Он не описывает историю для того, чтобы поразмышлять о человеческой бесполезности, или описать ход истории в контексте социального, политического или военного контекста. Итак, мы говорим, прежде всего, об Евсевии, так как здесь говорится о церковном прогрессе в истории и о нем, как о человеке, который хотел не только свидетельствовать о том, что он видел, но и «говорить о прошлых временах и предоставить истинное свидетельство». Эти слова, он пишет в начале своей книги «История церкви Евсевия Кесарийского». Фактически, Евсевий первым определяет некую форму исторического описания событий в истории церкви. Он обсуждает контекст, уточняет исторические факты, даты, точные годы, имена и т.д. Также следует помнить, что в то время не было научных методов изучения истории. Конечно, этот аргумент может показаться нелепым, поскольку очевидно, что историография развивалась и двигалась к более высоким целям. Утверждение о том, что научных методов в то время не существовало. Несомненно, сложно назвать современные методы ошибочными. Но мы также должны понимать, что люди древних времен обладали лучшим умом, образованием, мудростью, смирением и памятью,

чем сегодня. Конечно, здесь не подразумевается каждый человек, но мы говорим о среднем интеллектуальном уровне (Šafín 2005).

Двадцатый век был изрядым во многих отношениях. Не было почти никакой сферы человеческой деятельности, которая не была бы затронута существенными изменениями. Политическая идеология и индустриальные технологии внесли большой вклад в то, что Арнольд Джозеф Тойнби назвал концом европейского мира и началом действительно повседневности, в котором смысловые структуры европейской культуры больше не будут доминировать в глобальном масштабе но человечество вступит в процесс смещения и синхронизации культур планеты. То есть новые исследования историографии привели не только к интенсивному поиску совершенных практик, но и к тому, что историография стала более фешенебельной. История перестала искать более глубокое понимание минувших событий (Флоровский 1937).

Дело не только в метафизических вопросах, которыми она прекратила интересоваться, но главным образом в том, что она перестала отвечать на основные и сложные жизненные вопросы. Наблюдается упадок философского мышления. История перестала видеть Божий промысл там, где он был на самом деле. **Она приняла свое новое направление, и это сделало её более скучной из-за фактических названий и огромного количества дат.** Что касается обнищания истории и научных методов, мы должны осознать одну вещь. Георгий Флоровский говорит: «Научные методы предсказывают наперед определенный вид исторического исследования». На практике это означает, что у методов есть определенный вид научного исследования, и у него есть свои собственные критерии, которые объясняют историю определенным способом. Таким образом, это закрытый диапазон параметров, который определяет только запрограммированный результат. Данные метаморфозы мешают историку думать. Создаются препятствия, которые мешают ему выйти из своей системы, которой он подчиняет свой разум. Например, научные методы исключают церковную традицию как один из источников изучения истории. Можно считать трагедией то, что современная историография отошла от устного, живого, сохранившегося, неиспорченного, можно сказать, исторического рассказа. Что касается истории в контексте европейского прошлого, прошлое церкви неразрывно связано с общей историей. Самая большая трагедия в том, что мы сами изобрели эти методы. Конечно, читатель может заметить, что мы уделяем большое внимание вопросу доступа к изучению. Мы в общих чертах описали основные моменты, при этом затронуты лишь малые аспекты данной темы. Одна из

проблем этого столетия - это, прежде всего, изучение церковной истории с правильной позиции, как мы пытались объяснить. Можно отметить, что нам приходится иметь дело не только со слабым интересом к изучению истории, но и со слабым интересом к изучению вообще чего-либо. Здесь мы могли бы на мгновение задуматься и понять, что у наших предков был гораздо больший интерес к учебе и духовным проблемам.

Прежде всего, у них было больше времени. Можно заметить, что сегодня этого времени действительно мало, и материальный мир настолько утомителен для человека, что поистине трудно выделить достаточное количество времени для учебы или духовным учениям. Стоит отметить, что часто лень господствует над человеком. Интерес и достаточное внимание должны быть направлены на изучение богословия. Цицерон говорил: «**человеку суждено учиться**» (Ježek 2006).

Необходимо учиться в основном на собственных ошибках, но как распознать эти ошибки, если не изучать себя или историю людей. Как человек хочет понять и иметь ответы на вопросы богословия, когда он не пытается понять их из истории церкви. Из истории, в которой было много проблем. Огромное количество затруднений, которые преодолела Церковь. Церковная история является источником познания человечества. Ошибки и успехи прошлого дают нам ответы на многие вопросы, связанные с судьбой человека и его жизнью с Богом и без Него. В церковной истории мы видим сущность Евангелия о том, что зло было по-настоящему сокрушено. Церковная история повествует нам о том, как Иисус Христос спустился в ад и победил дьявола. Зло действительно может быть побеждено. Стоит обратить внимание на Его слова: „**И я говорю вам: вы Петр, и на этом камне я построю свою Церковь, и врата ада не одолеют ее**” (Матфей 16, 18-20.) Церковь, которую Он основал на нашем исповедании, как Иисус Христос исповедовал Св. ап. Петр. Церкви, которой стоит по сей день, нужно лишь осознать историческое исследование о том, что зло было побеждено. „**То, что случилось — будет случаться, и что происходило — будет происходить. И поэтому нет ничего нового под солнцем**” (Екклесиаст 1: 9). Слова Св. Соломона показывают нам исторический опыт. Этот опыт говорит нам, что больше ничего нового не может случиться. Свято отцовское учения также утверждают, что дьявол искушает человека теми же методами, что и тысячи лет назад. Единственное, что меняется – это форма этих дьявольских атак. Проблемы сегодняшнего дня, которые беспокоят духовного человека приобрели другие формы, но остались все теми же проблемами, с которыми человек всегда боролся. Поэтому мы по-прежнему придерживаемся мнения, что библейская история, а

также история нового Израиля – лучший опыт, чтобы найти ответы на эти вопросы. Возможно, человек не найдет в них конкретный ответ, но, безусловно, получит духовный заряд и шанс справиться с этой проблемой. Жития святых отцов, литургические тексты, Евангелие, отцовские писания и все, что нам нужно для решения насущных проблем, находится в нашем распоряжении. У нас есть все эти необходимые источники Божьей благодати. Они возникли из-за: эпохальных сложностей, затруднений с духовной средой того времени и с острым духовным видением. Мы обнаруживаем, что они вне времени. Конечно, эти дары исторические, но, прежде всего, они связаны с рождением духовных проблем, которые сегодня имеют одинаковую основу что и тогда. „**Человек, куда ты идешь?**“ **Старец Порфирий**. Из его слов мы должны понять, что Святой Отец задавался вопросом о пути и направлении мира. Как будто мы все еще не захотели начать учиться на своих ошибках и действительно должны пережить их снова. Словно мы на самом деле не читали слова Соломона который ясно говорит, что человек повторяет одно и то же. Мы должны заметить линейную эволюцию этого мышления и удивительное восприятие этих великих людей своего времени. Святого царя Соломона, Цицерона и старца Порфирия. Хотя прошли тысячи лет, «ничего нового под солнцем». Поэтому наш вопрос заключается в том, достаточно ли человек обеспокоен своим прошлым, и если да, то почему ход истории и сущность человека все еще не меняются. Что еще хуже, если мы посмотрим на слова старца Порфирия: «Куда ты идешь?». Дело в том, что ситуация в этом столетии духовные страдания мира становятся все хуже и глубже. Нравственные терзания человека не только препятствуют изучению истории, но и мешают исправлению его ошибок. Потому что исследуемый сам себя человек также рассматривает свои ошибки. Конечно, пытается их исправить. Духовная болезнь возникает, когда человек перестает молиться и прекращает приближаться к Богу. Таким образом, история человечества, которую мы сейчас видим и сравниваем с текущими проблемами, обусловлена не духовной жизнью, как мы указывали немногим ранее (Šafin 2006).

В истории Византии есть одно сказание. Оно рассказывает о человеке, который начал интересоваться Иисусовой молитвой. Позже он начал читать эту молитву. Описав это, он сказал: «Я стал больше воспринимать мир». Из этого мы делаем вывод, что молитвенная практика помогает человеку прогрессировать в восприятии себя, а также мира. Мы должны понимать, что православие — это прежде всего «опыт». Даже в первые годы христианства было типично сравнивать христианство с

одной из философий и идеями платоновских учений. Это была уже не философия, а прежде всего эмпирия. Вся православная теология отмечена созерцательным взглядом на метафизические принципы понимания вселенной в целом. Как повествовал Святой Григорий Богослов: *если человек хочет познать Бога, он должен больше узнавать окружающий его мир* (Ježek 2006). Как говорил Василий Великий: человек может познать Бога только от природы и восхищаться величием его дел (Ježek 2006).

Было бы хорошо уточнить еще одну вещь. Идея, которую Георги Флоровский развивает в своей книге – крайне важна. Замысел состоит в том, чтобы связать историю и философию. Он обсуждает и изучает историю с философской точки зрения. Флоровский и многие другие известные историки также приходят к выводу, что изучение истории без философии является чистым заблуждением, поскольку история на самом деле движется во времени. Эти идеи являются философскими. Мы можем изучить их с точки зрения данных. Это поможет понять духовное положение времени. Так мы сможем приблизиться к реальной проблеме данного вопроса. До 19 века такое изучение истории было типичным для Геродота. В контексте прологизированных сокращений историков философия стала неактуальной. Это просто литературные произведения, которые помогут нам больше всего в истории, поскольку описания историков того времени читают из источников. Мы не сможем понять историю Советского Союза, если не поймем идеологию союза основных учредителей. Что касается церковной истории, мы должны изучать их в контексте патристической литературы и догматики. Мы также должны обратить внимание на духовное наследие наших Святых Отцов. Тогда история церкви станет для нас понятной, и мы сможем извлечь много полезной информации и понять, как решать сегодняшние проблемы.

Наше послание в этой статье состояло в том, чтобы объяснить человеку, что смысл человеческой жизни – Бог. Он должен познать Бога через духовную жизнь, которая проходит с проблемами для него самого и для всего человечества. Важным источником того, как мы можем понять и справиться с проблемами настоящего, является познание Бога через историю человека и его отношения с Богом, изучая церковную историю (Šafin 2005).

Библиография

- ФЛОРОВСКИЙ, Г., 1937. *Пути Русского Богословия*. Париж. Вильнюс: Вильнюска Епархия.
- JEŽEK, V., 2006. *Byzantská Paideia Vzdelávaní v Byzanci*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 80-8068-535-5.
- ŠAFIN, J., 2005. *Zamyslenie Nad Dejiny Alebo o Práci Kresťanského Historika*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 80-8068-351-4.
- ŠAFIN, J., 2006. *Palamizmus v Kontexte Byzantskej Teológie a Latinského Kresťanstva. Prehistória Palamizmu*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-8068-666-6.

Mgr. Marián Fedo

Katedra cirkevných dejín a byzantológie

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: marian.fedo@mail.unipo.sk

ANALÝZA ODLIŠNOSTÍ V PREKLADE GRÉCKYCH TEOLOGICKÝCH TERMÍNOV DO SÚČASNÉHO SLOVENSKEHO JAZYKA A PONUKA LEPŠÍCH VARIANTOV

Štefan Pružinský

Abstrakt: Obnova Pravoslávia na Slovensku zo sebou priniesla množstvo nových, do tej doby väčšine miestnej pravoslávnej verejnosti neznámych zdrojov a poznatkov. Boli napísané a preložené mnohé významné diela pravoslávnej teológie. V rovnakom čase a tempe, v ktorom prebiehala obroda Pravoslávia na našich územiach však dochádzalo nedopatrením i nedostatkom zdrojov informácií k istým chybám, ktoré sa môžu síce zdať marginálnymi, avšak vzhľadom k učeniu našej Cirkvi nesmú byť prehliadanými. Avšak skôr než prejdem k samotnej genéze vzniku týchto chýb, rád by som zdôraznil, že mojím cieľom nie je ani náhodou kritika veľikánov nášho slovenského Pravoslavia. Týchto ľudí si nesmierne vážim a nie nadarmo ich nazývam veľikánmi – o tomto ich titule a význame som naopak hlboko presvedčený. Doba však pokročila – je čas budovať nové a vylepšovať už postavené.

Kľúčové slová: Pravoslávie, preklady, blahodať, milosť, Hospodin, pán, grécky jazyk, cirkevno-slovanský jazyk, Biblia

Abstract: The renewal of Orthodoxy in Slovakia brought with it a number of new sources and knowledge unknown to most of the local Orthodox public until then. Many important works of Orthodox theology have been written and translated. At the same time and pace as the revival of Orthodoxy in our territories, due to inadvertence and lack of sources of information, certain errors occurred, which may seem marginal, but must not be overlooked due to the teaching of our Church. However, before I turn to the very genesis of the origin of these errors, I would like to emphasize that my goal is not to criticize the giants of our Slovak Orthodoxy. I respect these people immensely and it is not for nothing that I call them giants - on the contrary, I am deeply convinced of their significance. However, time has progressed - it is time to build new and improve the already built.

Key words: Orthodoxy, translations, grace, Lord, Greek, Church Slavonic, Bible

Odo dňa príchodu svätých Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu je tomu už viac než milénium. Milénium plné historických zvrátov, no najmä ľudských životov spojených s Bohom v Jeho Svätej Cirkvi a v perspektíve môjho výskumu i stáročného vývoja dedičstva, ktoré k nám títo Solúnski bratia priniesli. *„Byzancia dala našim národom všetko svoje duchovné a kultúrne bohatstvo, povzniesla slovanský jazyk na vysokú úroveň doma, u seba i u nás, a tým začlenila naše národy medzi vyspelé národy sveta. Tento zámer je vyslovený aj v poslanstve Rastislavovi, ktorý pochopil veľkosť odkazu pravoslávnej Byzancie nielen pre vie-*

ru a Cirkev, ale pre dobro svojho ľudu a jeho pevného miesta v Európe“ (Horkaj a Pružinský 1998) Na tomto mieste si dovoľím citovať z listu svätého kniežata Rastislava byzantskému panovníkovi Michalovi III., ktorý sa takto vyjadruje o nevyhnutnej potrebe učiteľov pravej viery:

„Náš ľud pohanstvo odvrhol a kresťanského zákona sa drží, a (ale) nemáme učiteľa takého, čo by nám v našej reči pravú vieru kresťanskú vysvetlil, aby aj iné kraje, keď to uvidia, nás napodobnili. Pošli nám teda biskupa a učiteľa takého. Lebo od vás na všetky strany dobrý zákon vychádza“ (Fordinálová 2009).

Toto dedičstvo je nesmierne vzácnym darom, poslaným od Boha, na území Slovenska sa však udržalo len pomerne krátku dobu. O niečo dlhšie vydržal tento odkaz na území Čiech i tam bol však potlačený postupnou latinizáciou, čo malo za následok presun vývoja tejto slovansko-byzantskej kultúry na územie dnešného Balkánu a východnej Európy. Na našich územiach tak ostali v tých najodľahlejších častiach krajiny len malé ostrovčeky tohto pôvodného dedičstva, ktoré sa vďaka nesmiernej Božej pomoci stali miestami začiatku opätovného zrodu Pravoslavia na území Československa.

Ako som už spomenul vyššie, náboženský a kultúrno-náboženský vývoj sa presunul na územia východne a juhovýchodne od nás, a teda na územia Kyjevskej Rusi, Bulharska a pod. Tam taktiež dochádzalo k zmenám i v oblasti jazykovej, a to najmä v oblasti revízie cirkevno-slovanského jazyka a prekladov do tohto jazyka z gréčtiny, započatých už samotnými svätými bratmi. Za tisícročie, ktoré uplynulo od príchodu byzantskej misie na Veľkú Moravu sa udialo naozaj mnoho – do cirkevno-slovanského jazyka boli preložené mnohé (ak nie všetky) bohoslužobné knihy a texty, a taktiež aj celá Biblia, čo je dielom gigantickým samo o sebe. Dielo však neostalo len pri prekladoch, v rámci tejto práce boli vykonané aj mnohé recenzie už existujúcich diel, vďaka čomu máme v dnešnej dobe k dispozícii veľmi kvalitné a hodnoverné preklady najvýznamnejších kníh v nám zrozumiteľnom slovanskom jazyku.

Obnova Pravoslavia na Slovensku zo sebou priniesla množstvo nových, do tej doby väčšine miestnej pravoslávnej verejnosti neznámych zdrojov a poznatkov. Boli napísané a preložené mnohé významné diela pravoslávnej teológie. Teologická vzdelanosť pravoslávnych, ktorí žijú na našich územiach bola významne pozdvihnutá. Z ľudí, ktorí boli v čase únie často učením primitívnym bájkam sa stali ľudia teologicky vzdelaní, a takto naučení správne veriť v nášho Boha a Spasiteľa Isusa Christa. V dejinách Pravoslávnej cirkvi na Slovensku v 19. a 20. storočí sa o tejto epoche píše ako o „druhom radostnom období“ a ako o období „obnovy Cirkvi v nových podmienkach, ale na starých, evanjeliových a apoštolských základoch“ (Fordinálová 2009). V rovnakom čase a tempe, v ktorom prebiehala obroda Pravoslavia na našich územiach však

dochádzalo nedopatrením i nedostatkom zdrojov informácií k istým chybám, ktoré sa môžu síce zdať marginálnymi, avšak vzhľadom k učeniu našej Cirkvi nesmú byť prehliadanými. Avšak skôr než prejdem k samotnej genéze vzniku týchto chýb, rád by som zdôraznil, že mojím cieľom nie je ani náhodou kritika veľikánov nášho slovenského Pravoslavia. Týchto ľudí si nesmierne vážim a nie nadarmo ich nazývam veľikánmi – o tomto ich titule a význame som naopak hlboko presvedčený. Ide o ľudí, ktorí tvorili dejiny jednej z najvýznamnejších etáp vo vývoji našej Cirkvi, o ľudí oddaných službe Bohu, Cirkvi a ľuďom a taktiež o „*vyvolený ľud, ktorý sa horlivo usiluje o dobré skutky,*“ (Tit 2, 14) a teda ľud, za ktorý Kristus vydal seba samého na smrť. Doba však pokročila – je čas budovať nové a vylepšovať už postavené.

Chyby, na ktoré by som sa v tomto príspevku chcel zamerať, sú chyby prekladu biblických a liturgických textov. Tieto chybyne preložené výrazy majú často vieroučný, resp. konkrétny teologický charakter. Príčiny vzniku týchto chýb sú rôzne, najpravdepodobnejšou príčinou sa však javí byť vplyv zaužívanej kresťanskej (ale nie Pravoslávnej) teologickej terminológie v tom čase už existujúcej na našom území. Pre objavenie týchto chýb boli potrebné desaťročia, nakoľko sú tieto chyby ľahko prehliadnuteľné a bez hlbokej znalosti a vnímania navonok jemných rozdielov často nepostrehnuteľné.

Blahodať a milosť

Ako prvý príklad takejto nezrovnalosti je vhodné uviesť problematiku rozlišovania medzi Božou blahodaťou a Božou milosťou. Je ťažké určiť presný dôvod, prečo dochádzalo k takejto zámene (alebo skôr stotožneniu oboch výrazov do jedného), isté však je, že táto zámena sa nachádza aj v textoch rímskokatolíckeho pôvodu. Ako je nám známe, rímskokatolícke (resp. protestantské či iné) učenie o Božej blahodati je odlišné od učenia otcov Pravoslávnej cirkvi, čo je dôvodom pre opatrnosť pri preberaní výrazov či textov Svätého písma, ktoré sú takéhoto pôvodu. Aby sme však lepšie pochopili, prečo je takéto stotožnenie týchto dvoch pojmov nesprávne, pozrieme sa na oba pojmy z etymologického (resp. lingvistického) a hlavne teologického hľadiska.

Slovo **blahodať** sa v gréckom jazyku označuje ako „*χαρίς*“ a v latinskom ako „*gratia*“ (od čoho je následne napr. anglické „*grace*“ či talianske „*grazia*“ ([online]. [cit. 9. október 2019]. <https://www.etymonline.com>), zatiaľ čo slovo **milosť** znie v gréckom jazyku ako „*ἔλεος*“ a v latinčine ako „*misericordia*“. Starí Gréci a Rimania slovom *blahodať* „*выражали понятие о приятных свойствах человека или предмета (красота какой-либо вещи или произведения искусства, красота лица, речи, движения, поведения и т. д.). Другое значение этого слова выражает чувства, которые некие предметы*

или лица возбуждают в окружающих людях (сочувствие, благоволение, милость, милосердие, благодарность и т. п.)“ (Давыденков 2014). V diele starorímskeho spisovateľa Lucia Annea Senecu, ktoré je adresované cisárovi Nerovi, a ktoré pojednáva o milosti sú uvedené nasledujúce slová: „*Milost' je tá, ktorá robí rozdiel medzi kráľom a tyranom takým veľkým aký je, hoci sú obaja rovnako ohradení zbraňami*“ (Seneca, Lucius Annaeus). Ako môžeme vidieť z uvedených slov, už v samotnom ponímaní týchto dvoch slov sa v minulosti vyskytovali jasné rozdiely. Tieto rozdiely navyše nie sú len v chápaní týchto pojmov, ale aj v ich samotnom slovotvornom základe, resp. koreni týchto slov, ktorý je úplne odlišný, a preto takéto stotožnenie významu nepripúšťa.

Podobne je na tom aj ich teologický význam, v ktorom je toto rozlišovanie vysoko žiaduce a nutné. Označuje totiž dve rozdielne veci, z ktorých každá má svoj špecifický a konkrétny význam a aj učenie, ktoré je s ňou spojené. Ako jeden z prvých sa o rozvinutie učenia o Božej blahodati zaslúžil svätý Makarij Veľký (Egyptský), toto učenie je však známe najmä v spojitosti s menom svätého Grigoria Palamu, ktorý týmto učením v dobe, v ktorej žil, zdôraznil jasný rozdiel medzi bohoslovím Pravoslávnej cirkvi a racionalizmom západnej teológie.

Čo je však Božia blahodať? Podľa Vladimíra Losského je to „*Božia prítomnosť v nás, ktorá si vyžaduje neustále úsilie*“ (Lossky 1957). Podľa svätého Grigoria Palamu, „*blahodať je Božia energia*“ (Palama, Grigorij svätý, s. 1169) a „*Božská sila*“ (Palama, Grigorij svätý, s. 941). Božia blahodať je zároveň nestvorené Božie svetlo, o čom svedčí Svätý Grigorij (s. 823) takto: „*Boh je nazvaný (sa volá) Svetlo... nie s odkazom na Jeho podstatu, ale na Jeho energiu.*“ O tomto svetle sa píše aj v mnohých bohoslužobných textoch. Jeden z najkrajších príkladov, ale zároveň aj mnohých príkladov je modlitba, ktorá sa nachádza na konci tzv. Prvého času. Táto modlitba hovorí o Christovi ako o pravdivom svetle, ktoré osvietuje a posväcuje každého človeka prichádzajúceho na svet a znie takto:

Хрѣтѣ свѣтѣ истинный, просвѣщай и освѣщай всякаго человека грядущаго въ міръ, да знаменаетца на насъ свѣтъ лица твоего, да въ немъ увидимъ свѣтъ непреходящій: и исправь ствopy наши къ дѣланію заповѣдей твоихъ, мѣтлами пречисти насъ твоимъ мѣромъ, и всѣхъ твоихъ стѣхъ, аминь (Часослов 2020).

A na záver, táto blahodať je taktiež aj prostriedkom k našej spáse, podľa slov apoštola Pavla Titovi, kde apoštol hovorí: „*Ибо́же бо бл҃годатьъ бж҃іа сп҃сительнаа всѣмъ человекомъ*“ (Tit 2, 11).

Čo sa týka Božej milosti, veľa nám o nej napovie Sväté písmo. V liste svätého apoštola Pavla k rímskym kresťanom sa píše: „*Ибо́же бо согрѣшиха, и лишени сѣтъ славы бж҃іа*“ (Rim 3, 23). V tom istom liste apoštol Pavol píše: „*Обро́чы бо грѣхъ смѣрътъ: дарованіе же бж҃іе, животоу вѣчный, ѿ хрѣтѣ иисѣ гдѣ насъ емъ*“

(Rim 6, 23). To znamená, že každý kto zhrešil, a je nutné podotknúť, že zhrešili sme všetci, si zasluhuje mzdu za svoj hriech – a touto mzdou je smrť. Je tu však Božia milosť, ktorá spočíva v tom, že Boh nás netrestá v súlade s našimi hriechmi, ale práve naopak, dáva nám možnosť vykonať pokánie, odpúšťa nám naše hriechy a previnenia a daruje nám spásu. Bez pokánia však spásy niet.

Ako môžeme vidieť, význam slov blahodať a milosť sa priamo dotýka významných teologických otázok spásy a duchovného napredovania, a preto je zámena týchto slov veľkou chybou.

Hospodin a pán

Ďalším takýmto problémom je používanie toho istého slova „Pán“ pri oslovovaní Boha a zároveň aj obyčajného človeka („pán vinice“ Mt 20, 8). V starobylých jazykoch býva zvykom, že sa na oslovenie Boha používa na to určený samostatný výraz. Dôvodom takéhoto rozlišovania je úcta k Bohu, ktorého takýmto spôsobom oslovujeme inak ako človeka t.j. vznešenejšie a výnimočnejšie. To isté platí aj v mnohých ďalších prípadoch, ktoré si neskôr uvedieme. V cirkevnoslovanskom jazyku sa na tento účel používa slovo „гдѣ“. Na označenie alebo oslovenie človeka sa naopak používa slovo „господи́нъ“, ako napríklad „глагола́ господи́нъ бѣногра́да къ прѣста́вникѣ́ своѣмѣ́: призовѣ́ дѣлатѣ́ли ѿ́ дѣла́хъ ѿ́мъ мзда́“ (Mt 20, 8) alebo aj „ѿвѣ́нѣ́ во вѣ́мѣ́ тѣ́нотѣ́ своѣ́а сохрани́ зѣ́повѣ́дъ ѿ́ бы́сть господи́нъ ѿ́гвѣ́тъ.“ (1 Mak 2, 53)

Asi najlepším príkladom je 3. verš 39. kapitoly 1. Mojžišovej knihy, kde sa nachádza nasledujúci veta:

„A jeho pán videl, že je s ním Hospodin a že Hospodin pôsobil, aby všetko, čo robil, darilo sa v jeho ruke.“

„Вѣ́даше́ же́ господи́нъ ѿ́гвѣ́, ѿ́къ гдѣ́ бѣ́ ѿ́ нѣ́мъ, ѿ́ ѿ́нка́ тѣ́ворѣ́тъ, гдѣ́ благоу́троуѣ́тъ въ́ рѣ́къ ѿ́гвѣ́.“

Ako môžeme vidieť, v tejto situácii už autori prekladov nemali na výber a použili slová Hospodin a pán tak, aby správne odlíšili Boha a človeka (v tomto prípade Putifara). Takýto spôsob sa javí byť vhodným a účitvým aj vo všetkých ostatných prípadoch.

Príklady takéhoto odlíšenia nachádzame aj v slovách múdrost' a premúdrost', kedy sa o Božej múdrosti, ktorou Boh pôsobí a zároveň aj obdarúva ľudí, vyjadrujeme vznešenejšie a úctivejšie, než o bežnej múdrosti alebo šikovnosti (ktorá je ale tiež darom od Boha).

„Кто́ же́ дѣ́лѣ́ ѿ́тъ́ женѣ́мъ́ тѣ́канѣ́а́ мѣ́дростѣ́, ѿ́нѣ́ ѿ́спеце́ренѣ́а́ хѣ́троустѣ́; Кто́ же́ ѿ́чнѣ́ла́хъ́ ѿ́блѣ́ки́ пре́мѣ́дростѣ́ю́, нѣ́бо́ же́ на́ зѣ́млю́ прекло́ни́ахъ́“ (Jób 38, 36-37).

V príbehu o umučení svätého Polykarpa Smyrnského sa spomína jedna veľ-

mi zaujíma udalosť, ktorá s našou témou veľmi úzko súvisí. Cestou na námestie, kde bol svätý Polykarp vypočúvaný prokonzulom ho tí, ktorí ho správdzali, presviedčali takýmito slovami: „Čo je zlé na tom, že povieš: „Hospodin (κύριος) Cisár“, prinesieš obeť, a budeš zachránený? On im však spočiatku nedal odpoveď, keď však pokračovali, povedal: „Neurobím to, čo mi radíte““ (Eusebius, of Caesarea 1926). Svätý Polykarp bol nakoniec umučený v ohni a takto odovzdal svoju dušu Hospodinovi. Na tomto príklade zreteľne vidíme ochotu tohto veľkého svätca hoci aj položiť život za správne pomenovanie a vzdávanie takejto Božskej úcty len samotnému Bohu a nikomu inému. Či by sme nemali takto konať aj my, ktorým nehrozí nijaké nebezpečenstvo?

Záver

Z uvedených príkladov je zrejmé, že táto téma je oveľa rozsiahlejšia, ako sa nám môže na prvý pohľad zdať. Podobných chýb je ešte stále mnoho, tento príspevok by som však rád ukončil s nádejou a vierou, že sa s postupom času a spoločnými silami dopracujeme k náprave týchto chýb, aby sme naše úsilie opäť posunuli o trochu vpred, na slávu Božiu a spasu všetkých ľudí.

Zoznam bibliografických odkazov

- HORKAJ, Š. a Š. PRUŽINSKÝ, 1998. *Pravoslávna cirkev na Slovensku v 19. a 20. storočí*. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 80-88885-56-6.
- FORDINÁLOVÁ, E., 2009. *Staršia slovenská literatúra*. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave. ISBN 978-80-8082-249-1.
- Grace | *Origin and meaning of grace* by Online Etymology Dictionary. ([online]. [cit. 9. október 2019]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/grace>
- ДАВЫДЕНКОВ, Олег прот., 2013. *Догматическое богословие*. Москва : Издательство Православного Свято-Тихоновского Гуманитарного Университета. ISBN 978-5-7429-0768-8.
- SENECA, LUCIUS ANNAEUS. *On mercy*. Kniha I.
- LOSSKY, V., 1957. *The Mystical Theology of the Eastern Church*. 1. edícia. Londýn : J. Clarke.
- PALAMA, Grigorij svätý. *Capita physica, theologica, moralia et practica*, s. 1169 C.
- Часослов, 2020. Москва: Издательство Московской Патриархии. ISBN 978-5-88017-234-4.
- EUSEBIUS, of Caesarea, 1926. *The Ecclesiastical History*. [prekl.] Lake, Kirsopp, D. D., D. Litt. New York : G. P. Putnam's Sons. Zv. I, IV., 14:15-16.

Štefan Pružinský

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove
e-mail: stefan.pruzinsky@smail.unipo.sk

VII. MEZINÁRODNÍ VĚDECKÁ KONFERENCE “DIGITALIZACE SPOLEČNOSTI A BUDOUCNOST KŘESŤANSTVÍ K OTÁZCE O TRANSFORMACI HODNOTOVĚ NORMATIVNÍHO SYSTÉMU“

Igor P. Rjazancev – Roman M. Pljusnin – Evgeny A. Kargin

Abstrakt: 18-19. února 2021 r. na Pravoslavné univerzitě sv. Tichona pro humanitní obory proběhla VII. mezinárodní vědecká konference „Digitalizace společnosti a budoucnost křesťanství. K otázce o transformaci hodnotově normativního systému“. Konference se zúčastnili vědci z takových zemí jako Rusko, Italsko, Německo, Francie, Tchajwan, Čína, Indie, Nigérie, Ukrajina, Bělorusko. V projevech byly z křesťanského pohledu představeny problémy, výzvy a přednosti, které přináší v současný život lidí proces digitalizace společnosti. Zvláštní akcent byl kladen na takové změny v hodnotách a normách lidí, které tento proces s sebou nese.

Klíčová slova: digitalizace, křesťanství, společnost, virtualizace, hodnotově normativní systém

Abstract: On February 18-19, 2021, St. Tikhon's Orthodox University for the Humanities hosted the VII International Scientific Conference „Digitalization of Society and the Future of Christianity. On the transformation of the value-normative system of society“. At this scientific event, major scientists from such countries as Russia, Italy, Germany, France, Taiwan, China, India, Nigeria, Ukraine, and Belarus made their reports. They considered from a Christian point of view the problems, challenges and benefits that the process of digitalization of society brings to modern people's lives. Special emphasis was placed on the changes in the values and norms of people that it brings with it.

Key words: digitalization, Christianity, society, virtualization, value-normative system

V PSTGU 18-19. února proběhla VII. mezinárodní vědecká konference „Digitalizace společnosti a budoucnost křesťanství. K otázce o transformaci hodnotově normativního systému“. Účastníci byli přítomni na konferenci jak prezenčně, tak i on-line. V rámci konference proběhly pět sekcí a tři kulatých stolů.

Úvítací řeč na konferenci pronesl protoierej Konstantin Poľskov (prorektor PSTGU pro vědu a mezinárodní vztahy). Další úvodní slovo měli předsedové organizačního výboru konference Rjazancev Igor Pavlovič (PSTGU, Rusko) a Yip-Mei Loh (Chung Yuan Christian University, Taiwan).

Konferenci otevřel prezident Evropské sociologické asociace profesor Roberto Cipriano (Roma Tre University, Itálie). Jeho projev „Diffused religion and digital society“ byl věnován klesání významu náboženských struktur pro současnou společnost souběžně s rozšiřováním „difuzního“ náboženství. Ono ob-

sazuje nové výklenky, ktoré by boli ponechané v súvislosti s takzvaným procesom odkouzlení sveta. Najvice rozšírenou praktikou „difúzného“ náboženstva profesor Cipriano nazýva modlitbu. Socializačná rola náboženstva sa pritom v súčasnej spoločnosti nezmenšuje. Mnohé sekulárne hodnoty stále majú náboženské zdroje. Obdobie pandémie podstatne zvýšilo počet prípadov používania digitálnych technológií. Absencia iných možností prístupníť bohoslužbu veriacim vynútilo používanie online platformy. Autor tvrdí, že všetka svetová náboženstva uznali digitálne technológie neoddeliteľnou súčasťou svojej existencie. Autor ukazuje, že, nehľadé na oslabenie role tradičných náboženských inštitúcií a vznik sekulárneho priestoru, náboženstvo samotné nezmizí a prispôbuje sa novému prostrediu. Ovládanie digitálnych nástrojov umožňuje náboženstvu obsadzovať nové výklenky a prilákať nové účastníkov.

Profesor Aleksej Nikolajevič Guňa (Geografický ústav Ruskej akadémie vied, PSTGU, Rusko) vo svojom prejave na téma „Sväté miesto není nikdy prázdne? Priebeh hodnotenia geografického priestoru v dobe digitalizácie“ hovoril o virtualizácii priestoru. Autor v stručnom teoretickom úvode označil, že geografický priestor pojmáme ako predovšetkým priestor fyzický, v ktorom človek existuje ako biologický druh. Ďalej A. N. Guňa označil historický problém snahy človeka o autonómiu v prírode. Virtualizácia priestoru je nasledujúcim krokom v tomto smere. Ďalej A. N. Guňa prešiel k rozboru sakrálného priestoru a vydělil tri smery pre jeho skúmanie. Za prvé, sú to bohoslovecké práce v oblasti ontológie svätého priestoru. Za druhé, sú to historické, kulturológické a, menej často, geografické práce skúmajúce procesy sakralizácie priestorov. Za tretie, sú to historické, sociologické, filozofické, menej často politologické a antropologické práce, reflektujúce vplyv svätého priestoru na rozvoj štátov a národov. Ďalej A. N. Guňa prešiel k spojeniu fenoménu „svätého miesta“ s súčasnou tendenciou virtualizácie priestoru.

Profesor Alex Hon Ho IP (Divinity School of Chung Chi Chinese University of Hong Kong, Čína) vystúpil s prejavom na téma „A Methodological review on digital theology and the study on the relationship between the social media use patterns in the era of big data, using Hong Kong as a test case“. Autor začal s tým, že predstavil prehľad metodologických problémov rozvoja digitálneho bohosloví, a vydělil jeho nasledujúce štádiá: 1) analýza pozitívneho a negatívneho vplyvu digitálnych technológií na náboženstvo; 2) hľadanie novej typológie pre popis javu, pri ktorom nové digitálne technológie vytvárajú priestor pre vznik nových foriem náboženskej činnosti (virtuálny kostol, „kibercirkev“ apod.); 3) hľadanie teoretickej perspektívy pre interpretáciu veľkého objemu dát, ktorý vznikol v dôsledku širokého vstupu internetu do každodenného života. Autor tvrdí, že sa v „dobe Big Data“ uchováva, zhromažďuje a analyzuje informácie o ľakejkoľvek činnosti človeka na internete a sociálnych médiach. Zde autor predpokladá, že sociálne médiá majú

vliv na názory a světový názor uživatelů. Konkrétně se to projevuje tím, jak křesťané interpretují biblické texty. Autor uvádí výsledky výzkumu používání sociálních medií křesťany Hongkongu: byly nalezeny dvě skupiny respondentů mající různé přístupy k používání sociálních medií. Obě odlišným způsobem interpretovaly nabízené úryvky z Bible.

Následující zasedání se začalo projevem profesora Armina Grunwalda (Karlsruhe Institute of Technology, Karlsruhe, Německo) na téma „Digitalization as a challenge to human self-understanding“. Autor se obrátil k problému současného posthumanismu, který pohlíží na umělou inteligenci jako na vrchol a hlavní cíl rozvoje lidstva, nebo přinejmenším jako prostředek pro přechod do nového stadia evoluce. Ačkoliv se rozvoj technologií od doby Osvícenství pojímá jako osvobození z pout přírody a kultury, dnes ohledně technologií vznikají více radikální, podobné náboženským, očekávání. S odvoláním na soudobých futurologů a vizionářů autor poukazuje na to, že se od technologického rozvoje dnes očekává osvobození od fundamentálních omezení přírody člověka: nemocí a smrti. Ale takové vytvoření ráje na Zemi připravuje člověka o nutnost spoléhat se na božskou pomoc. Umělé inteligenci se připisují takové božské vlastnosti jako vševědoucnost a spravedlnost. Autor zdůrazňuje: každý, kdo dělá práci, může být porovnán s algoritmem. Takovým způsobem člověk může být vyjádřen prostřednictvím číselných charakteristik, které je možno změřit, spočítat a srovnat. Výsledkem takového srovnání se stává představa o algoritmu jako o „dokonalém člověku“, který je zbaven veškerých nedostatků. Možnost náhrady člověka robotem – jen část problému zavedení umělé inteligence. Větší autorovu obavu vyvolává převaha technické představy o člověku v současném diskurzu.

Profesor uvedl několik kritických postřehů ohledně rozvoje technologií: 1) Technologický rozvoj je spojen s ekologickými problémy. 2) Tvrzení o tom, že člověk ustupuje technice, je triviální, jelikož jakékoliv technické zařízení je lepší než člověk v určité oblasti. 3) Objektivita umělé inteligence se zkresluje kvůli vlastnostem její tvůrců: korporací a profesionálních kolektivů, které sledují své korporátní, politické, válečné nebo jiné cíle. 4) Nakonec hraničící s náboženskou představa o dokonalosti umělé inteligence je iluzorní. To sleduje nejen z výše uvedeného, ale také ze systematických chyb a obecné náchylnosti k degradaci jednotlivých komponentů zařízení. Proces digitalizace a rozvoje umělé inteligence klade antropologickou otázku o tom, co lidského je v člověku. Stanovení dané otázky dělá srovnání člověka s umělou inteligencí absurdním a vylučuje možnost technického přístupu k člověku.

Protoierej Vadim Leonov (Sretenský teologický seminář, Rusko) ve svém projevu na téma „Perspektivy digitalizace lidského života z pozice pravoslavné

antropologie“ rozebral různé stránky procesu digitalizace z pohledu pravoslavného učení o požehnané součinnosti (blagodatnogo vzaimodějstviya). V první části vystoupení autor uvedl klasifikaci předností a rizik, které nese digitalizace. Dále nastínil typologizaci způsobů komunikace mezi lidmi. Řečník usoudil, že přímá komunikace osobností v Bohu má přibližně stejné schéma jako komunikace mezi lidmi prostřednictvím umělé inteligence. Riziko zbožnění umělé inteligence skutečně existuje, jelikož ona iluzorně přijímá na sebe vlastnosti Boží. V tom se skrývá zásadní hrozba digitalizace. Na konci svého projevu autor se zamyslel nad tím, jaké odpovědi by mohlo dát křesťanství vůči dané hrozbě. Z pěti možných variant autor zvolil nejvíce přijatelnou. To je pravoslavné učení o duchovní komunikaci v Bohu, komunikaci v lásce.

Docent Sergej Anatoljevič Čursanov (PSTGU, Rusko) vystoupil s projevem na téma „Antropologické základy křesťanské kultury v digitálním informačně komunikativním prostoru“. Autor rozebral bohoslovecké koncepty „osobnost člověka“ a „meziosobní vztahy“. Řečník začal s metodologie mezidisciplinární interakce, poté přešel k charakteristice meziosobní komunikace. Autor popsal splněnou komunikaci v bohosloveckém a informačně komunikativním kontextech. Dále A. S. Čursanov uvedl, že soudobé informační technologie mají negativní vlastnosti spojené s panteismem a individualismem. Závěrem autor konstatoval, že v podmínkách daných antropologických rizik zvláštní aktuálnost nabývá obracení ke křesťanskému chápání člověka jako obrazu ztělesněného Syna Božího.

Následující zasedání se začalo projevem Andrewa Wan Hunga (Hongkongská polytechnická univerzita, Čína). Projev „Ellul, Taylor and Digitalisation“ se týkal zvětšujícího se vlivu technického (technique) myšlení. Daná tendence se z pohledu autora jeví na pozadí transformace industriální společnosti do digitální. Autor se obrátil k tvorbě Jacquese Ellula a Charlese Taylora, kteří předložili své způsoby řešení daného problému. Řečník uvedl sedm zvláštností fenomenu soudobé techniky podle Jacquese Ellula: racionalita, nepřírozenost, autonomie technické volby (automatism of technical choice), sebe reprodukce (self-augmentation), nedělitelnost, technologický univerzalizmus a autonomie.

Technologie v procesu svého rozvoje vytvářejí svůj specifický svět se svými vlastními zákony. Technické myšlení schopné se dostávat do rozporu s morálkou, sociálními a náboženskými tabu, zbavuje člověka sakrality, rozbíjí sociální skupiny a mezilidské vztahy obecně. To se, z pohledu J. Ellula, nezůstává bez sociálních a dokonce i duchovních následků. Technika ničí to, co se považovalo za sakrální, a po jeho zničení se technika stává objektem sakralizace. Rovněž Ch. Taylor zaměřil pozornost na to, že dokonce v těch oblastech, v nichž se dříve přijímaly rozhodnutí na základě sakrality a na Boží vůli, stává se převládající

cím instrumentální myšlení. Priorita instrumentálního myšlení nutí lidi hledat technologická řešení všech existujících problémů, včetně problémů přírody.

Podle J. Ellula překonání technického myšlení by bylo možné v případě rozsáhlé války, vzpoury lidí, obávajících se zotročování technice, nebo prostřednictvím přímého Božího zásahu do lidských dějin. Ellul vyzývá k boji za svou svobodu od všepřonikající techniky s oporou v křesťanské víře. Ch. Taylor nabízí důkladnější analýzu soudobé kultury z morálního hlediska, aby podřídil technologií morálním a náboženským imperativům. Oba přístupy Andrew Wan Hung pokládá za vzájemně se doplňující.

S následujícím projevem na téma „The Impact of Digitalization in the Current and Future Evolution of Identities in the Christian World” vystoupila Svetlana Vasiljevna Radčenko-Drajar (Univerzita Paříž VII, Francie). Autorka prozkoumala uplatňování digitálních technologií a jejich vliv na proces komunikace v křesťanském světě (pravoslavné, katolické a protestantské konfesi). Byla vznesena otázka o souvislosti mezi digitálními technologiemi a formováním identity jednotlivých individuů v kontextu náboženství.

S. V. Radčenko-Drajar poznamenala, že křesťanství má specifickou tradici přizpůsobení okolnímu sociálnímu prostředí a používání nových technologií k šíření svého učení. Také v současnosti se novější digitální a komunikační technologie používají v misionářské činnosti. Přitom konkrétní formy zavedení technologií a míra jejich kritického vnímání z velké části závisí na předchozím vývoji každé křesťanské konfese.

Takovým způsobem se děje dvojaký proces: křesťanství ovládá digitální technologie, ale jejich zavedení ovlivňuje náboženské praktiky a formy jejich existence. To vyvolává diskuse o přijatelnosti a vhodnosti některých změn (například digitalizace bohoslužebných praktik). Navíc daný proces vyvolává otázku o hrozbách digitální kontroly nad jedincem.

S. V. Radčenko-Drajar poznamenala schopnost digitálních technologií formovat nová společenství. Ty existují ve dvou formách: jako fyzicky existující skupiny a společenství vytvářející na internetu komunikační platformy, a jako virtuální společenství skládající se z osobně neznámých lidí. Takovým způsobem digitální technologie umožňují vytváření náboženských společenství bez vazeb na konkrétní území, geografické a politické hranice. Autorka nabízí pět směrů vlivu křesťanského náboženství na identitu jedince v digitální době: 1) teoretický, historicko-filozofický (šíření fundamentálních znalostí o křesťanství); 2) pedagogický; 3) psychologický a psychotherapeutický; 4) sociální; 5) politický.

Následující zasedání se začalo projevem Gnany Patricka (Univerzita v Madrasu, Indie) na téma „Resonances of ‘Digital Christianity’ An Exploration from the Perspective of Public Religion”. Autor zdůraznil, že v současném křesťan-

ském světě probíhají změny. Křesťanství se stává „veřejným náboženstvím“ prudce osvojujícím digitální prostor. Autor vyděluje dvě formy daného procesu. V prvním případě se digitalizují náboženské texty a všechna věrouka se stává přístupnou online. Ve druhém se v digitálním prostoru organizují debaty a vytvářejí se diskusní fóra. Taková fóra se mohou omezovat na jednu náboženskou tradici nebo poskytovat omezený přístup členům jiných konfesí a nesouhlasným. Fóra také mohou být orientovány na mezináboženský dialog a výzkum cizí náboženské zkušenosti. Podle názoru autora digitální prostor musí být osvojen křesťanstvím. Mezi výhody daného procesu patří vznik skupin a společenství věřících bez geografických, sociálních, rasových a tělesných omezení. Příkladem může sloužit založené v Indii společenství křesťanů „Yesu Ennesar Church“.

Profesor Victor Ivanovič Šamšurin (Moskevská státní univerzita M. V. Lomonosova, Rusko) se v projevu „Digitalizace a vysoká škola: vzdělávání a humanitní hodnoty (patristika o vzdělávání)“ dotkl otázky o vzájemných vztazích vyučujícího a studenta na současné vysoké škole. V první části svého projevu autor mluvil o tom, že proces digitalizace pouze mění způsoby představení materiálu v průběhu vyučování. Dále V. I. Šamšurin přešel k otázce vzdělávání z pohledu patristiky, a z této pozice rozebral vztahy vyučujícího a studenta na vysoké škole. V souvislosti s tím autor poznamenal: pro vyučujícího je důležité nejen naučit a empiricky ověřit skutečnost znalosti, ale také na základě své zkušenosti. Vyučující nejen ukazuje zdroje nepochybného vzniku znalosti, ale následovně prověřuje a potvrzuje ji individuálním životním jednáním-činem (dějstvie-postupok) jako osobním poučením. Na závěr projevu autor podtrhl, že skutečné učitelství (nastavničestvo) není jen učením vzorům daným Obrazem, ale je také učením vytvářet vzory.

S projevem na téma „COVID 19 pandemic and the question of divine providence in a digitalized age“ vystoupil také Onyeukaziri Justin Nnaemeka (Providence University, Taiwan). Autor rozebral vliv pandemie prizmatem teodiceje. Řečník poznamenal, že digitalizace zvětšuje měřítko různých katastrof (kataklizmata, pandemie, sociální katastrofy atd.) tím, že rozšiřuje v globálním měřítku atmosféru strachu, paniky a beznaděje. Poslední pandemie je toho názornou ukázkou. Autor podnikl exkurz do filosofického a teologického uvažování o původě zla (Platon, Aristotelés, stoici, Augustin, Aquinatus aj.) a dospívá k závěru, že zlo nemá ontologickou existenci, nicméně má logickou existenci v lidském vědomí. Zlo rovněž je výsledkem nepřítomnosti dobra. Totéž platí pro pandemii, která, s ohledem na výše uvedené, neprotiřečí existenci Božské prozřetelnosti.

Protoierej Aleksandr Abramov (Sretenský teologický seminář, Rusko) se ve svém vystoupení na téma „Vatikán o umělé inteligenci: bohosloví, instituty,

praxe“ dotkl otázky interakce Římskokatolícké cirkve s novými jevy súčasnosti, vznikajúcimi v súvislosti s technologickým pokrokom. Konkrétne hovoril o tom, že ve Vatikáne zvláštnu pozornosť je venovaná fenoménu robotizácie a problematice etiky umelého inteligencie. Do práce v tejto oblasti je zapojená jeho vedecko-výskumná infraštruktúra: Papežská akadémia pre život, Papežská akadémia vied, Dikasterium pre službu integrálnemu ľudskému rozvoju. Získava sa skúsenosť verejné-súkromného partnerstva a spolupráce s najväčšími korporáciami a mezistátnymi štruktúrami. Veľký význam má takzvaná „Rímska výzva pre etiku v oblasti umelého inteligencie“. Dokument bol prijatý z iniciatívy Rímskokatolíckej cirkve v roku 2020. Rečník vyzval k „inventarizácii“ a analýze skúseností Svätého stolca v sfére bohosloveckého uchopenia digitalizácie spoločnosti a praktickej práce pre záchranu kresťanského etosu v nových podmienkach.

Následujúci vystúpenie z Ruska a susedných zemí sa sústredilo v rámci kulatých stolů, kde sa projednávaly problémy digitalizácie spoločnosti.

Po ukončení konferencie účastníci poznamenali, že otázky, spojené s digitalizáciou spoločnosti, potrebujú hlbšieho skúmania a multidisciplinárneho prístupu. V tejto súvislosti bolo dohodnuto zriadenie Mezinárodného inštitútu digitalizácie, jenž sjednotí úsilie vedcov o formovanie kresťanského pohľadu na humanitárnu otázku a duchovne-mravné problémy, stojící pred ľudstvom v digitálnej dobe.

Provedenie následujúcej konferencie bolo nabízeno v New Yorku (USA) na základe Inštitútu pre výskum východného kresťanstva Sjedeného teologickeho seminára Kolumbijskej univerzity.

Igor P. Rjazancev

Pravoslavná univerzita sv. Tichona pre humanitné obory

Lichov per., d. 6, str. 1, Moskva, 127051

e-mail: dekan-soc@mail.ru

Roman M. Pljusnin

Pravoslavná univerzita sv. Tichona pre humanitné obory

Lichov per., d. 6, str. 1, Moskva, 127051

Inštitút Evropy Ruskej akadémie vied

Mochovaja ul., d. 11, str. 3, Moskva, 125009

e-mail: senterix@yandex.ru

Evgeny A. Kargin

Pravoslavná univerzita sv. Tichona pre humanitné obory

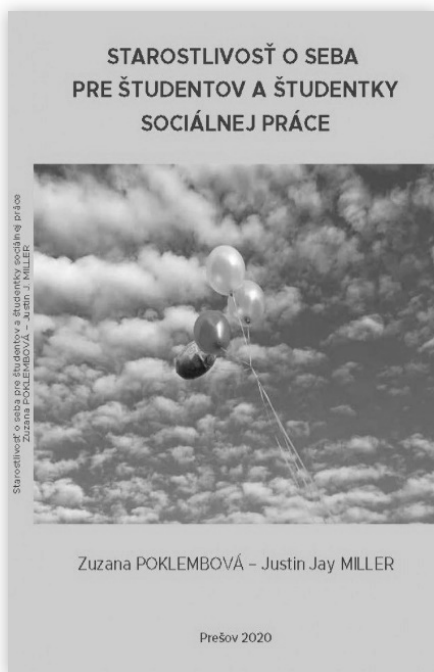
Lichov per., d. 6, str. 1, Moskva, 127051

e-mail: stou-st@yandex.ru

STAROSTLIVOSŤ O SEBA PRE ŠTUDENTOV A ŠTUDENTKY SOCIÁLNEJ PRÁCE

Lenka Pasternáková

Autori: Ing. Mgr. Zunana Poklembová, PhD.
prof. Justin J. Miller, Ph.D, MSW, CSW
Vydavateľstvo: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta
Rok vydania: 2020
ISBN: 978-80-555-2553-2

Predložená publikácia vznikla v rámci riešenia grantového projektu: VEGA č. 1/0433/20 Faktory formálnej a neformálnej starostlivosti v systéme dlhodobej starostlivosti. Autori ju koncipovali do dvoch samostatných častí.

V rámci prvej kapitoly bol špecifikovaný a podrobne charakterizovaný terminologický aparát týkajúci sa sociálnej práce ako pomáhajúcej disciplíny. Autorov zaujímala problematika starostlivosti o seba v kontexte sociálnej práce. Starostlivosť o seba, uvádzajú, že je dôležitou súčasťou života každého človeka. Upozorňujú tiež, že starostlivosť o seba je u týchto profesionálov v prvom rade dôležitou oblasťou ich vlastnej psychohygieny a neoddeliteľnou súčasťou individuálneho psychického zdravia a predchádzania syndrómu

vyhozenia. Starostlivosť o seba je teda tiež jedným z nástrojov predchádzania vzniku syndrómu vyhozenia v pomáhajúcich profesiách, ktorého riziká vzniku i negatívny vplyv na klientov i profesionálov v týchto profesiách všeobecne i špecificky pre oblasť sociálnej práce, sa v súčasnosti venuje široké spektrum odbornej

literatúry, upozorňujú autori predloženého textu. Predmetnú oblasť analyzovali v súvislosti s vývinovým obdobím adolescencie z dôvodu, že z vývinového hľadiska sa obdobie vysokoškolskej prípravy na budúce povolanie najširšie prekrýva práve s obdobím adolescencie. Dôležitou časťou textu bola tiež analýza subjektívneho a objektívneho vnímania miery starostlivosti o seba. Vhodne boli tiež vymedzené empirické možnosti merania starostlivosti o seba. Odvolávajú sa na svoj výskum autori konštatujú, že viac ako dve tretiny sociálnych pracovníkov a pracovníčok si želá mať na starostlivosť o seba viac času. Podrobne boli vymedzené SMART ciele a vysvetlený bol tiež princíp formulácie pre ich dosiahnutie.

V súvislosti so starostlivosťou o seba ako súčasťou profesijného i osobného života, profesijnej prípravy, prevencie a riešenia krízových situácií i osobnostného rozvoja je podľa autorov publikácie všímavosť vnímaná ako nevyhnutný predpoklad, jej rozvoj a nevyhnutné poznanie jej aktuálnej úrovne.

Zo súčasne dostupných nástrojov pre empirické meranie všímavosti sme pre potreby tejto učebnice vybrali zo širokého spektra nástrojov používaných v pomáhajúcich profesiách Five-facet mindfulness questionnaire FFMQ (Dotazník piatich aspektov všímavosti) Ruth Bauer.

Po podrobných teoretických východiskách v rámci jednotlivých podkapitol sú súčasťou textu otázky na zopakovanie, prehĺbenie získaných vedomostí, inšpirácie a podnety na diskusiu a sebareflexiu.

Súčasťou odborného textu je bohatá časť príloh, obsahujúcich testy, škály a dotazníky súvisiace s predmetnou problematikou.

Prostredníctvom tohto textu je možné napomôcť pri vytvorení, modifikovaní a udržaní takého Individuálneho plánu starostlivosti o seba, ktorý bude nielen prinášať nepochybný úžitok a prospech v dosiahnutej osobnej, fyzickej i duševnej pohode, ale ktorý zároveň už svojim obsahom bude natoľko zodpovedať jedinečným charakteristikám, možnostiam a potrebám jednotlivca, že sa jeho napĺňanie stane príjemnou súčasťou každodenného života.

Ambíciou autorov bolo prostredníctvom tejto publikácie ponúknuť študentom a študentkám sociálnej práce základné informácie a základné východisko pre ich osobnú a profesionálnu starostlivosť o seba. Vychádzajúc z analýzy predloženého textu konštatujem, že ich zámer bol splnený a publikácia bude prínosným odborným literárnym zdrojom nie len pre pregraduálnu prípravu študentov a študentiek sociálnej práce, sociálnej pedagogiky a i., keďže starostlivosť o seba je nevyhnutnou súčasťou každodenného života širokého spektra profesií.

prof. PaedDr. Lenka Pasternáková, PhD., MBA

ÚPAP – Katedra pedagogiky

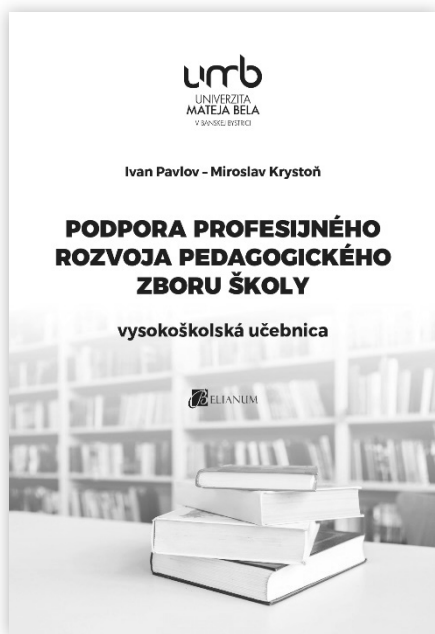
Fakulta humanitných a prírodných vied PU v Prešove

e-mail: lenka.pasternakova@unipo.sk

PODPORA PROFESIJNÉHO ROZVOJA PEDAGOGICKÉHO ZBORU ŠKOLY

Lenka Pasternáková

Autori: prof. PaedDr. Ivan Pavlov, PhD.
prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc.
Vydavateľstvo: Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Rok vydania: 2020
ISBN: 978-80-557-1668-8

Autori učebnice sa predmetnej problematike venujú dlhodo- bo a svoje výstupy už prezentovali v rámci vedeckých štúdií a mono- grafií; sú riešiteľmi vedeckých pro- jektov základných aj aplikovaných edukačných výskumov VEGA, KEGA aj APVV. Ambíciou autorov bolo prostredníctvom vysokoškol- skej učebnice poskytnúť čitateľom teoretické východiská súvisiace s aktuálnym dianím v oblasti vzde- lávania. Autori učebnice sa v texte zaoberali otázkou čo je manažment učenia sa dospelých v organizácii, aké sú jeho zvláštnosti v školskom prostredí, ktoré procesy ho spre- vádzajú a ako ich je možné usmer- ňovať, aby boli splnené vytýčené strategické ciele v rozvoji škôl a pe- dagogických zamestnancov.

Cieľom predloženej publikácie je podľa jej autorov priblížiť čitateľom model – nástroj podpory profesijného rozvoja učiteľstva na škole, cestou zefektívne- nia profesijného učenia na úrovni jednotlivca (učiteľa a členov tímu a školského manažmentu), s predpokladaným dosahom na úroveň celej organizácie (školy a výchovno-vzdelávacích procesov).

V tomto kontexte v jednotlivých kapitolách venujú pozornosť manažmentu učenia sa dospelých, profesijnému rozvoju a kariére v učiteľstve a možnostiam ich podpory, tiež pracovnej motivácii a evalvácií učebných potrieb učiteľstva. Súčasťou textu je množstvo autorských obrázkov a schém súvisiacich s profesijným rozvojom učiteľstva. Vysokoškolskú učebnicu považujem za prínosnú v oblasti profesijného rozvoja pedagogických zamestnancov.

prof. PaedDr. Lenka Pasternáková, PhD., MBA

ÚPAP – Katedra pedagogiky

Fakulta humanitných a prírodných vied PU v Prešove

e-mail: lenka.pasternakova@unipo.sk

Sociálna a duchovná revue

vedecký recenzovaný časopis o aktuálnych
sociálnych a duchovných otázkach
– jún 2021 –

Redakčná rada:

prof. PhDr. Tomáš Hangoni, PhD. (predseda)

Dr.h.c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.
Dr.h.c. prof. ThDr. Radim Pulec - Kryštof, PhD.
prof. ThDr. Peter Kormaník, PhD.
prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA
prof. ThDr. Vasilij Sadvarij
prof. PhDr. Mária Machalová, CSc.
prof. dr hab. Andrzej Lipczyński
prof. ThDr. Alexander Cap, CSc.
prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.
Dr hab. Małgorzata Duda, prof. UPJPII
prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D., MBA
doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

prof. ucz. dr hab. Krzysztof Rejman
doc. ThDr. Václav Ježek, PhD. et PhD.
prof. PaedDr. Lenka Pasternáková, PhD., MBA
doc. ThDr. Štefan Pružinský, PhD.
Dr hab. Beata Szluz, prof. UR
doc. ThDr. Štefan Šak, PhD.
doc. ThDr. Miroslav Župina, PhD.
PhDr. Andrej Nikulin, PhD.
doc. PhDr. Bohuslav Kuzyšin, PhD.
ThDr. Vladimír Kocvár, PhD.
PaedDr. Mária Zahatňanská, PhD., MBA

Hlavný redaktor: doc. PhDr. Maroš Šip, PhD.

Technický redaktor: Peter Szombathy

Výkonná redaktorka: PhDr. Martina Šipová, PhD.

Na obálke: Príroda uzdravuje ducha človeka - Maroš Šip

Za jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Nevyžiadané rukopisy a fotografie redakcia nevracia.

Prosíme vážených prispievateľov, aby príspevky zasielali nasledovne:

2. číslo: do 15. mája – 2. číslo: do 15. októbra

Vychádza 2x ročne

Kontakt: sadrevue@gmail.com

VYDAVATELSTVO
PREŠOVSKÉJ
UNIVERZITY

Vydavateľ: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove,

Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov

IČO 17 070 775

Časopis zaregistrovaný MK SR pod č. EV 4183/10

ISSN 1338-290X

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

V tomto čísle nájdete:

- ▶ **POZNAJ SÁM SEBA PROJEKTÍVNOU METÓDOU
PSYCHOLOGICKÁ DIAGNOSTIKA OSOBNOSTI**
- ▶ **PROFESIONÁLNE KOMPETENCIE SOCIÁLNEHO
A DUCHOVNÉHO PORADCU A KRITÉRIÁ JEHO PROFESIONALITY**
- ▶ **PRVÁ CESTA JOZEFOVÝCH BRATOV DO EGYPTA I.**
- ▶ **PSYCHOSOCIÁLNE A OSOBNOSTNÉ FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE TEHOTENSTVO**
- ▶ **ŠPECIFIKÁ VÝCHOVY A VZDELÁVANIA V EURÓPE**